

**TARİHİ TARSUS KIRKKAŞIK BEDESTENİ’NİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK
AÇISINDAN İNCELENMESİ**

Ruşen ERGÜN

Yüksek Lisans Tezi

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Koruma Bilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Hicran Hanım HALAÇ

Eskişehir

Eskişehir Teknik Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Temmuz 2020

ÖZET

TARİHİ TARSUS KIRKKAŞIK BEDESTENİ’NİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK AÇISINDAN İNCELENMESİ

Ruşen ERGÜN

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Koruma Bilim Dalı

Eskişehir Teknik Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Temmuz 2020

Danışman: Doç. Dr. Hicran Hanım HALAÇ

Tarsus geçmiş dönemlerde Anadolu’nun önemli bir odak noktası ve ticaret merkezidir. Bu kentte Ramazanoğulları Beyliği Dönemi’nde inşa edilmiş olan Kırkkâşık Bedesteni o dönemde Ulu Camii, Yeni Hamam gibi yapılarla beraber kentin ticari odak noktası durumunda iken zamanla bu yapı önemini yitirmiş ve yapıya yeni işlev verilmiştir. Bu çalışmada Kırkkâşık Bedesteni’nin yakın çevresiyle ilişkili olarak verilen işlevin çevresel boyut, işlevsel boyut, yapısal boyut, finansal boyut, süreç algı boyutu ve kültürel algı boyutunda yapı sürdürülebilirliğine olan etkileri değerlendirilmiştir. Bu değerlendirmeler yapı kullanıcıları ve yapıda çalışan esnafa yöneltilen anket sorularına verilen cevapların yanı sıra koruma ölçütleri de göz önünde bulundurularak yapılmıştır.

Hazırlanan bu tez 7 bölümden oluşmaktadır. 1. bölümde tezin amaç, kapsam ve sınırlılıklarından bahsedilmiştir. 2. bölümde bedesten kavramı ve gelişiminden bahsedilirken 3. bölümde anıtsal yapılarda sürdürülebilirliğin ölçümünde performans analiz değerlendirmesinden bahsedilmiştir. Tezin 4 bölümünde Tarsus coğrafi konumu ve tarihsel süreçte gelişimi açıklanmıştır. 5. bölümde Kırkkâşık Bedesteni’nin sürdürülebilirlik performans analiz değerlendirmesi açıklanırken 6. bölümde araştırmanın sonuçlarından bahsedilmiştir. Tezin 7. bölümünde ise tartışma ve öneriler ifade edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Sürdürülebilirlik, Performans analizi, Koruma bilinci, Bedesten, Tarsus Kırkkâşık bedesteni.

ABSTRACT

INVESTIGATION OF HISTORICAL TARSUS KIRKKAŞIK BEDESTEN FOR SUSTAINABILITY

Ruşen ERGÜN

Department of Architectural

Programme in Department Of Architectural Conservation

Eskişehir Technical University, Institute of Graduate Programs, July 2020

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Hicran Hanım HALAÇ

Tarsus was an important focus and trade center of Anatolia in the past. Kırkkaşık Bedesten, which was built in the period of Ramazanoğulları Principality in this city, lost its importance in time and became a commercial function of the city with the structures such as Ulu Mosque and Yeni Hamam. In this study, the effects of the function given in relation to the immediate environment of Kırkkaşık Bedesten on the environmental sustainability, functional dimension, structural dimension, financial dimension, process perception dimension and cultural perception dimension were evaluated. These evaluations have been made by considering the protection criteria as well as the answers given to the questionnaire directed to the users of the building and the shopkeepers working in the building.

This thesis has 7 chapters. In the first part, the purpose, scope and limitations of the thesis are mentioned. In the second part, while the concept and development of the body are mentioned, in the third part, performance analysis evaluation is mentioned in the measurement of sustainability in monumental buildings. In 4 parts of the thesis, Tarsus geographical location and its development in the historical process are explained. While the sustainability performance analysis assessment of Kırkkaşık Bedesteni is explained in Chapter 5, the results of the research are mentioned in Chapter 6. In the 7th part of the thesis, discussions and suggestions are expressed.

Keywords: Sustainability, Performance analysis, Protection awareness, Bazaar, Tarsus Kırkkaşık bazaar

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimim boyunca değerli bilgileriyle bana rehberlik eden tez danışmanım Doç. Dr. Hicran Hanım HALAÇ'a teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans çalışmalarım boyunca bana yardımcı olan sevgili eşim Mimar Şule Ergün'e, arazi çalışmalarında benden yardımlarını esirgemeyen arkadaşım Abdullah Acar'a ve hayatım boyunca maddi manevi her zaman desteklerini hissettiğim annem ve babam'a teşekkürü borç bilirim.

Ruşen ERGÜN

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Eskişehir Teknik Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Ruşen ERGÜN

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ.....	xi
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xiii
GÖRSELLER DİZİNİ	xiv
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	xvi
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Çalışmanın Amacı	1
1.2. Çalışmanın Kapsamı.....	1
1.3. Çalışmanın Yöntemi	1
2. BEDESTEN KAVRAMI VE GELİŞİMİ	3
2.1. Bedestenin Tanımı ve Türk Ticari Toplumundaki Yeri	3
2.2. Bedestenlerin İşleyişi.....	4
2.3. Bedestenlerin İşlevi	4
2.4. Bedestenlerin Sınıflandırılması.....	5
2.5. Anadolu Bedestenlerinin Mevcut Durumları	10
3. ANITSAL YAPILARDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN ÖLÇÜMÜNDE PERFORMANS ANALİZ DEĞERLENDİRMESİ.....	11
3.1. Anıtsal Yapılarda Sürdürülebilirlik	11
3.1.1. Anıtsal yapılarda koruma kavramı	11
3.1.2. Anıtsal yapılarda sürdürülebilirlik kavramı	13

3.1.3. Anıtsal yapıların yeniden değerlendirilmesini gerektiren faktörler	14
3.1.3.1. Sosyo-kültürel faktör	15
3.1.3.2. Ekonomik faktörler.....	15
3.1.3.3. Çevresel faktörler.....	16
3.2. Anıtsal Yapıların Sürdürülebilirliğinin Ölçümünde Performans	
Analiz Değerlendirme Kategorileri	16
3.2.1. Performans analiz değerlendirme kavramı	16
3.2.2. Performans analiz değerlendirmesinin faydaları.....	18
3.2.3. Performans analiz değerlendirme boyutlarının incelenmesi.....	18
3.2.3.1. Çevresel boyut	18
3.2.3.2. İşlevsel boyut.....	21
3.2.3.3. Yapısal boyut.....	24
3.2.3.4. Finansal boyut	26
3.2.3.5. Süreç performans boyutu	27
3.2.3.6. Kültürel algı boyutu.....	30
3.2.4. Boyutlar bağlamında yapı sürdürülebilirliğinin incelenmesi	32
4. TARSUS COĞRAFİ KONUMU VE TARİHSEL SÜREÇTE GELİŞİMİ	35
4.1. Tarsus Coğrafi Konumu.....	35
4.2. Tarsus'un Tarihsel Gelişimi.....	37
4.2.1. İslamiyet öncesi dönemde Tarsus	37
4.2.2. Araplar ve İslam devletleri döneminde Tarsus	40
4.2.3. Selçuklular döneminde Tarsus.....	40
4.2.4. Ramazanoğulları beyliği döneminde Tarsus	41
4.2.5. Osmanlı'nın hakimiyetinden Cumhuriyet yıllarına Tarsus	42
4.3. Tarsus Ticaret Tarihi.....	43
4.3.1. Tarsus ticaret yolları	46
4.3.2. Tarsus ticaret mekanları.....	49
4.4. Tarsus Tarihi Ticaret Merkezindeki Anıtsal Yapılar	52
4.4.1. Anıtsal kalıntılar	54
4.4.1.1. Gözlükule höyüğü.....	54
4.4.1.2. Cumhuriyet alanı.....	55

4.4.2. Dini yapılar	56
4.4.2.1. Kilise camii-Eski camii.....	56
4.4.2.2. Roma tapınağı (donuktaş)	57
4.4.2.3. St. paul kuyusu.....	58
4.4.2.4. St. paul kilisesi	59
4.4.2.5. Bilal-i habesh-i mescidi	59
4.4.2.6. Ulu camii.....	60
4.4.2.7. Hz. Danial kabri.....	61
4.4.3. Eğitim yapıları	62
4.4.3.1. Kubat paşa medresesi	62
4.4.3.2. St. paul ensitütü (amerikan koleji).....	63
4.4.4. Sur yapıları	64
4.4.4.1. Kleopatra kapısı	64
4.4.5. Su yapıları	65
4.4.5.1. Roma hamamı.....	65
4.4.5.2. Şahmeran hamamı.....	66
4.4.5.3. Yeni hamamı	67
4.4.6. Sivil mimarlık yapıları	67
4.4.6.1. Tarihi Tarsus evleri	67
5. KIRKKAŞIK BEDESTENİ'NİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK	
PERFORMANS ANALİZ DEĞERLENDİRMESİ.....	68
5.1. Tarsus Kırkkaşık Bedesteni	68
5.1.1. Yapının tarihçesi.....	68
5.1.2. Yapının konumu ve Tarsus ticaret ağındaki yeri.....	70
5.1.3. Mimari olarak Kırkkaşık bedesteni	73
5.1.3.1. Döşeme	77
5.1.3.2. Döşeme	80
5.1.3.3. Tavan.....	83
5.1.3.4. Çatı	86
5.1.3.5. Cephe.....	88
5.2. Kırkkaşık Bedesteni Sürdürülebilirliğinin Performans Analiz	
Kategorileri Bağlamında İncelenmesi	94

5.2.1. Çevresel boyut.....	100
5.2.1.1. Kullanıcılara yönelik anketin analiz ve değerlendirmesi.....	100
5.2.1.2. Esnafa yönelik anketin analiz ve değerlendirmesi.....	102
5.2.1.3. Koruma ölçütler bağlamında değerlendirilmesi.....	104
5.2.2. İşlevsel boyut.....	107
5.2.2.1. Kullanıcılara yönelik anketin analiz ve değerlendirmesi.....	107
5.2.2.2. Esnafa yönelik anketin analiz ve değerlendirmesi.....	108
5.2.2.3. Koruma ölçütler bağlamında değerlendirilmesi.....	109
5.2.3. Yapısal boyut	110
5.2.3.1. Kullanıcılara yönelik anketin analiz ve değerlendirmesi.....	110
5.2.3.2. Esnafa yönelik anketin analiz ve değerlendirmesi.....	111
5.2.3.3. Koruma ölçütler bağlamında değerlendirilmesi.....	112
5.2.4. Finansal boyut.....	112
5.2.4.1. Esnafa yönelik anketin analiz ve değerlendirmesi	113
5.2.4.2. Koruma ölçütler bağlamında değerlendirilmesi.....	113
5.2.5. Süreç performans boyutu	114
5.2.5.1. Koruma ölçütler bağlamında değerlendirilmesi.....	114
5.2.6. Kültürel algı boyutu	120
5.2.6.1. Kullanıcılara yönelik anketin analiz ve değerlendirmesi.....	120
5.2.6.2. Esnafa yönelik anketin analiz ve değerlendirmesi.....	121
5.2.6.3. Koruma ölçütler bağlamında değerlendirilmesi.....	122
6. ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI	124
7. TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	128
KAYNAKÇA.....	130
EKLER	145
ÖZGEÇMİŞ	

TABLÖLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 3.1. Çevresel boyutta incelenecek kriterler, ulusal ve uluslararası kurul ve belgeler ışığında hazırlanmıştır	20
Tablo 3.2. İşlevsel boyutta incelenecek kriterler, ulusal ve uluslararası kurul ve belgeler ışığında hazırlanmıştır	23
Tablo 3.3. Yapısal boyutta incelenecek kriterler, ulusal ve uluslararası kurul ve belgeler ışığında hazırlanmıştır	25
Tablo 3.4. Finansal boyutta incelenecek kriterler-ulusal ve uluslararası kurul ve belgeler ışığında hazırlanmıştır	27
Tablo 3.5. Süreç performans boyutunda inceleme	29
Tablo 3.6. Kültürel algı boyutunda incelenecek kriterler, ulusal ve uluslararası kurul ve belgeler ışığında hazırlanmıştır	32
Tablo 3.7. Boyutlar bağlamında sürdürülebilirliğin değerlendirilmesi	33
Tablo 4.1. Tarsus'un yıllara göre gelir tablosu	46
Tablo 4.2. 1868-1904 yılları arasında tarsus'ta bulunan ticari mekânlar	50
Tablo 5.1. A-B-C-D-E-F açılarından çekilen fotoğraflar	73
Tablo 5.2. 5'li likert tipi ölçek için puan aralığı tablosu	96
Tablo 5.3. Cronbach's alpha güvenirlik katsayısı düzeyleri	97
Tablo 5.4. Kullanıcıların cinsiyet dağılımı	97
Tablo 5.5. Kullanıcıların yaş dağılımı	97
Tablo 5.6. Kullanıcıların eğitim düzeyleri dağılımı	98
Tablo 5.7. Kullanıcıların yapıyı kullanım amacı	98
Tablo 5.8. Yapı konumunun kullanım amacı	99
Tablo 5.9. Esnafın cinsiyet dağılımı	99
Tablo 5.10. Esnafın yaş dağılımı	100
Tablo 5.11. Esnafın eğitim düzeyinin dağılımı	100
Tablo 5.12. Kullanıcıların yapı ulaşım uygunluk tespiti	101
Tablo 5.13. Kullanıcıların yapının kentsel odak noktası olarak kullanımının tespiti ..	101
Tablo 5.14. Kullanıcı bazında yapının kentsel mekân oluşumuna etkisinin tespiti	102
Tablo 5.15. Esnafın yapı ulaşım uygunluk tespiti	103
Tablo 5.16. Esnaf bazında yapının kentsel odak noktası olarak kullanımının tespiti	103

Tablo 5.17. Esnaf bazında yapının kentsel mekân oluşumuna etkisinin tespiti	104
Tablo 5.18. Kullanıcı bazında yapıya verilen işlevin yapı sürdürülebilirliğine etkisinin tespiti	108
Tablo 5.19. Esnaf bazında yapıya verilen işlevin yapı sürdürülebilirliğine etkisinin tespiti	109
Tablo 5.20. Kullanıcı bazında yapının yapısal boyutta sürdürülebilirliğinin incelenmesi	111
Tablo 5.21. Esnaf bazında yapının yapısal boyutta sürdürülebilirliğinin incelenmesi	111
Tablo 5.22. Esnaf bazında yapının finansal boyutta incelenmesi	113
Tablo 5.23. Süreç performans analizi	118
Tablo 5.24. Kullanıcı bazında yapının kültürel algı boyutunun incelenmesi	121
Tablo 5.25. Esnaf bazında yapının kültürel algı boyutunun incelenmesi	122
Tablo 6.1. Kırkkasık bedesteni'nin boyutlar bağlamında incelenmesi.....	125

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 2.1. Yıldırım bayezid bedesteni planı.....	6
Şekil 2.2. Edirne bedesteni planı	7
Şekil 2.3. Manisa rum mehmet paşa bedesteni planı.....	7
Şekil 2.4. Niğde bedesteni planı	8
Şekil 2.5. Kütahya gedik paşa bedesteni planı restitüsyonu.....	8
Şekil 2.6. Ankara mahmud paşa bedesteni planı	9
Şekil 2.7. Amasya bedesteni planı.....	10
Şekil 4.1. Mersin/tarsus konumu	35
Şekil 4.2. Tarsus'un akdeniz sınırı	36
Şekil 4.3. Gülek boğazı-tarsus tarihi yolları	47
Şekil 4.4. Piri Reis'in tarsus limanını gösterimi	48
Şekil 4.5. Tarsus kent merkezindeki tarihi sit alanları	53
Şekil 4.6. Tarsus kent merkezindeki anıtsal yapılar	53
Şekil 4.7. Gözlükule höyüğü kazılarında hitit tapınağının olduğu bölge	54
Şekil 5.1. 19. yüzyılın başında tarsus ticaret merkezi'nin sınırı	70
Şekil 5.2. 1946 yılında tarsus ticaret merkezi'nin sınırı	71
Şekil 5.3. 1946 yılı Tarsus ticaret merkezi sınırları içinde bulunan yapılar	72
Şekil 5.4. Günümüzde tarsus ticaret merkezinin durumu.....	73
Şekil 5.5. Kırkkışık bedesteni anahtar planı	74

GÖRSELLER DİZİNİ

Sayfa

Görsel 4.1. Günümüzde aynaz bataklığı	36
Görsel 4.2. Tarsus'ta bir pazar yeri.....	52
Görsel 4.3. Gözlükule höyüğü	55
Görsel 4.4. Antik yol.....	56
Görsel 4.5. Tarsus eski camii	57
Görsel 4.6. Tarsus donuktaş tapınağı	58
Görsel 4.7. St. Paul kuyusu	58
Görsel 4.8. St. paul kilisesi.....	59
Görsel 4.9. Bilal-i habeshi mescidi	60
Görsel 4.10. Tarsus ulu camii giriş kapısı.....	61
Görsel 4.11. Ulu camii avlusu.....	61
Görsel 4.12. Hz. Danial kabri.....	62
Görsel 4.13. Kubat paşa medresesi	63
Görsel 4.14. Tarsus amerikan koleji	64
Görsel 4.15. Kleopatra kapısı.....	65
Görsel 4.16. Roma hamamı.....	66
Görsel 4.17. Şahmeran hamamı	66
Görsel 4.18. Tarihi tarsus evleri	67
Görsel 5.1. Kırkkaşık bedesteni	69
Görsel 5.2. Kırkkaşık bedesteni süslemeleri	69
Görsel 5.3. Kırkkaşık bedesteni iç mimarisi	75
Görsel 5.4. İkinci katta bulunan hücre	76
Görsel 5.5. İkinci kattaki hücreye çıkışı sağlayan merdiven	76
Görsel 5.6. Koridor zemini.....	77
Görsel 5.7. Doğu cephesi girişi zemin kaplaması	78
Görsel 5.8. Batı cephesi girişi zemin kaplaması	78
Görsel 5.9. Batı cephesine açılan hol	79
Görsel 5.10. Ahşap parke ile kaplanmış dükkân zemini	80
Görsel 5.11. Yapının iç duvarları	81
Görsel 5.12. Dış duvarda kullanılan tuğla malzeme	82
Görsel 5.13. Dış cephede kullanılan kesme taş	82

Görsel 5.14. Dükkân tavanı.....	83
Görsel 5.15. Batı cephesindeki dükkân.....	84
Görsel 5.16. Koridordaki kemerler	84
Görsel 5.17. Hücrelerin plastik kaplı tavanı.....	85
Görsel 5.18. Doğu cephesindeki kemerli kapılar	85
Görsel 5.19. Hücrelerin üzerindeki ve diğer kubbeler	86
Görsel 5.20. Kapatılan holün üst bölümü.....	87
Görsel 5.21. Payanda ve ışıklık.....	87
Görsel 5.22. Kuzey cephesi.....	88
Görsel 5.23. Kuzey cephesi lotus motifleri ve düz kesme taş saçak.....	89
Görsel 5.24. Hücre kubbelerinin altındaki kirpi saçak ve ahşap pencere	89
Görsel 5.25. Cephedeki pencereler ve kullanılan kesme taş	91
Görsel 5.26. Ulu Camii'ye açılan günümüzde kapatılmış olan mekân	92
Görsel 5.27. Kirpi saçak, tuğla duvar ve düz taş silme	92
Görsel 5.28. Doğu cephesi	93
Görsel 5.29. Batı cephesi	94
Görsel 5.30. Tarihi yapı yakın çevresinin trafik yönetimi	104
Görsel 5.31. Kırkkâşık bedesteni doğu cephesindeki meydanın kullanımı	106

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
HGM	: Harita Genel Müdürlüğü
ICOMOS	: International Council on Monuments and Sites (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi)
K.T.V.K.Y.K	: Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu
s.	: Sayfa
S	: Standart Sapma
UNESCO	: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü)
$\bar{x}$	: Ortalama Değer
vd.	: ve diğerleri
y.y.	: Yüzyıl

1. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı

Geçmişten günümüze toplumlar, kendileri için birer miras ve sermaye olan kültürel değerlerini sürdürebilmek amacıyla gelecek nesillere bu değerleri aktarma çabası içinde olmuşlardır. Bu değerlerin korunarak aktarılması toplumsal kalkınma ve kent kimliğinin oluşması bakımından önemlidir.

Toplumlara ait kültürel değerlerin bir parçası olan tarihi yapılar, yapıldıkları ve varlıklarını sürdürdükleri dönemlere ait malzeme olanakları, yapım teknikleri ve yaşam biçimleri gibi birçok bilgiyi üzerinde barındıran birer belge niteliğindedir. Bu tarihi yapıların gelecek nesillere aktarılması ise ancak bu yapıların korunması ile mümkün olmaktadır.

Tarihi yapıların korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasının yöntemlerinden biri ise yapıya işlev verip onu aktif olarak kullanmaktır. Her yapıya her işlev verilemeyeceği düşüncesinden yola çıkarak yapı işlevlendirilirken yapının mimari özellikleri, bulunduğu çevre ve tarihsel geçmişi gibi birçok değişken dikkate alınır.

Bu tezin amacı ise 1579 yılında Ramazanoğulları döneminde bedesten olarak yaptırılan Kırkkışık Bedesteni'ne yapılan restorasyon sonucu, yapıya verilen el sanatları çarşısı işlevinin yapı sürdürülebilirliğine olan etkilerini araştırmaktır. Yapılan bu araştırmada yapı çevresel boyutta, işlevsel boyutta, yapısal boyutta, finansal boyutta, süreç performans boyutunda ve kültürel algı boyutunda incelenmektedir. Yapılan incelemeler sonucunda yapının her boyut özelinde sürdürülebilirliği tespit edilecek ve değerlendirilecektir.

1.2. Çalışmanın Kapsamı

Birçok medeniyete ev sahipliği yapmış ve köklü bir tarihe sahip olan Tarsus kentinin kültürel değerlerini koruma ve yaşatma kapsamında Ramazanoğulları dönemine ait Türk-İslam yapılarından olan Tarsus Kırkkışık Bedesteni'nin yapı sürdürülebilirliği değerlendirilmiştir. Bu teze konu olan yapının sürdürülebilirliği araştırılırken yapının içinde bulunduğu ve günümüzde de aktifliğini devam ettiren tarihi Tarsus ticaret merkezi de incelenmiş ve yapı sürdürülebilirliği bu alanın içinde değerlendirilmiştir.

1.3. Çalışmanın Yöntemi

Bu çalışmanın hazırlanmasında 3 aşamadan oluşan bir yöntem izlenmiştir.

Öncelikle araştırma konusunu oluşturan kavramlar, binanın türü, bina özellikleri ve tarihçesi gibi bilgilere ulaşılması amacıyla kapsamlı bir literatür taraması yapılmıştır. Bu literatür taramasında koruma ölçütleri bağlamındaki ulusal ve uluslararası yasa/tüzükler, Mersin Üniversitesi Kütüphanesi, Eskişehir Teknik Üniversitesi Kütüphanesi, Tarsus İlçe Halk Kütüphanesi gibi kütüphanelerdeki yazılı/görsel kaynaklar, Tarsus Müze Müdürlüğü'ndeki yazılı/görsel kaynaklar ve yüz yüze görüşmeler, Adana Vakıflar Bölge Müdürlüğü'ndeki birçok yazılı/ görsel kaynaklar, belgeler, Tarsus Belediyesi'ndeki yazılı /görsel kaynaklar, açık erişimli online kaynaklar ve bunların yanı sıra tekil olarak ulaşılan kaynaklar incelenmiştir.

2. aşamada Tarsus ilçesinde arazi çalışmaları yapılmış olup bu aşamada alanın geleneksel ticaret dokusu ve araştırma konusu olan yapının yakın çevresinde (kent merkezinde) bulunan tarihi anıt ve yapılar araştırılmıştır. Bir sonraki arazi çalışmalarında yapının tarihi, mimari özellikleri vb. incelenmiştir.

3. aşamada yapının sürdürülebilirliğinin tespitini sağlamak amacıyla her performans boyutu ile ilgili kullanıcı ve esnafa yönelik anket soruları hazırlanmış ve bu kişilere yönlendirilmiştir. Ayrıca yapının sürdürülebilirliğini tespit etmek amacıyla daha önce incelenmiş olan ulusal ve uluslararası yasa/tüzüklerin ölçütünde değerlendirmeler yapılmıştır.

2. BEDESTEN KAVRAMI VE GELİŞİMİ

Bu bölümde bedestenlerle ilgili genel bilgiler verilecek olup bedestenlerin işlevi, işleyişi ve anadolu bedestenlerinin mevcut durumları incelenecektir.

2.1. Bedestenin Tanımı ve Türk Ticari Toplumundaki Yeri

Bez Osmanlı döneminde kumaş parçası veya savaşın kazanıldığı yerlerde toplanan ganimet anlamında kullanılmaktaydı. Bedesten kelimesinin ilk kullanımı “bezistan” ya da “bezzezistan” olup günümüze değişip gelerek bugünkü haliyle kullanılmaya başlanmıştır. (Özdeş, 1998, s. 7).

Bedestenin tanımı kumaş satılan yer olarak yapılabilse de bu yapıların ilk inşaat yıllarından sonra sağlam ve korunaklı olma özelliklerinden dolayı değerli madenlerin, kumaşların satıldığı yerler olarak kullanılmış ve bunların yansısı günümüzdeki bankaların da görevini yapmışlardır (Eyice, 1992, s. 303).

İnan’a (1996, s. 120) göre bu yapıların ilk ortaya çıkışı, Anadolu Selçuklularının son döneminde olup en yaygın kullanımı ise Osmanlılar döneminde olmuştur. Ayrıca bu yapıların ilk yapıldıklarında kentin ticaret merkezinde ahşap olarak inşa edildiğini belirtir.

Bu yapılar daha ileriki dönemlerde kagir olarak ve ticaretin merkezi olarak kullanılmışlardır.

Eski Osmanlı-Türk şehircilik anlayışının ana prensiplerinden biri o şehrin dini ve ticari merkezlerini imar etmektir (Eyice, 1992, s. 303). Şehirler bu merkezlerin etrafında büyüyüp genişlemekteydi. Müslümanların Cuma namazı için toplandığı Ulu Camiiler de şehirlerin dini merkezi durumunda iken bedestenler ise kentlerin ticari merkezini oluşturmaktadır. Bu dini ve ticari alanlar genel olarak birbirlerine yakın yerlerde bir külliye oluşturacak şekilde inşa edilmekteydi (Eyice, 1992, s. 303).

Bedestenlerde, tüccarların kıymetli malları dışında çarşı esnafının, tüccarların kasaları, evrakları, defterleri, yakın tarihlere gelinceye kadar da esnaf ve zanaatkar loncalarının belgeleri muhafaza edilmekteydi (Eyice, 1992, s. 303, İnalcık, 1980, s.2). Bu özelliklerinden dolayı devlet ile esnaf loncalarının arasında yarı-resmi bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bedestenlerin uluslararası ticari ilişkileri de vardı. O yüzden ki bedestenler, ticaretin geliştiği şehirlerde mevcuttur. (İnan, 1996, s. 126).

Bu yapıların mimarisi genellikle kare veya dikdörtgen planlı olup kubbeleri iklimsel faktörlerden korunması için kurşun kaplamadır. Beden duvarları genellikle kalın ve kagir olarak yüksek bir şekilde inşa edilmekte olup şehrin içinde bir iç kale gibi görünürler. Genellikle ihtişamlı kapılardan giriş yapılan bu yapıların içi eşit ölçülü bölümlere ayrılmakta olup dış cepheden beden duvarlarına bitişik şekilde dükkânlar da inşa edilmektedir (İntepe, tarihsiz, s. 2).

2.2. Bedestenlerin İşleyişi

Bedestenlerde genellikle değerli eşyalar bulunduğu için 12 kişiden oluşan ve her biri birbirinden sorumlu olan özel bir güvenlik ekibi tarafından korunur ve bu ekip hükümet tarafından atanan bu ekibe bölükbaşı denmektedir. Bu ekipten biri duacı başı olarak bilinmekte olup sabahları bedesteni dua ile açıp akşamları bedesteni dua ile kapatırdı (Ekinci, 2011, s. 1)

Bedestenlerde esnafın sevdiği ve sözü geçen bir kişi esnafın arasından seçilir ve buna "kethüda" denirdi. Bu kişiler kadı tarafından onaylanıp gerektiğinde bilirkişilik veya esnafla hükümet arasındaki anlaşmalara dahil olduklarından dolayı bu yapılar aslında yarı resmi bir özelliğe de sahiptirler. Bu yapılarda çalışan esnafa bedesten "hacegilleri" denirken bedesteni kullanan halka ise "hacegan" denmektedir. Bedestende komisyonculuk ve emanet eşyalara bakan kişilere bedesten "dellalı" denilmekte ve bu kişiler bedestenin içinde esnaf olamamaktadır (Cezar, 1995, s. 307; Öncel, 2007, s. 226)

2.3. Bedestenlerin İşlevi

Bedestenlerin başlıca 4 görevi bulunmaktadır.

- Genellikle malların fiyatlarının belirlendiği mekânlar olarak görev yaptıklarından günümüzdeki borsanın işlevini görmektedirler
- Malların vergilendirilmesinin yapıldığı ve vergilerin toplandığı alanlar oldukları için günümüzdeki vergi dairelerinin görevini üstlenmektedirler
- Kamu veya bireylerin değerli eşyaların emanet edildiği – korunduğu ve satıldığı yer oldukları için günümüzdeki bankaların görevini yerine getirmektedirler.
- Sabit tüccarların yerleri olup bu kişilerin kervanlarını yönettikleri yerler olarak işlev görmüşlerdir (Öncel, 2007, s. 227; Cezar, 1995, s. 311-312-313; İnan, 1996, s. 127).

2.4. Bedestenlerin Sınıflandırılması

Bu bölümde Mustafa Cezar (1985, s.211)'ın genellikle plan özelinde yapmış olduğu sınıflandırma dikkate alınarak bedestenlerin sınıflandırılması yapılacak olmasına rağmen bedestenleri aslında tam olarak sınıflandırmak oldukça zordur. Çünkü sadece küçük farklarla birbirlerinden ayrılmaktadırlar.

Mustafa Cezar'ın yaptığı gruplandırmaya göre bedestenler plan tiplerine göre şu şekilde sınıflandırılmaktadır:

- Mahzenli bedestenler
- Dışta dükkânlı bedestenler
- Arasta bedestenler
- Arastalı bedestenler
- Kat bedestenleri
- Sade bedestenler

Plansal organizasyonların bir yorumlaması olarak Cezar'ın yaptığı sınıflandırma, araştırma konusu olan Tarsus Kırkkâşık Bedesteni'ni incelerken bir yorumlama getirebilmek açısından önem arz etmektedir (Cezar,1985, s.211,212,213).

Cezar da bu sınıflandırmayı yaparken kesin sınırlar koymamıştır. Örneğin mahzenli bedestenlerin aynı zamanda dışta dükkânlı bedestenlerden de olabileceğini vurgulamıştır. Önemli olan bu aşamada bedestenlerin işlevselliğinin gelişiminin mimariyle birlikte yorumlanmasıdır. İşlevsellik arttıkça-değiştikçe bu değişimlerin mimari organizasyona yansımaları görülmek istenmektedir

Cezar'ın tanımladığına göre mahzenli bedestenlerin en belirgin özellikleri şu şekildedir:

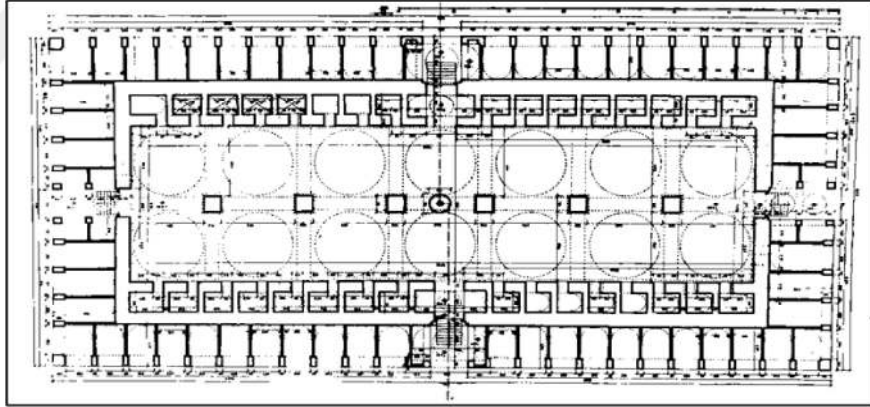
- En eski bedesten tipidir ilk kez 15.yy. da inşa edilmiştir.
- Plan tipinde medrese hücreleri gibi bölmeler sıralanmaktadır.
- Bu bölmelerde kapılar medrese hücrelerindeki gibi ortada değil kenarda bulunur.
- Ticari alım satıma, mal teşhirine uygun değildir, bölmelerle ayrılmış odalar şeklindedirler.

- Ticaretin yaşamın canlı olduğu şehirlerde görülür.
- Yıldırım Bayezid (Bkz. Şekil 2.1), Edirne (Bkz. Şekil 2.2), Tire bedestenleri bu bedesten tipine örnek gösterilebilir (Cezar, 1985, s. 222-234).

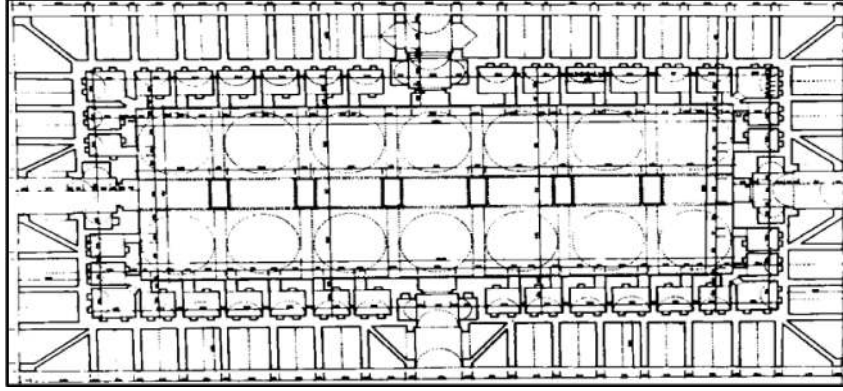
Dışta dükkânlı bedestenlerin en belirgin özellikleri şu şekildedir:

- İç mekânda mahzen ya da dükkân bölmesi yoktur.
- Dükkânlar dış çepere dayalıdır.
- Bedesten görevini iç mekân yerine getirmektedir.
- Ticari alım satım dış dükkânlarda yapılır.

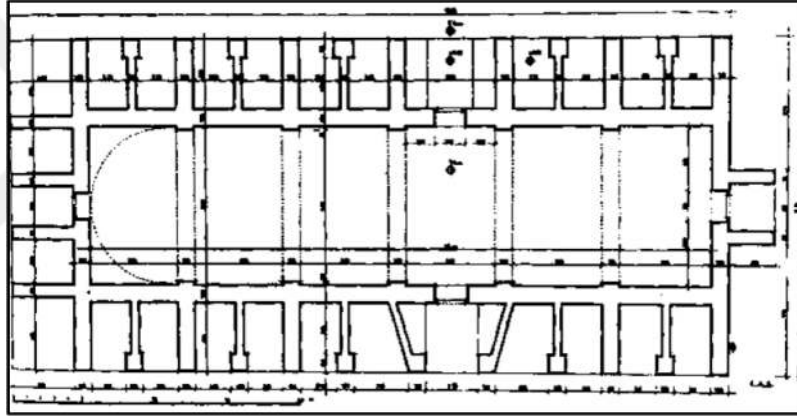
Rum Mehmet Paşa (Bkz. Şekil 2.3), Merzifon ve Cem Sultan Bedestenleri bu bedesten tipine örnek gösterilebilir (Cezar, 1985, s. 249-250).

Şekil 2.1. Yıldırım bayezid bedesteni planı

Şekil 2.2. Edirne bedesteni planı

Şekil 2.3. Manisa rum mehmet paşa bedesteni planı

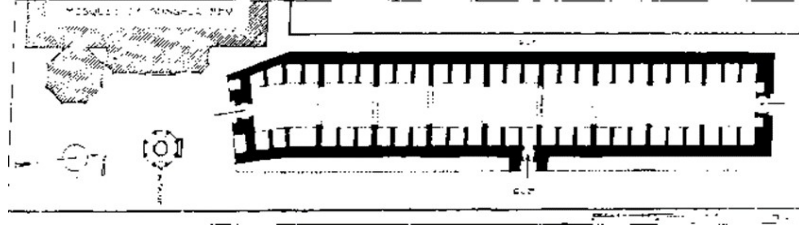
Arasta Bedestenler

Arasta bir sokak üzerinde karşılıklı dükkanların oluşturduğu türk çarşı tipidir (Cezar, 1985, s.181) Arasta bedestenler arasta yapı biçimine benzediği için bu isim verilmiş olup genel özellikleri şunlardır:

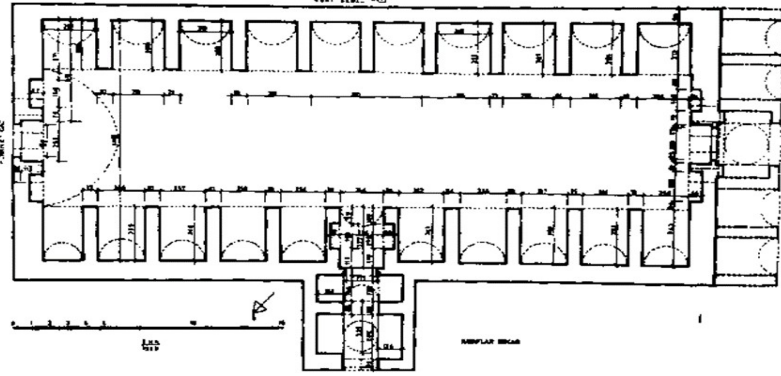
- Bir sokak üzerinde karşılıklı sıra dükkânlardan oluşurlar.
- Arastalara nazaran boyları daha kısadır.
- Bedesten olarak kullanılmaz ise arasta olarak kullanılabilecek plan düzenindedirler.

Niğde Bedesteni (Bkz. Şekil 2.4), Gedik Paşa (Bkz. Şekil 2.5), Kırkkâşık, Afyonkarahisar, Hançerli, Sultan, Kayseriyye, Kemikli, Zincirli, Gümüşhacıköy ve

Firdevs Bey Bedestenleri bu bedesten tipine örnek bedestenlerdendir (Cezar, 1985, s. 262-275).

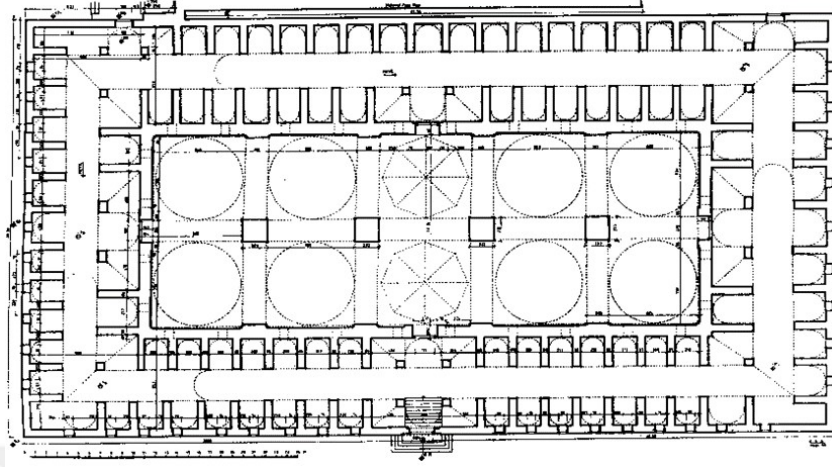
Şekil 2.4. Niğde bedesteni planı

Şekil 2.5. Kütahya gedik paşa bedesteni planı restitüsyonu

Arastalı bedestenlerin en belirgin özellikleri şu şekildedir:

- Arasta düzeninde bir çarşı ile planlanmıştır.
- Arastalar bazen bedestenin etrafını çepeçevre sarmış, bazen de bir ya da iki yanında sıralanmıştır.
- Bu plan tipinde öne çıkan özellik önceden planlama evresinin olup arasta, han ve bedestenin birlikte düşünülüp uygulanmasıdır.
- Tokat, Vezirköprü ve Ankara Mahmud Paşa bedestenleri (Bkz. Şekil 2.6) bu bedesten tipine örnek gösterilebilir (Cezar, 1985, s. 276-278).

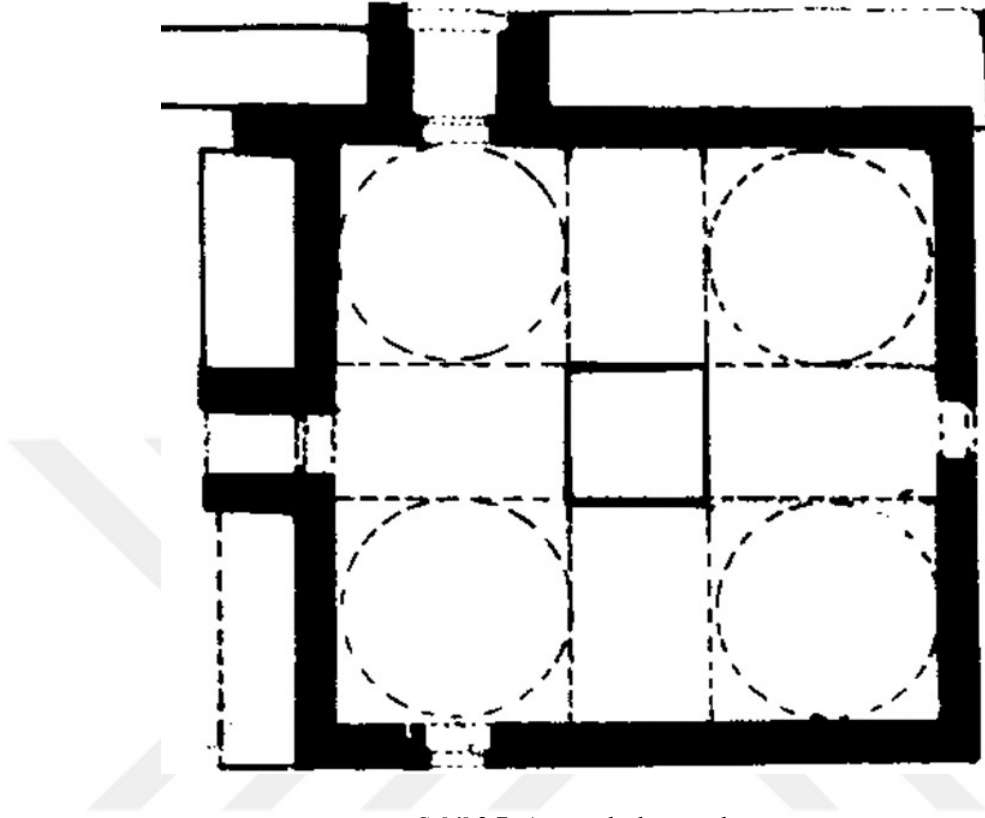

Şekil 2.6. Ankara mahmud paşa bedesteni planı

Sade bedestenlerin en belirgin özellikleri şu şekildedir:

- Tek bir hacimden meydana gelirler.
- Basit yapılardır.
- İçlerinde mahzen ya da dükkân bulunmadığı gibi, dışlarında da dükkân yoktur.
- Çoğunlukla ticaretin yoğun olmadığı şehirlerde görülür.

Bergama, Gelibolu, Amasya (Bkz. Şekil 2.7), Trabzon, bedestenleri bu bedesten tipine örnek gösterilebilir. (Cezar, 1985, s: 286-292)

Şekil 2.7. Amasya bedesteni planı

Kat bedestenlerin en belirgin özellikleri şu şekildedir;

- Bağımsız bir yapı değildir.
- Çok katlı olan han veya cami gibi yapıların bir katını oluştururlar.
- Rüstem Paşa ve Bor Bedestenleri bu bedesten tipine örnek bedestenlerdendir (Cezar,1985, s:286-296).

2.5. Anadolu Bedestenlerinin Mevcut Durumları

Bazı bedestenler diğer birçok tarihi yapı gibi zaman içinde fiziksel olarak ayakta kalsalar da işlevsel olarak önemlerini neredeyse tamamen yitirmiş birer yapı haline gelmişlerdir. Bu yapılara zaman içinde çeşitli işlevler verilmiş ve fiziksel olarak ayakta olmalarından yararlanılmıştır. Bu yapılara lokanta, çarşı, sanat merkezi, okuma salonu gibi işlevler verilmiştir (Halaç ve Ergün, 2020, s. 138) (Bkz. Ek 1).

3. ANITSAL YAPILARDA SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİN ÖLÇÜMÜNDE PERFORMANS ANALİZ DEĞERLENDİRMESİ

Bu başlık altında anıtsal yapıların sürdürülebilirliği, anıtsal yapılarda koruma ve koruma kavramı ve anıtsal yapıların yeniden değerlendirilmesini gerektiren faktörlerin yanı sıra, anıtsal yapıların sürdürülebilirliğinin ölçümünde dikkat edilmesi gereken performans analiz değerlendirme kategorileri incelenecektir.

3.1. Anıtsal Yapılarda Sürdürülebilirlik

Anıtsal yapılarda sürdürülebilirlik tarihi bir yapının ve işlevin eskimişliğini canlandırmak amacıyla yapıların restorasyon ve yeni işlevlerle canlandırma çalışmaları olarak tanımlanmaktadır (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007, s. 206). Bu başlık altında anıtsal yapılarda koruma kavramı ve anıtsal yapılarda sürdürülebilirlik kavramları incelenecektir.

3.1.1. Anıtsal yapılarda koruma kavramı

Kültür ve tabiat varlıklarını Koruma Kanununun 3. Maddesi a bendinde

“Koruma” ve “Korunma”, “Taşınmaz kültür ve Tabiat Varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, fonksiyon değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleridir.” şeklinde tanımlanırken

Hasol, (1979, s.305) “Tarih ya da sanat değeri taşıyan yapıların, doğal değerlerin ya da kent parçalarının yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli önlemleri alma” şeklinde tanımlamıştır.

Koruma kavramının ortaya çıkış amacı insanların, yapının veya nesnenin işlevselliğinin devamlılığını sağlamak isteği olarak gösterilebilir (Kaderli, 2014, s. 30).

Aslında bugünden farklı olarak geçmişte insanlar koruma kavramını kendilerine yararı olan eserleri korumak amacıyla uygulamıştır (Rodgers, 2007, s. 158-159).

Koruma kavramı özellikle Rönesans’tan önce sadece tekil olan sivil yapıları korumak şeklinde uygulanırken günümüzde ise bu durum anıtsal tekil bir yapıyı korumak yerine kentsel bir parça, diğer bir deyişle yapıyı tarihi çevresiyle bir bütün olarak koruma şeklinde evrilmiştir (Özbay, 1988, s. 33).

Koruma kavramının tarih boyunca kapsadığı alanın genişlemesinin yanı sıra bu kavramın uygulama şeklinde de değişiklikler meydana gelmiştir. Daha eski dönemlerde

yapı koruması yapının saklanması veya yasaklanması şeklinde pasif olarak yapılırken günümüzde ise yapıyı sosyal ve ekonomik çevreye uygun bir şekilde aktif olarak koruma şekline uyarlanmıştır (Aroğlu ve Aydemir, 2007, s. 207).

Koruma kavramının tanımı ve kapsadığı alanın tarih boyunca değişmesinin yanı sıra bir yapının korunması için bir yapıda aranan kriterlerde de değişiklikler olmuştur.

Erder, (1999'dan aktaran Gökçe, 2018, s.6) geçmişte korunan eserlerin, geçmişin izlerini taşıyan bir kimlik oldukları için korunmadığını, onların dini temsil eden bir güç veya siyasi bir zorunluluktan dolayı korunduğunu belirtmiştir.

Bir yapı-yapı grubu veya alanın korunması için özgünlüğünün yanı sıra “bütünlük, tarihsel değer, belgesel değer, estetik ve sanatsal değer, teknik ve teknolojik değer, enderlik-teklik değeri, grup değeri, kullanım değeri ve folklorik değerler” şeklinde gibi bir veya birkaç değere daha sahip olması gerekmektedir. Bu değerler:

Bütünlük: tarihi yapı-yapı grubu veya alanın bulunduğu tarihi çevre ile süreklilik sağlayan uyumunun olması

Tarihsel değer: İki ayrı boyutta ele alınacak olan bu değer 1. si yapı veya yapı grubunun tarihte yer edinmiş bir kişi veya kurumla ilişkisi olması ya da önemli bir olaya ev sahipliği yapması 2. ise yapının tarihsel süreç olarak uzun bir dönem geçirmişliği.

Belgesel değer: Yapının yaşadığı ve geçirdiği dönemlerin teknolojik sosyal veya ekonomik özellikleri taşıması.

Estetik ve sanatsal değer: Yapıdaki süslemelerin yapının yapıldığı dönemin beğeni seviyesini göstermesi.

Teknik ve teknolojik değer: Yapının inşa edildiği dönemin teknolojik özelliklerini ve yapıldığı dönemin malzeme-işçilik özelliklerini yansıtmaları.

Enderlik değeri: Benzer özellikleri taşıyan eserlerin zamanla yok olmuş olup günümüze ulaşanlar arasında tek olması.

Grup değeri: Tarihsel yapı ve bulunduğu tarihi çevrenin bir arada bulunması

Kullanım değeri: Tarihi yapının aktif bir şekilde yaşamını sürdürmesi için yapıya zarar vermeden verilen işlevin kattığı değer.

Folklorik değer: Yapının bulunduğu topluluğun örf ve adetleri, yaşam biçimleri hakkında sahip olduğu değer şeklinde açıklanmaktadır (ICOMOS Mimari Miras Koruma Bildirgesi, 2013, Madde 3.2).

3.1.2. Anıtsal yapılarda sürdürülebilirlik kavramı

Çeşitli medeniyetler tarih boyunca kendi kültürel yapılarını yansıtan yapı ve çevreler oluşturmuşlardır. Bu yapı ve çevrelerin inşa yılı üzerinden belirli süreler geçtikten sonra bu yapılar konuşma dilinde eski olarak nitelenir ve eski kelimesi hem binanın hem de işlevinin eskimişliğinden bahseder (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007, s. 204).

Anıtsal yapıların toplumların geçmişinden izler taşıdıkları ve taşıdıkları izler ile insanların tarihlerinden kopmasını engellemesi ve bulundukları bölgenin kimliğini oluşturmada önemli birer etmen oldukları göz önünde bulundurulduğunda bu yapıların çeşitli etmenler çerçevesinde korunması gerektiği açıktır. (Yaldız ve Asatekin, 2016, s. 161). Bu korumanın en etkili yollarından biri yapıyı yaşayan ve işleyen bir yapı haline getirmektir. (Altınoluk, 1998'den aktaran Yaldız ve Asatekin, 2016, s. 168).

(The Getty Conservation İnstitute, 2000 Aktaran Yaldız ve Asatekin, s. 22)
Korumanın temel amacının anıtsal yapının kültürel birikimlerine zarar vermeden günümüz dünyasının değişen değerleriyle ortak bir noktada buluşturmak olduğunu belirtmiştir. Ancak bu koruma yapılırken kültürel değerlere zarar vermemenin çözümü olarak yapıyı canlılığını kaybettiği kendi işleviyle değil güncel yaşamın hareketliğine doğrudan katılan işlevler ile gerçekteştirilmelidir. Bu durum gerçekteştirilirken yapının üzerinde yapılacak değişikliklerle yapıya zarar verilmeden bölgeye kimlik kazandıracak şekilde yapılmalıdır (Dinç 1999'ten aktaran Yaldız ve Asatekin 2016, s. 165).

Eldem'e (1992, s. 100-101) göre ise dünyanın değişen sosyal ve ekonomik koşullarına uyum sağlayamayan tekil bir yapı veya tarihi bir çevrenin korunması düşünçesi onu yeniden hayatta katmakla eşdeğerdir. Ayrıca eğer yapının ilk işlevi bulunduğu çevreye hala uygunsa yapıyı bu şekilde işlevlendirmek veya çevreye uygun yeni bir işlev vermek için yapıda çeşitli değişikliklerin kaçınılmaz olabileceğini ancak bu değişiklikler yapılırken yapıyı çok iyi tanımak ve onun fiziksel özelliklerine veya tarihine zarar verecek hamlelerden kaçınılması gerektiğini belirtmektedir.

Yapıya verilen işlevin yanı sıra yapının bu işleve adaptasyonu da önemli bir etmendir. Cantacuzinu (1989'dan aktaran Yıldız, 2013, s. 44) yeniden kullanılacak yapıya verilecek işleve yapı adaptasyonunun sürdürülebilirliğin bir bileşeni olduğunun yanı sıra önemli olan işlevin değil yapının sürdürülebilir olduğunu aktarmıştır.

Yukarıda açıklanan yapıya işlev verme ve koruma durumları

Venedik Tüzüğü, 1964, 5. Maddesi'nde:

“Anıtların korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı, ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir.”

UNESCO, 1976, 33. Maddesi'nde:

“Koruma ve onarım çalışmaları, yeniden yaşama etkinliklerine eşlik etmelidir. Böylece uygun mevcut işlevleri, özellikle ticaret ve zanaatı yerinde tutmak, uzun vadede ülke, bölge ve kentin sosyo-ekonomik yapısı ile bağdaşacak yenilerini getirmek temel olacaktır.”

ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü, 1999 5. Maddesi'nde:

“Geleneksel yapıların yeni işlevlere uyarlanması ve yeniden kullanımında, yapılar kabul edilebilir bir yaşam standardına yükseltilirken, bütünlüğü, karakteri ve biçimi saygı görmelidir. Eğer geleneksel mimari biçimler hala kullanılıyorsa, müdahaleler toplumun kabul edeceği bir etik kurallar çerçevesinde yapılabilir.” gibi birçok ulusal ve uluslararası tüzük ve anlaşmalarda bulunmaktadır.

3.1.3. Anıtsal yapıların yeniden değerlendirilmesini gerektiren faktörler

Tarihi bir yapının tanıtımında kullanılan eski kelimesi fiziksel veya işlevsel olarak yapıdaki eskimeyi kastettiği düşünüldüğünde (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007, s. 205) genellikle yapıların gerçek işlevini kaybetme ya da gerçek işlevinde eskime olma olasılığı, yapının fiziksel özelliklerinin eskime olasılığından daha yüksektir (Kaşlı, 2009, s. 13).

Bu durum göz önünde bulundurulduğunda bir yapının yeryüzündeki herhangi bir gelişmeden dolayı işlevini devam ettirse dahi yapının mevcut işlevinin değişen ve gelişen dünyada tercih edilmemesi de yapının işlevini eskimeye iter. (Altınoluk, 1998, s.21; Gönül, 2010, s.40). Bunlara iyi bir örnek olarak gelişen teknolojiye bağlı olarak banka binalarında bulunması gereken mekânların değişiklik göstermesi sonucu eski banka

binalarının yeniden işlevlendirilmesine veya yapının geliştirilmesine itmesi gösterilebilir (Altınoluk, 1998, s. 19).

Toplumların kimliklerinin korunması, kültürel değerlerini günümüz koşullarına uyarlayıp geçmişimizi ve günümüzü beraber yaşatmalarından geçmektedir. Bu kimlikleri yansıtanın önemli bir aracı olan kültürel değerleri korumanın bir yolu da tarihi çevrenin günümüz yaşamına dahil edilmesiyle mümkündür (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007, s. 205). Bu koruma biçimi geçmişin saklayarak pasif koruma fikri yerine yaşatarak aktif koruma fikrinin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

İşlevinin eskiyip fiziksel durumu iyi veya onarılabilecek durumda olan yapılar için yapıyı işlevlendirmek koruma şekillerinden biri olup bu durum toplumda meydana gelen sosyo-kültürel faktörler, ekonomik faktörler ve çevresel faktörlerden dolayıdır.

3.1.3.1. Sosyo-kültürel faktör

Bazı yapılar fiziksel olarak ayakta kalabilmiş ise de çeşitli nedenlerden dolayı işlevsel olarak eskimekte-dirler. Bu durumun en önemli nedeni olarak endüstri devrimi gösterilmektedir. Endüstri devrimi; aile yapısını, örf- adetleri ve inanç değeri gibi her toplumun kendine özgü olan özelliklerini değiştirmiştir (Uğursal, 2011, s. 21).

Bu gibi toplumsal özelliklerin yaşadığımız çağda hızlı değişmesinden dolayı bu hıza yetişemeyen yapı işlevlerinin yok olmasının aksine yapının fiziksel olarak ayakta kalması durumuyla karşı karşıya kalınmaktadır. Bu durum bizleri yapıyı güne uygun işlevle yeniden işlevlendirip ayakta tutmaya itmektedir (Altınoluk, 1998, s. 19).

3.1.3.2. Ekonomik faktörler

İşlevsel ömrü tamamlanmış olup fiziksel ömrü devam eden yapılara yeni işlev vermek, aynı özelliklerde ve verilen işlevle aynı işlevi sürdü-recek yeni yapının yapılmasından yaklaşık olarak %50 ile %80 arasında daha kârlı bir durumdur. Bu oran göz ardı edilemeyecek kadar önemli olduğu için yeni yapı yapmak yerine eski yapıya yeni işlev vermek uygulayıcılar açısından daha ekonomik bir durumdur (Highfield, 1987'den aktaran Kaşlı, 2009, s. 16).

Bunun yanında eğer tarihi yapı önemli bir konumda ise onu yıkarak yerine yeni yapı yapmak, uzun süreli bir hukuksal süreç, yıkım maliyeti ve yeni yapıyı inşa maliyeti gibi birçok gider kalemi ortaya çıkarmakta ve kamuya ciddi bir ekonomik yük yüklemektedir. Bunun aksine tarihi yapının yeniden işlevlendirilmesinde, problem tespiti,

planlama, tasarım ve işletme şeklinde bir program yapılırsa kamuya hiçbir yük getirmeyebilir. (Uğursal, 2011, s. 24).

3.1.3.3. Çevresel faktörler

Yapının bulunduğu yerde meydana gelen ekonomik, sosyal veya teknolojik değişimler, yapı mevcut işlevinin zamanla yetersiz kalmasına ve yapının tahrip edilmesine sebep olmaktadır. Bu duruma neden olan etkenlerin oluşmasını engellemenin yanı sıra, yapının bulunduğu çevrenin yaşam kalitesini artırması ve o çevreye uyum sağlaması için tarihi yapının yeniden işlevlendirilmesi gerekmektedir (Yaldız, 2013, s. 49).

Bunların yanı sıra yapının yapıldığı dönemde yapının yakın çevresi konut olmasına karşın günümüzde bir ticaret ağının içinde kalması gibi çevresel değişikliklerin meydana gelmesi de işlevsel değişikliklere neden olabilir (Altınoluk, 1998, s. 20).

3.2. Anıtsal Yapıların Sürdürülebilirliğinin Ölçümünde Performans Analiz Değerlendirme Kategorileri

Bu bölümde öncelikle performans analiz değerlendirme kavramının tanımı yapılırken, sırasıyla tarihi bir yapının sürdürülebilirliğinin bu yapılara uygun olarak kontrol edilmesinin faydaları ve performans analiz değerlendirme boyutları da incelenecektir

3.2.1. Performans analiz değerlendirme kavramı

Bina Performans Değerlendirme kavramı Preiser ve Schramm tarafından POE (Post-Occupancy Evaluation)'ı temel alarak oluşturulmuş bir kavramdır. Bu kavram binanın yaşam döngüsünün her evresinde kaliteyi yükseltmek amacıyla geliştirilmiş bir metottur. Bu metod binanın optimum performansına ulaşması için yaşam döngüsündeki her evrede müdahale kararlarını almakta yardımcı olur (Preiser ve Schramm, 2005'ten aktaran Wahab ve Kamaruzzaman, 2016, s. 7).

Neely vd. (1995 'den aktaran Yüreğir ve Nakıboğlu, 2007, s. 546) performans analiz değerlendirmesini herhangi bir faaliyetin çeşitli durumlar üzerinde etkililik değişimini ölçme işlemi, ayrıca faaliyetlerin hem etkililiğini hem de etkinliğini ölçmek için kullanılan bir değerlendirme sistemi olarak tanımlamaktadır.

Sanoff (1992'den aktaran Yaldız, 2013, s.68) ise performans analiz değerlendirmeyi toplumun yaşam koşullarını ve sosyal olanaklarını geliştirmek amacıyla

bir etki sonucunda insan için çevre oluşturma etkisi ve gerekli görülen verilerin toplanma analiz ve sentezini yapmak olarak tanımlamıştır.

Bayazıt'a (1983, s. 28-29) göre performans analiz değerlendirmesi, bir yapı veya sistemin çevresi ile düşünülüp istenen optimum düzeyde olup olmadığını ölçen değerlendirme sistemidir. Preiser vd. ise 1988 yılında kısaca bir yapının tasarım öncesinde hedeflenen performansa yapı işletimi sırasında ulaşıp ulaşılmadığını tespit etmek olarak tanımlamaktadır.

Bu tanımlamalar göz önünde tutulduğunda bir yapının performans analiz değerlendirmesi yapının hem çevresine hem de içinde bulunan sosyal yaşama olan olumlu ve olumsuz etkilerini ortaya çıkarmanın en önemli yöntemidir. Bu yöntem göz önünde bulundurularak çeşitli işlemler görüp tekrar faaliyete geçirilen anıtsal yapıların günümüz koşullarına hangi oranda yarar sağlayıp hangi oranda etkisiz kaldığını anlamak daha anlaşılır olacaktır. Performans analiz değerlendirmesi çeşitli inceleme ve sayısal verilerin yanı sıra anketlerle de desteklenebilir. Performans analiz değerlendirmesi Sanoff, Lützkendorf ve Preiser gibi çeşitli araştırmacılar tarafından bazı noktalarda değişiklik gösterse de yapının işlevsel performansı, çevresel performansı, finansal performansı, gibi kriterler genellikle ortak bir payda olarak göze çarpmaktadır.

Preiser (1988-2005): Bir yapının performans analiz değerlendirmesini yaparken yapının teknik performansına, işleve uygunluğu ve verimliliğine, yapı konforu ve güvenliğine, çevre ile olan ilişkisine, kullanıcı psikolojik konforu gibi kriterlere dikkat etmektedir (Federal Facilities Council, 2001, s. 1; Akman, 2002, s. 4-5-6).

Lützkendorf vd. (2005): Bir yapının performans analizini yaparken yapının teknik performansı, finansal boyutu (planlama, yapım ve kullanım süreçlerinde ayrı ayrı) sosyal çevre ve zaman performansına dikkat etmektedir (Lutzkendorf vd., 2005, s. 64-68).

Sanoff (1977): Bir yapının performans analizini incelerken yapının işlev performansına, finansal boyutlarına, bulunduğu konuma, insanların aklında bıraktığı ize ve yapısal olarak işlevselliğine dikkat etmektedir (Sanoff, 1977'ten aktaran Yıldız, 2013, s. 70).

Keith (1996): Teknik ve teknolojik boyut, çevresel boyut ve süreç boyutlarının üstünde durmuştur (Wahab ve Kamaruzzaman, 2016, s. 2).

3.2.2. Performans analiz değerlendirmesinin faydaları

Yapı performans analizi değerlendirmesi yapının o anki durumunu incelemek ve gelecekte yapılacak müdahaleleri tespit edebilmek amacıyla yapılır. Yapılan bu çalışmalar çeşitli gözlem, sayısal veri, yapı tarihi incelemesinin yanı sıra halkla yapılacak anketler sonucu yapıya hızlı ve olumlu müdahalelerin yapılmasını sağlar. Performans analiz değerlendirmesinin ayrıca:

- Yapının fiziki durumu hakkında bilgi verdiğinden dolayı binanın eksi yönde olan özellikleri ile ilgili hızlı çözüm bulunmasını sağlar.
- Yapılı çevre ile ilgili bilgi aktarımı sağlar.
- Yapının algılanması ile ilgili bilgi verir.
- Yapının fiziki incelenmesi ve fiziksel çevredeki yeri ile ilgili sonuçlar sunar.
- Yapı yakın çevresi / yapının ilişkisini gözler önüne serer.
- Binanın nasıl daha aktif ve etkili bir şekilde kullanılabileceğini gösterir.
- Yapı yaşam döngüsü ve bina performansı ile ilgili bilgi verir.
- Yapı tasarımcısı, müşteri, kullanıcı ve yöneticileri arasındaki iletişimin olumlu yönde artırılmasını sağlar (Federal Facilities Council, 2001, s. 3-4).

3.2.3. Performans analiz değerlendirme boyutlarının incelenmesi

Tarihi bir yapının günümüzdeki kullanımı incelenirken çeşitli performans boyutları dikkate alınır. Bu çalışmamıza konu olan yapının sürdürülebilirliği incelenirken yapı çevresel boyutta, işlevsel boyutta, yapısal boyutta, finansal boyutta, süreç performans boyutunda ve kültürel algı boyutunda incelenecektir.

3.2.3.1. Çevresel boyut

Lützkendorf vd., (2005, s. 64) yapının çevresel performans tanım ve değerlendirmesini, yapının özellik ve karakterinin çevre ile karşılıklı etkileşimlerinin incelendiği boyut olarak açıklamıştır. Bu etkileşimin hem yakın çevre hem de uzak çevre üzerindeki durumunun incelenmesi olarak savunmuştur. Çevresel etki boyutunu düşük enerjili kaynaktan faydalanma, arazi kullanım yoğunluğu, kaynak tüketimi gibi etmenlerin üzerinde durarak açıklamıştır.

Wilkinson vd., (2009, s. 10-11) ise çevresel boyut ve çevre ile yapı ilişkisini yapılı çevre, ulaşılabilirlik, yapının bulunduğu çevre ve bağlam şartları özelinde incelerken; Yıldız ve Asatekin, (2016, s. 85) ise yapı doğal ve yapay çevre ilişkisini, yapının tarihiyle

bağını, yapı bakımı sırasında çevre ile uyumunu ve yapı erişilebilirliğini incelemiştir. Sarp (2007, s. 15-16-17-18-19) ise yollar, açık alanlar, iklim ve hava niteliği üzerinde yoğunlaşmıştır.

Carta Del Restaura-1931 Madde 6

“Anıta ve geçirdiği dönemlere olduğu kadar çevresine de saygılı olunmalıdır. Anıtın çevresindeki yapılar yıkılarak uygunsuz bir biçimde yalnız bırakılmasına veya çevresinin niteliği, kütlesi, rengi, üslubu ile rahatsız edici yapılarla sarılmasına engel olunmalıdır.”

1933 Uluslararası Çağdaş Mimarlık Kongresi- Atina Madde 69

“Tarihi anıtların çevresindeki gecekonduların yıkılması yeni açık alanlar oluşturulmasına olanak sağlayacaktır.”

Washington Tüzüğü-1987 Madde 12

“Tarihi bir kent veya kentsel alandaki trafik denetlenmeli, park alanları tarihi dokuyu veya çevresini zedelemeyecek şekilde düzenlenmelidir.”

Washington Tüzüğü-1987 Madde 13

“Kent veya bölge planlarının öngördüğü yeni otoyollar, tarihi kente veya kentsel alana sokulmamalı, fakat tarihi kente ulaşımı kolaylaştırmalıdır.

Washington Tüzüğü-1987 Madde 2

"Korunması istenen nitelikler kentin veya kentsel alanın tarihi karakteri ile bu karakteri oluşturan maddi ve tinsel bileşenlerdir, özellikle:

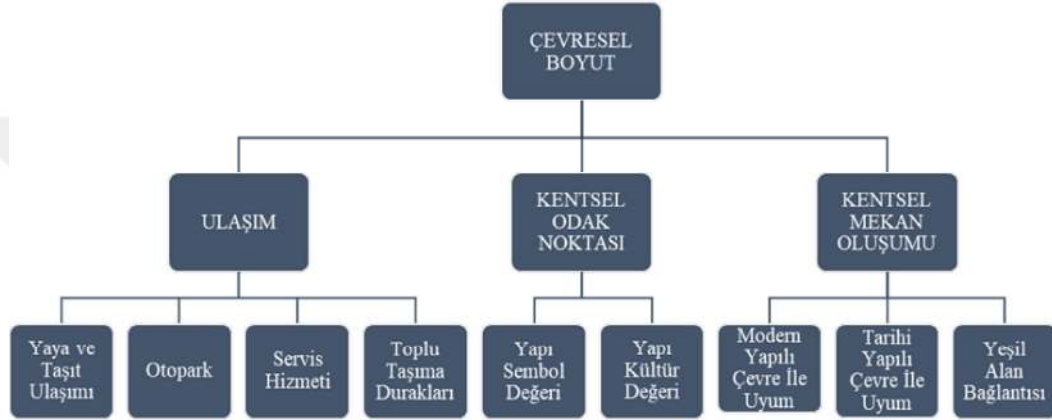
- a) Parsel ve sokakların tanımladığı kent dokuları,
- b) Binalarla yeşil ve açık alanlar arasındaki ilişkiler,
- c) Binaların ölçek, boyut, üslup, yapım tekniği, kullanılan malzemeler, renk ve bezemeler ile tanımlanan biçimleri, iç ve dış görünüşleri,
- d) Kent veya kentsel alanın doğal ve insan yapısı çevresi ile arasındaki ilişki; ve
- e) Kent veya kentsel alanın zaman içinde yüklendiği değişik işlevler "

Kültür Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu-19.04.1996 419 No’lu ilke Kararı

“Yeni yapıların bulunduğu sokaktaki ya da imar adasındaki tescilli yapılardan daha yüksek olamaz.”

Bu çalışmada çevresel boyut başlığı altında alt birimleri detaylı olarak aşağıda (Bkz. Tablo 3.1) belirtildiği şekilde ulaşım, tarihi kentsel kimlik, kentsel mekân oluşturma, duraklar ve bölgesel ihtiyaçlar incelenecektir.

Tablo 3.1. Çevresel boyutta incelenecek kriterler, ulusal ve uluslararası kurul ve belgeler ışığında hazırlanmıştır

Ulaşım: Yapı yakın çevresinin aktiflik ve yapı sürdürülebilirliğinin sağlanması için gerekli olan en önemli maddelerden biri olan bu başlığın altında yapı için yaya ve taşıt ulaşımını, ulaşım yoğunluğunu, otopark uygunluk seviyesi, ürün ve yapı kullanıcılarına sağlanan servis hizmeti ve toplu taşıma durakları incelenecektir. Anıtsal yapıların erişilebilirliğinin kolay olması kadar yakın çevre araç trafiği ve yaratmış olduğu kirliliğin yanı sıra oluşturduğu titreşimden dolayı yapının optimum seviyede toplu taşıma araçları ile entegre edilmesi gerekmektedir (http-25).

Kentsel Odak Noktası: Yapı kültür ve sembol değerinin inceleneceği bu başlık altında Lynch'a (1960'tan aktaran Tono, 2017) göre kişinin şehre veya bölgeye girmesi için çekim noktası olan veya kişinin bir noktadan bir diğer noktaya geçişi ve konum belirtmesini sağlayan kentin önemli ve birçok kişi tarafından bilinen noktalarıdır. Bu bir 4 yol, bir meydan veya tarihi bir mekân olabilir. Bu noktalar insanların buluşma, toplanma ve dağılma alanı olarak göze çarpmaktadır.

Kentsel Mekân Oluşumu: Bu alt başlıkta yapının, modern ve tarihi yapılı çevresi ve yeşil alanlar ile bütünlüğü incelenecektir.

Washington Tüzüğü-1987 Madde 10

“Yeni binalar yapılması gerektiğinde veya eskileri uyarlanır iken, mevcut mekânsal oluşum saygı görmeli, özellikle ölçek ve parsel boyutuna dikkat edilmelidir. Çevreye uyumlu çağdaş öğeler yöreyi zenginleştirebileceğinden, yeni tasarımlar engellenmemelidir.”

Washington Tüzüğü-1987’nin tanımlar bölümün 'de “Tarihi kentsel mekân oluşum ve korunmasının önemini, bölgenin tarihini aydınlatacak birer belge olmasının yanı sıra kentin geleneksel kültürünün oluşumuna da ev sahipliği yapmış ve yapmakta olduğu için korunmaya değer görülür” şeklinde açıklanmaktadır.

Kentsel mekânı oluşturan ve oranın bir ögesi olan yapının sürdürülebilir olması alanın aktifliğine bağlıdır. Günümüzde koruma ve yapı sürdürülebilirliğinin sağlanması için yapıyı dondurarak korumak yerine modern çağa uygun olarak yapıya zarar vermeden işlev vermek, daha çok tercih edilen bir yöntemdir (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007, s. 206). Yapının bu sürdürülebilirliği bulunduğu alanda oluşturmuş olduğu kentsel mekâna olumlu etki yaparken yakın çevre ilişkisinin sıkı olması gerektiği gözden kaçırılmamalıdır.

3.2.3.2. İşlevsel boyut

Aydın ve Okuyucu (2009, s. 36) tarihi bir eserin aktif bir şekilde kullanılarak korunması, korumanın doğru bir yöntemi iken kullanmadan korumanın ise durağan bir müzecilik anlayışından bir farkı olmadığını belirtmektedir. Ayrıca yeniden kullanılan yapıların yapının işlevsel değerini ortaya koyduğunu belirtmektedir.

Altınoluk (1998, s. 22) yapıya bir işlev verilirken işlevsel performans analizi sonucunun optimum seviyede olması için yapının iç mekân oluşumu, yapı iç mekân hacim boyutları, mekânlar arası iç sirkülasyon ve yapının bulunduğu konum gibi etmenlere dikkat edilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Lutzkendorf vd.'ne (2005, s. 64-68) göre analiz performans kategorilerinin en önemlilerinden olan işlevsel performans analizi yapılırken; mekânsal uygunluk ve uygulanabilirlik, mekânsal esneklik, kullanıcı yaşamına uygunluk, yapı konum ve

boyutları, teknik ve potansiyel ulaşılabilirlik gibi kriterlere dikkat edilmesi gerektiğini belirtmektedirler.

Karagenç (2001, s. 68) yapının işlevsel performans tespiti için insan boyutları, iletişim, sirkülasyon ve yapının esnekliği gibi elemanların incelenmesi gerektiğini belirtmektedir.

Yukarıda belirtilmiş olan araştırmacı ve araştırmalarının yanı sıra aşağıda uluslararası tüzük ve bildirgelerde de yapının sürdürülebilirliğinin devamlılığı için yapıya verilecek işlevde dikkat edilmesi gerekenler belirtilmiştir. Bunlar:

Carta Del Restaura-1931 Madde 4

“Yaşayan, yani ayakta duran anıtlara, yalnızca özgün işlevinden çok uzak olmayan ve binada gerekli uyarlamaların önemli hasara neden olmayacak şekilde yapılabileceği yeni kullanır verilmesi kabul edilebilir.”

Venedik Tüzüğü-1964 Madde 5

"Anıtların korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı, ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir."

Amsterdam Bildirgesi -1975

“Eski alanların sağlıklılaştırılması olanak ölçüsünde, bölge sakinlerinin toplumsal kompozisyonunda köklü bir değişiklik gerektirmeyecek şekilde tasarlanmalı ve uygulanmalıdır. Kamu kaynaklarınca gerçekleştirilen restorasyon çalışmalarının sağladığı yararlardan tüm toplum kesimleri pay almalıdır.”

Washington Tüzüğü-1987 Madde 8

“Yeni işlev ve etkinlikler tarihi kent veya kentsel alanın karakteriyle uyumlu olmalıdır. Bu alanların çağdaş yaşama uyarlanması için gerekli teknik servislerin getirilmesi veya iyileştirilmesi işlemleri özenle yapılmalıdır”.

Yirminci Yüzyıl Mimari Mirasının Korunması Hakkında Tavsiye Kararı-1991 (COE, 1991)-Mirasın Yönetimi ve Korunması-Mirastan Faydalanmak

“Ulusal, bölgesel ve yerel yetkili otoriteler, kültürel veya müze amaçları ya da daha genel anlamda ekonomik, ticari veya ikamete yönelik amaçlardan hangisi için kullanılırsa kullanılsın, bu döneme

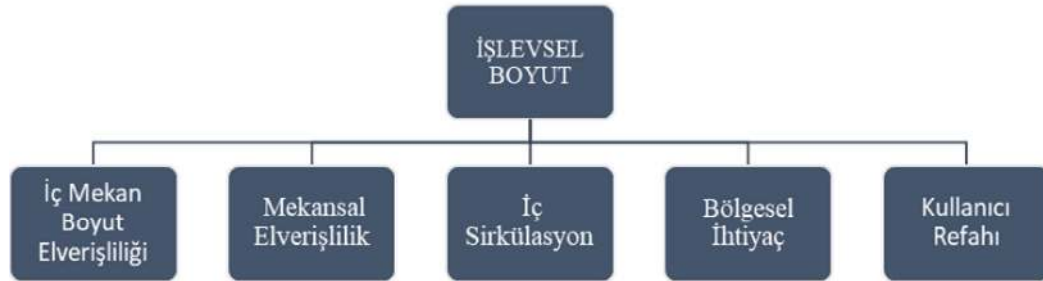
ait korunan mirastan en uygun faydanın elde edilmesini cesaretlendirme görevine sahiptir. Günümüz yaşamının ihtiyaçlarını göz önüne alan yeni kullanımlar teşvik edilmelidir, böylece yeni kullanımın tam olarak korumalarını haklı çıkaran mimari veya tarihi anlamla ters düşmemesi şartıyla terk edilmesine izin verilmez.”

ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü-1999 Uygulama İlkeleri Madde 5

"Geleneksel yapıların yeni işlevlere uyarlanması ve yeniden kullanımında, yapılar kabul edilebilir bir yaşam standardına yükseltilirken, bütünlüğü, karakteri ve biçimi saygı görmelidir. Eğer geleneksel mimari biçimler hala kullanılıyorsa, müdahaleler toplumun kabul edeceği bir etik kurallar çerçevesinde yapılabilir."

Bu çalışmada ise araştırılacak yapının sürdürülebilirliğinin incelenmesi amacıyla işlevsel performans analizi alt başlığı altında iç mekân boyut elverişliliği, mekânsal elverişlilik, mekânlar arası iç sirkülasyon, kullanıcı konforu ve yapının bulunduğu konumda yapıya verilen işleve ihtiyaç durumu ulusal-uluslararası yasalar ve araştırmacıların araştırmaları ışığında incelenecektir (Bkz. Tablo 3.2)

Tablo 3.2. İşlevsel boyutta incelenen kriterler, ulusal ve uluslararası kurul ve belgeler ışığında hazırlanmıştır.

İç mekân boyut ve mekânsal elverişliliği: Anıtsal yapıya verilecek yeni işlevde mekânsal boyutların yeni işleve uygunluğu yapının sürdürülebilirliğini artırmasının yanı sıra kullanıcı konforuna da olumlu yönde etki edecektir. Mekân boyutları yeni işleve göre küçük veya büyük ise yapılacak müdahale ulusal-uluslararası yasal ve yönetsel belgeler ışığında yapının tarihine zarar vermeden ekleme veya bölmeler yapılmalıdır.

Örneğin tarihî bir şehir içi hanı genellikle ilk bakışta küçük müdahaleler sonucunda yakın işlevli olduğu için bir konaklama yeri olarak kullanılabilir ancak bu tüm hanlar için

geçerli değildir. Bunun yanı sıra tarihî bir kilisenin okula dönüştürülmesinde okul ve kilisenin ihtiyaç listesi birbirinden oldukça farklı olduğu için dönüştürülmesi güçtür (Altınoluk, 1998, s. 22).

İç Sirkülasyon: Yukarıda belirtilmiş olan han örneği üzerinden gidildiğinde bir han mekânsal boyut ve yakın işlevlilik açısından konaklama yeri olarak kullanılabileceği düşünülebilir. Ancak modern konaklama merkezleri göz önüne alındığında dönüştürülmüş olan handa konaklayan bir kişi danışma bölümüne geçmek isterken avludan geçme zorunluluğu uygun olmayan mevsimlerde zorlanacaktır (Altınoluk, 1998, s.22).

Bölgesel İhtiyaç: Özgün bir yapının sürdürülebilirliğini devam ettirebilmesi için restore edilip işlev verilirken yakın çevrede ikamet eden halkın ekonomik gelirinin yanı sıra bölgenin sosyo-kültürel durumunun incelenmesi gerekmektedir. Örneğin; sanayi bölgesi olarak kabul edilen bir noktaya kütüphane açılması veya düşük ekonomiye sahip ve gelen turist sayısının az olduğu bir bölgede tarihi bir yapının turistik eşya satışı yapılan bir yapıya çevrilmesi yapının kullanımının yetersiz olması gibi durumlar ortaya çıkaracaktır (Madran, 2005'ten aktaran Çoban, 2019 s. 24)

Uğursal'a (2011, s. 40) göre bir yapının sürdürülebilirliğinin sağlanması için verilen yeni işlevde bölge insanının kültür seviyesi, aile yapısı, yaş grupları, ziyaret edilme seviyesi, tarihi yapıya olan yaklaşımları önceden tespit edilmelidir. Aksi takdirde yapıya verilen yeni işlevin hayatını sürdürebilmesi mümkün değildir.

Kullanıcı Refahı: Tarihi bir yapının sürdürülebilirliği yapıyı kullananların ısı, ışık, su, ıslak hacim gibi fiziksel uygunluğun yanı sıra kullanıcının psikolojik ihtiyaçları gibi birçok yönden refah düzeyinin yüksek olması gerekmektedir

3.2.3.3. Yapısal boyut

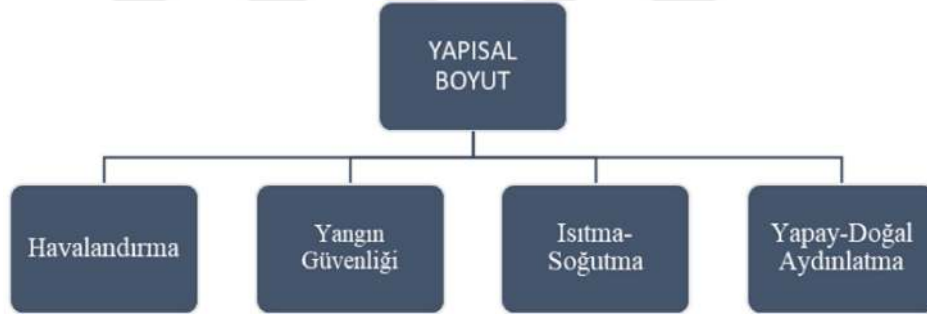
Lutzkendorf vd., (2005, s. 64) bir yapının sürdürülebilirliğini belirlemek için yapılan analizlerden yapının yapısal, fiziksel ve diğer teknik özelliklerini yapının karakteri olarak tanımlamaktadır. Bu başlık altında yapının dayanıklılığı, yangın direnci, ses yalıtımı, ısı yalıtımı gibi kriterleri incelemektedir.

Rabinowitz (1985'ten aktaran Karagenç, 2001, s. 65-66-67) ise yapısal performansı, yapının uygun donatı elemanları için ısı ve ışık gibi iklimsel konfor, yangın dayanıklılığı ve görme duyusu gibi yapı özelliklerinin incelenmesi olarak açıklamıştır.

Karagenç (2001, s. 65) yapının sürdürülebilirliğinin incelenmesi için yapısal performansın incelenmesinde, yapının her elemanının üzerine düşen görevi ne ölçüde yapabildiğini tespit etmek olarak açıklamıştır. Bu elemanların üzerine düşen görevler olarak ısı ve ses yalıtımı, yapı tesisatı, yapı mukavemeti, yangın güvenliği, elektrik, yapı malzemesi, beden duvarları, zemin, çatı kaplamaları, açıklıklar, yapı havalandırması gibi özellikleri incelemek olarak açıklamaktadır.

Bu çalışmaya konu olan bedestenin yapısal boyut incelemesi yapılırken aşağıdaki kriterlere dikkat edilecektir (Bkz. Tablo 3.3)

Tablo 3.3. Yapısal boyutta incelenecek kriterler, ulusal ve uluslararası kurul ve belgeler ışığında hazırlanmıştır

Yeniden değerlendirilen yapılara işlev verilirken veya yapılar onarılırken yapısal boyutta dikkat edilmesi gerekenler aşağıdaki yasal yönetsel bazı tüzük ve belgelerde belirtilmiştir. Bunlar:

Washington Tüzüğü-1987 Madde 14

“Kültür varlıklarının geleceğini ve içinde yaşayan halkın sağlığını güvenceye almak için tarihi kentler doğal afetler, hava kirliliği ve titreşim gibi zararlı etkenlerden korunmalıdır. Bir tarihi kenti veya kentsel alanı etkileyen doğal afetin cinsi ne olursa olsun, önlemler ve onarım müdahaleleri söz konusu yerin özelliğine göre tasarlanmalıdır.”

Mimari Mirasın Analizi, Korunması ve Strüktürel Restorasyonu için İlkeler-2003

“Koruma uygulamalarında strüktür ve malzemelerin özelliklerinin tam olarak bilinmesi ve anlaşılması gereklidir. Strüktürün ilk yapısındaki ve günümüzden önceki durumları, yapımında kullanılan teknikler, değişimler ve etkileri, yaşanan olaylar ve bugünkü durum hakkında bilgiye gerek vardır.”

ICOMOS Tarihi Ahşap Yapıların Korunması İçin İlkeler – 1993 Madde 13

“ ... Isıtma, yangın uyarı ve önleme sistemleri gibi tesisat yapının veya sitin tarihi ve estetik önemi gözetilerek yerleştirilmelidir.”

3.2.3.4. Finansal boyut

Lutzkendorf vd’ne (2005, s. 64-68) göre bir yapının finansal boyutunu gerçek yapı boyutu ve yapı maliyet boyutu olarak iki alt başlık altında incelemektedir. Maliyet performansını yapının yatırım maliyeti, tasarlama ve planlama maliyeti, inşaa maliyeti, yıkım- onarım maliyeti ve harici maliyetler olarak açıklarken; gerçek yapı performansını yapı kazanç eğilimi ve yapı yatırım dönüşü olarak açıklamıştır.

Uğursal (2011 s. 27-28) ise yapının finansal boyutunu, yapı restorasyon maliyeti boyutu ve yapı ekonomik getirisi olarak iki alt grupta incelemektedir.

Tarihi yapıların ekonomik getirisi özellikle yerel halkın katılım sağladığı kültürel miras turizmi aracılığıyla olup bu ekonomik getiri hem sosyal hem de çevresel olanakların zenginleşmesini sağlamaktadır (Hacıbekiroğlu, 2007, s. 1).

Aşağıdaki uluslararası tüzük ve yönetmeliklerde yapı maliyet değerlendirmesi ile ilgili maddeler mevcuttur. Bunlar:

Washington Tüzüğü-1987 Madde -1

“Etkili olabilmek için, tarihi kentlerin ve diğer tarihi kentsel alanların korunması tutarlı ekonomik ve sosyal gelişme politikalarının ve her düzeydeki kent ve bölge planlamanın ayrılmaz bir parçası olmalıdır.”

Türkiye’de Kültürel Değerlerin Restorasyonuna Yönelik Ankara Bildirgesi – 2001 Madde 1

“Yapı çevresi ile bir bütündür. Çevreye yapılması zorunlu yapı ve kent ölçeğindeki müdahalelerde, kültür varlığı aracılığıyla günümüze taşınan tarihsel, kültürel, sanatsal, sosyal, ekonomik bilginin korunması önceliklidir. Korumaya yönelik planlama bu esasa dayandırılmalıdır”

Uluslararası Kültürel Turizm Tüzüğü (ICOMOS 1999)-Madde 6.4

“Yerli el işlerinin ve diğer ürünlerin tanıtımı, dağıtımı ve satışı, kültürel bütünlüğün aşağılanmamasına dikkat ederek, ev sahibi topluluk için makul bir sosyal ve ekonomik getiri sağlamalıdır”

Bu çalışmada yapı finansal boyut başlığı altında (Bkz. Tablo 3.4) restorasyon maliyeti, kullanıcıya ekonomik getirisi, bölgeye ekonomik getirisi ve aynı özellikteki bir yapının maliyeti gibi alt başlıklar incelenecektir.

Tablo 3.4. *Finansal boyutta incelenecek kriterler-ulusal ve uluslararası kurul ve belgeler ışığında hazırlanmıştır.*

3.2.3.5. Süreç performans boyutu

Lützkendorf vd. (2005, s. 4-7-15) bu boyutu başlıca performans kategorileri arasında göstermiş olup bu bölümde yapının yapılış tarihinden itibaren planlama, projelendirme, tasarım, bakım, onarım ve kullanım gibi kriterleri değerlendirdiği kategori olarak göstermiştir.

Anıtsal yapıların mimari özellikleri çevreleriyle bütün olarak düşünüldüğünde yapının kullanışlılık performansını belirlemekte olup bu performans değeri yeni işlevine uygunluğunun belirlenmesinde önemli bir ölçüttür (Uğursal 2011 s. 27-28).

Yapının yeni işlevi için restorasyon kararları alınırken öncelikle aşağıda belirtilen yasal düzenlemelere bağlı olarak alınmalıdır.

Madrid Konferansı Tavsiye Kararları: Altıncı Uluslararası Mimarlar Kongresi (RIBA, 1904)

“Bu tür onarımlar bütünlüğü korumak amacıyla, eserin orijinal üslubuna uygun şekilde gerçekleştirilmelidir; çünkü bütünlük ve üslup bütünlüğü demimaride güzelliğin esasığından biridir ve ilkel geometrik şekiller de kusursuz bir şekilde yeniden yapılmalıdır. Bütünden farklı bir üslupta yapılmış

kısımlara, bu üslup kendine özgü bir değer taşıyor ve eserin estetik dengesini bozmuyor ise saygı gösterilmelidir.”

Carte Del Restoura – 1931 Madde 7

“Eğer bir anıtı sağlamlaştırmak, kısmi veya tam olarak bütünlemek amacıyla, ya da yeniden kullanım nedeniyle ekler yapılması gerekirse, uyulması gereken temel koşul yeni öğelerin en az da tutulmaları, yalın ve yapısal düzeni yansıtır karakterde olmalarıdır benzer üslupta bir ek ancak yapının mevcut çizgilerini devam ettirmek ve bezemeden arınmış geometrik anlatımlar söz konusu olduğunda kabul edilebilir.”

Carte Del Restoura – 1931 Madde 8

“Ekler kesin ve açık olmalı ve özgünden farklı malzeme kullanılarak veya bezemesiz bir çerçeveye sınırlandırılarak, ya da damga veya yazıtlarla belirtilmelidir. Bir restorasyon asla onu inceleyenleri yanıltacak veya tarihi bir belgeyi değiştirecek şekilde yapılmamalıdır.”

Venedik Tüzüğü-1964 Madde 11

“Anıta mal edilmiş farklı dönemlerin geçerli katkıları saygı görmelidir; zira onarımın amacı üslup birliği değildir. Bir anıt üst üste çeşitli dönemlerin izlerini taşıyorsa, alttaki dönemleri açığa çıkarmak ancak bazı özel durumlarda yok edilen malzemenin önemi azsa, açığa çıkarılan malzeme büyük tarihi, arkeolojik ya da estetik değer taşıyorsa ve korunma durumu böyle bir davranışı gerekli gösterecek kadar iyi ise haklı çıkarılabilir. İlgili unsurların öneminin değerlendirilmesi ile ilgili yargıyı ve neyin yok edileceği üzerinde kararı vermek, sadece bu işi üzerine almış kimseye bırakılamaz.”

Venedik Tüzüğü-1964 Madde 12

“Eksik kısımlar tamamlanırken, bütünle uyumlu bir şekilde bağdaştırılmalıdır; fakat bu onarımın, aynı zamanda sanatsal ve tarihi tanıklığı yanlış bir biçimde yansıtmaması için, özgünden ayırt edilebilecek bir şekilde yapılması gereklidir.”

Burra Tüzüğü Kültürel Öneme Sahip Yerlerin Korunması Amaçlı Avustralya ICOMOS Tüzüğü (ICOMOS 1999) Madde 15

“Bir yapının kültürel değerini düşürecek bir değişim tekrar eski haline gelebilecek şekilde olmalı ve şartlar elverdiği takdirde eski haline getirilmelidir. Bu tür değişiklikler geçici yapılmalıdır ancak eski haline çevrilmeyecek değişimler sadece son şans olarak değerlendirilmeli ve yapılacak koruma yöntemlerini etkilememelidir.”

ICOMOS Tüzüğü-Mimari Mirasın Analiz, Koruma ve Yapısal Restorasyonu İçin İlkeler (2003)-Önlemler ve Kontroller Madde 12

“Her müdahale, yapının orijinal ya da önceki durumu içindeki kavramı, yapım teknikleri ve tarihi değerine olabildiğince saygılı olmalı ve gelecekte tanınmasını sağlayacak kanıtlar bırakmalıdır.”

Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Yapı Esasları ve Denetimine Dair Yönetmelik (Resmî Gazete 11.06.2005)-Tadilat ve Tamirat-b (a) Maddesi

“Müdahaleler sırasında yapıdaki ahşap, madeni, pişmiş toprak, taş gibi çürüyen ya da bozularak eksilen mimari öğelerin özgün biçimlerine uygun olarak aynı malzeme ile değiştirilmesini, bozulan iç ve dış sıvaların, kaplamaların, renk ve malzeme uyumu sağlanarak özgün biçimlerine uygun olarak yenilenmesi.”

Yapılara yeni işlev verilmesi sırasında yapının gerçek işlevinden çok uzaklaşılmadan restitüsyon projeleri eski belge ve fotoğraflar gibi yapının eski özelliklerini gösteren malzemelere dikkat edilmesi gerekmektedir. Çünkü yapıya yapılacak müdahale yapının tarihine zarar vermeyecek nitelikte olmalıdır.

Yapılara yeni işlev verilmesi sırasında yapının gerçek işlevinden çok uzaklaşılmadan restitüsyon projeleri eski belge ve fotoğraflar gibi yapının eski özelliklerini gösteren malzemelere dikkat edilmesi gerekmektedir. Çünkü yapıya yapılacak müdahale yapının tarihine zarar vermeyecek nitelikte olmalıdır.

Bu çalışmaya konu olan bedestenin süreç performans boyutu, onarımlar ve projelendirmeler bağlamında incelenecektir (Bkz. Tablo 3.5). Yapı onarımlar bağlamında incelenirken restorasyon projelerine uygunluğu araştırılacak olup projelendirme boyutunda ise yapının basit onarımlar veya daha kapsamlı onarımlar için çizilen projelerin restitüsyon projelerine uygunluğu ve restitüsyon projelerinin de yapı orijinaline uygunluğu incelenecektir.

Tablo 3.5. *Süreç performans boyutunda inceleme*

3.2.3.6. Kültürel algı boyutu

Bu performans boyutu başlığı altında yapının tarihsel süreçte ve yeniden kullanımı için verilen yeni işlev sürecinde kullanıcılar tarafından algılanması ve yapının eski durumuyla karşılaştırdığında zihinlerinde oluşan yapıyla uyumu hususları incelenmektedir (Karagenç, 2001, s. 66).

Yaldız ve Asatekin'e (2016, s. 171) göre bu performans kriteri tarihi yapının bulunduğu konum ile tarihsel kimliğinin algılanış seviyesini ölçmektedir. Bunun yanında tarihi çevre veya yapıların yeniden kullanımında en önemli etmen olarak yapının özgün olması gerekliliği göz önünde bulundurulduğunda yapının kullanıcıların zihninde anıtsal yapı olması ve bu anlamı yitirmemiş olması gerekmektedir.

Kültür varlığının en önemli değeri olarak varlığın belgesel değerini gören Asatekin (2004, s. 52) bir yapı kullanan-kullanmış olan toplumların izlerini taşıması ve bu durumun günümüz kullanıcılarının hafızasında yer ettiğinden yapı işlevlendirilirken tarihin sürdürülebilirliği için bunlara dikkat edilmelidir.

Çoban G. (2009) ise yapının kültürel performans boyutunun inceleme kriterlerini; yapının fiziki yapı karakteri, toplumun hafızasındaki simge niteliği, yapının kültürel ve tarihi belge özelliğinin korunması, verilen işlevin yapının gerçek işlevinin izlerini silmemesi olarak belirlemiştir.

Bu performans analizinde incelenecek olan kriterlerde dikkat edilmesi gerekenler aşağıdaki yasa ve tüzüklerde açıkça belirtilmiştir. Bunlar:

16 Kasım 1972-Milli Düzeyde Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Tavsiye Karar (UNESCO) Madde 22

“Kültürel ve doğal mirasın bu unsurları uygun durumlarda restore edilerek uygun işlevlerine ya da verilecek yeni uygun bir işleve kavuşturulmalı ve böylece kültürel değerinin yitirilmesi önlenmelidir.”

Washington Tüzüğü-1987 Madde 11

“Kentın veya tarihi alanın geçmişıyla ilgili bilgiler arkeolojik araştırmalarla geliştirilmeli ve kalıntılar uygun biçimde korunmalıdır.

Venedik Tüzüğü-1964 Madde 3

“Anıtların korunmasında ve onarılmasındaki amaç, onları bir sanat eseri olduğu kadar, bir tarihi belge olarak da korumaktır.”

Nara Bildirgesi-1994(Değerler ve Özgünlük Bölümü) Madde 9

“Kültür mirasının tüm biçimleri ve tüm tarihsel dönemleriyle korunabilmesi, bu mirasa değerler atfedildiği ölçüde kolaylaşır. Bu değerleri olabilecek en doğru bir biçimde algılama yeteneğimiz, bu değerler hakkındaki bilgi kaynaklarının inanılır olmasına ve doğru anlaşılmasına da bağlıdır. Bu değerleri tanımak, anlamak ve kültür mirasının ilk tasarımına ve sonradan kazandığı özelliklerine, tarihsel varlığına ve anlamına bağlı olarak yorumlamak, söz konusu yapının özgünlüğü konusunda varılacak yargının temelini oluşturur ve hem biçimle hem de malzemeye ilgilidir.”

Bu çalışmaya konu olan yapı ve çevresinin kültürel algı performans analizi ve değerlendirmesi yapılırken yeniden kullanım sonrası verilen işlev, yapının kullanıcılar ile olan sosyal uyumu, kullanıcılar tarafından algılanma seviyesi ve yapı özgün kimliğine sadık kalınıp kalınmamış olması ulusal-uluslararası yönetmeliklere ve araştırmacıların bildirileri bağlamında araştırılacaktır

Çevresel Algılama: Kültürel algı boyutunun inceleme kriteri olan çevresel algılamada tarihsel yapı veya çevrenin kullanıcılar tarafından algılanma seviyesi ölçülmektedir. Bu kriter tamamen öznel bir kavram olup sayısal verilerle ifade edilmesi mümkün olmadığı için kullanıcıların hafızasındaki yeri çeşitli yöntemlerle belirlenmelidir (Karagenç, 2001, s. 66).

Yapı Kimliği: Yapının yapıldığı dönemden günümüze kadar üzerinde görülen izlerin oluşturmuş olduğu katmanlardır. Tarihi bir yapının dönemin belgesi olduğu göz önünde bulundurulduğunda yapıya verilecek işlevin bu belgeye veya yapının kimliğine zarar vermemesi gerekmektedir.

Sosyal Uyum: Yapının yeniden kullanımı düşünülüp işlev verildiğinde yapının bulunmuş olduğu çevrenin ekonomik, kültürel ve sosyal seviyesi gibi durumlar göz önünde bulundurulmalıdır (Bkz. Tablo 3.6)..

Tablo 3.6. *Kültürel algı boyutunda incelenecek kriterler, ulusal ve uluslararası kurul ve belgeler ışığında hazırlanmıştır.*

3.2.4. Boyutlar bağlamında yapı sürdürülebilirliğinin incelenmesi

Tarihi yapının sürdürülebilirliği incelenirken yapı, çevresel boyutta, işlevsel boyutta, yapısal boyutta, finansal boyutta süreç performans boyutunda ve kültürel algı boyutunda incelenecek olup bu boyutların her birinin kendi içinde inceleme kriterleri aşağıdaki tabloda mevcuttur (Bkz. Tablo 3.7)

Tablo 3.7. Boyutlar bağlamında sürdürülebilirliğin değerlendirilmesi

BOYUTLAR	KRİTERLER	AÇIKLAMA	KAYNAKLAR
ÇEVRESEL BOYUT	ULAŞIM	• Yapıya ulaşımında yaya ve taşıt yollarının uygunluğu, çalışanlara servis hizmetinin sağlanması, otopark sayısının yeterliliği ve araç yoğunluğu tespit edilecektir	• Lützkendorf v.d., (2005), s. 64 • Wilkinson v.d., 2009, s.51 • Sarp, 2007, s.15-19 • Yıldız ve Asatekin 2013, s.85 • Preiser ve Vischer, 2005, s.13-136
	TARİHİ KENTSEL KİMLİK	• Yapının kentlinin belleğinde oluşturmuş olduğu iz ve kenti herhangi bir kentten ayıran önemli bir unsur oluşu incelenecektir.	
	KENTSEL MEKAN OLUŞUMU	• Yapının bulunmuş olduğu yakın çevresi ile olan ilişkisi ve halkın yapı-yakın çevre ilişkisinden meydana oluşumu - kullanımı incelenecektir	
İŞLEVSEL BOYUT	İÇ MEKAN BOYUT ELVERİŞLİLİĞİ	• Mevcut yapıda bulunan mekanların günlük kullanımına ölçü bağlamında yeterliliği incelenecektir.	• Lützkendorf v.d., (2005), s. 64-68 • Altınoluk, (1998), s.22 • Karagenç (2001), s.68 • Aydın ve Okuyucu (2009), s.37 • Uğursal (2001), s.40
	MEKANSAL ELVERİŞLİLİK	• Mevcut yapıda bulunan mekanların yapının günlük işlevine yeterlilik ve uygunluğu incelenecektir.	
	İÇ SİRKÜLASYON	• Yapıda bulunan mekanların ilişkisi ve ulaşım kolaylığı incelenecektir	
	BÖLGESEL İHTİYAÇ	• Yapının öncelikle bulunduğu yakın çevre daha sonra ise bulunduğu bölge bağlamında yapıya verilen işleve ihtiyacın varlığı incelenecektir.	
	KULLANICI REFAHI	• Öncelikle yapıyı çok sık kullanan kişiler daha sonra ise yapıyı kullanan halkın fiziksel ve psikolojik konforu incelenecektir	
YAPISAL BOYUT	HAVALANDIRMA ISITMA-SOĞUTMA	• Anıtsal yapıya eklenen yapay havalandırma-ısıtma-soğutma sisteminin incelenmesinin yanısıra doğal havalandırma ısıtma ve soğutmasının uygunluğu incelenecektir	• Lützkendorf v.d., (2005), s. 64 • Rabinowitz'den aktaran Karagenç (2001) s.65-67 • Preiser ve Ark.'ndan aktaran Yıldız (2013), s.70
	YANGIN GÜVENLİĞİ	• Herhangi bir yangın durumunda yapıya müdahale edilme olanağı ve yapının yangın güvenlik sistemi incelenecektir	
	DOĞAL ve YAPAY AYDINLATMA	• Yapının doğal ve yapay aydınlatılmasının incelenecektir	
	TAŞIYICI SİSTEM YAPI MALZEMESİ	• Anıtsal yapının orijinal taşıyıcı sistem ve örtü malzemesinin yanısıra müdahale sonrası da incelenecek olup müdahalelerin yapıya uygunluğu ve yapıya yapılması gereken müdahale var ise tespit yapılacaktır.	
	ÖRTÜ SİSTEMİ		
	ISLAK HACİM YETERLİLİĞİ	• Yapıda we-mutfak gibi ıslak hacimlerin varlığı ve yeterliliği tespit edilecektir	

Tablo 3.7. (Devam) Boyutlar Bağlamında Sürdürülebilirliğin Değerlendirilmesi

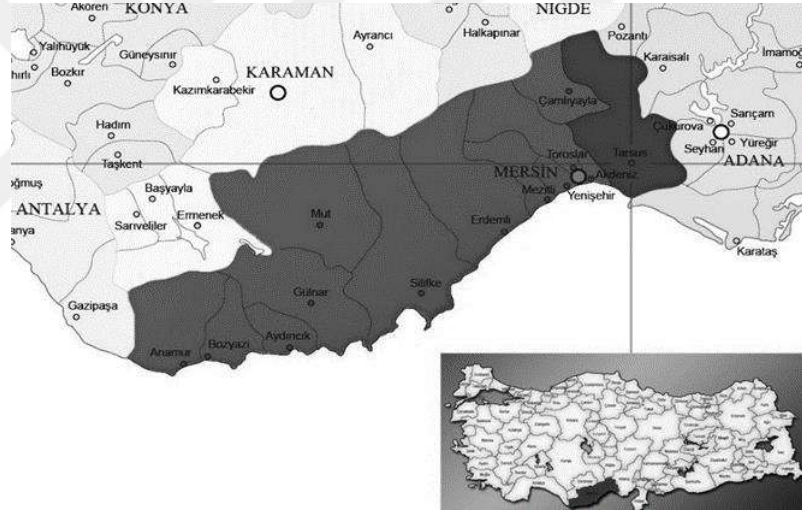
FİNANSAL BOYUT	RESTORASYON MALİYETİ	• Yapıya yapılan müdahalelerin maliyeti incelenecektir	• Uğursal (2001), s.27-28) • Lützkendorf v.d.,(2005), s. 64-68
	KULLANICI EKONOMİK GETİRİ	• Kullanıcıların kira ısıtma soğutma gibi giderlerinin tespiti yapılacaktır	
	BÖLGESEL EKONOMİK GETİRİ	• Yapının açmış olduğu gelir kapısının kente ve yakın çevre esnafına ekonomik getirisi incelenecektir	
	AYNI ÖZELLİKTE YENİ YAPI MALİYETİ	• Aynı özelliklerde ve konumda yeni yapılacak ve anıtsal yapının yıkımı için gerekli maliyet hesaplaması yapılacaktır.	
SÜREC PERFORMANS BOYUTU	PROJELENDİRME	• Yapının yapılış tarihinden itibaren geçirdiği onarım ve restorasyonların yapı orjinaline uygunluğu ve yapıda restorasyon öncesi çizilen rölöve,restitüsyon,restorasyon projelerinin yapıya uygunluğu incelenecektir	• Uğursal (2001), s.27-28) • Lutzkendorf v.d.(2005),s.4-7-15
	ONARIM		
KÜLTÜREL ALGI BOYUTU	ÇEVRESEL ALGILAMA	• Anıtsal yapının yapılı modern ve tarihi çevre arasındaki görünürlüğü ve halk tarafından algılanması incelenecektir	•Karagenç (2001), s.68 •Yaldız ve Asatekin (2016) s.171 •Asatekin (2004), s.52 •Çoban (2009)
	YAPI KİMLİĞİ	• Yapıya yapılan fiziksel müdahale ve günümüz kullanımının anıtsal yapının tarih boyunca yüklenmiş olduğu değerler ve kazanmış olduğu kimliğe uygunluğu incelenecektir	
	SOSYAL UYUM	• Yapının işlevi ve bölge halkı ile olan kullanım sıklığı ve işlevinin bölgeye uygunluğu incelenecektir	

4. TARSUS COĞRAFI KONUMU VE TARİHSEL SÜREÇTE GELİŞİMİ

Tarsus ile ilgili genel bilgilerin anlatılacağı bu bölüm Tarsus coğrafi konumu ve Tarsus'un tarihsel süreçte gelişimi olmak üzere iki alt başlıktan oluşmaktadır.

4.1. Tarsus Coğrafi Konumu

Çukurova'nın batı kısmında bulunan Tarsus günümüzde bir liman ve ticaret kenti olan Akdeniz bölgesindeki Mersin ilinin en büyük ilçelerinden bir tanesidir. Doğusunda Pozantı, batısında Adana ve Mersin, güneyinde Niğde ve Konya ile sınırlanmış olan bu ilçe (Bkz. Şekil 4.1-[http:26](#)) kurulduğu günden beri konumu ve verimli topraklarından dolayı büyük bir öneme sahiptir.

Şekil 4.1. Mersin/tarsus konumu

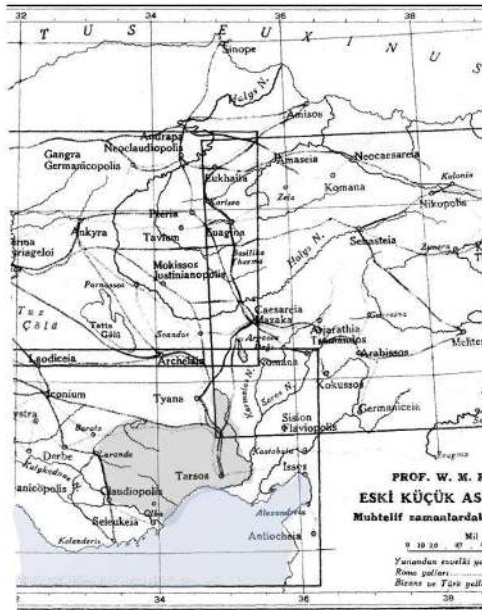
Berdan (Tarsus) Çayı'nın getirdiği alüvyonların birikmesi sonucu oluşmuş olan bu kent oldukça verimli topraklara sahip olup Tarsus Çayı eskiden kentin ortasından geçmekte iken Prokopiyus gibi bazı Bizans kaynaklarında belli yoğunluktaki yağışlarda kentin sürekli su baskınlarına maruz kalmasından Kral Justinyan'ın 527-565 yılları arasında çayın yönünü değiştirdiği şeklinde belirtilmektedir.

Tarsus Çayı'nın eski dönemlerdeki adı ile Rhegma (Aynaz Bataklığı) (Bkz. Görsel 4.1-[http:27](#)) adında bir göle döküldüğü ve bu gölden de kayıklarla Akdeniz'e ulaşılan bir liman kenti olduğu Piri Reis haritasında ve Ramsay'ın Anadolu Tarihi Coğrafyası

kitabındaki görsellerle (Bkz. Şekil 4.2-Ramsay, 1960, s.22) de desteklenmektedir. Bu dönemde hem liman kenti olup hem de Doğu ve Batı ticaret yollarının birleşip Toros geçitlerine bağlandığı bir ticaret merkezi olan Tarsus zamanla Tarsus Çayı'nın getirdiği alüvyonlar sonucunda Rhegma Gölü'nün dolup bataklığa dönüşmesi sonucu eski ticari önemini kaybetmeye başlamıştır (Akgündüz vd., 1993, s.9).

Görsel 4.1. Günümüzde aynaz bataklığı

Şekil 4.2. Tarsus'un akdeniz sınırı

4.2. Tarsus'un Tarihsel Gelişimi

Günümüzde Çukurova denilen Ovalık Kilikya bölgesinin en uzun tarihli ve sürekli el değiştirmiş olan yerlerinden biri olan Tarsus ile ilgili Prof. Hetty Goldman 1934-1949 yılları arasında Gözlükule kazılarında 32. metreden itibaren Neolitik Döneme ait obsidyen araç gereçler, mızrak uçları ve tek renkli seramikler bulması Tarsus'un Neolitik döneme uzanan bir tarihe sahip olduğunun en iyi kanıtıdır (Öz, 2012, s. 6).

Yunanlı tarihçi Herodot Tarsus'un Hz. Nuh'un oğullarından biri olan Teraşış'ın kurduğunu ve bundan dolayı eski dönemlerde de bu isimle anıldığı bilinmektedir. Ancak zamanla bölgenin adının Terasus olarak kullanılmış ve Cumhuriyet döneminde ise Tarsus olarak resmi kayıtlara geçirilmiştir (Akgündüz vd., 1993, s. 12). Bu topraklar tarihî ticaret yolları üzerinde bulunması ve oldukça verimli topraklara sahip olmasından sürekli istilalara uğramıştır. Sürekli el değiştirmiş olan bu bölge sırasıyla Luviler ve Arzava Krallığı, Kizzuwatna Krallığı, Hititler, Kue'liler, Asurlular ve Mısırlılar, Kilikyalılar ve Persler, Makedonyalılar, Seleukoslar, Romalılar, Bizanslılar, Araplar ve İslam Devletleri (Emeviler, Abbasiler), Tolunoğulları, Hamdanoğulları, Selçuklular, Ramazanoğulları, Osmanlılar ve son olarak Türkiye'ye geçmiştir.

4.2.1. İslamiyet öncesi dönemde Tarsus

Kizzuwatna Krallığı: Adı ilk kez Hitit metinlerinde geçen ve M.Ö. 1650 yıllarında yaşadığı düşünülen bu krallığın Tarsus, Anamusta, Tirusa, Nirisa Sinamu gibi yerleri içine alan bölgeye hükmettiği ve yine Hitit metinlerinden çıkarılan sonuçlara göre Tarşa(Tarsus)'nın buranın başkenti olduğu görülmektedir (Öz, 2012, s.15). Ayrıca yapılan kazılarda Kizzuwatna Kralı İş Put Ahşu'nun mühür bullasının da bu bölgede çıkması onların burada yaşadığının en iyi kanıtlarındandır (Ünal, 2006, s. 22).

Hititler Dönemi: M.Ö. 1335 yılında Kizzuwatna Krallığı'na savaş açan bu millet tüm krallığı kuşatmış ve Tarsus M.Ö 1500 yıllarında tamamen Hititler'in himayesine geçmiştir. Tarsus uzun süre Hititlerin kontrolü altında kaldıktan sonra Hititler'e batıdan gelen akınlar sonucunda yıkılmış ve sürekli el değiştirmeye başlamıştır. Gözlükule kazılarında çeşitli eser ve Hitit tapınağının kalıntılarının bulunması da bu bilgileri desteklemektedir (Akgündüz vd., 1993, s. 19, Öz, 2012, s. 18).

Kue'liler Dönemi: Tam olarak sınırları tespit edilememiş olan bu krallığın Hititler'in yıkılmasından sonra Kilikya bölgesine yerleştikleri ve zamanla çok geniş

alanlara yayıldıkları tahmin edilmektedir. Bu medeniyetin bazı nedenlerden sonra dönemin en güçlü medeniyetlerinden Asurlular'ın bir eyaleti haline geldiği bilinmektedir. Bunun en iyi kanıtı olarak Tarsus civarında Kue ve Asurlu bazı kralların heykellerinin Tarsus'ta bulunmuş olması gösterilebilir (Akgündüz vd., 1993, s. 20; Zoroğlu, 1995, s. 18).

Asurlular ve Mısırlılar dönemi: M.Ö 1776 yılında Asur Kralı Semramisin'in Kue topraklarını ve özellikle Tarsus civarını ele geçirdiği bilinmektedir (Akgündüz vd., 1993, s. 20). Bu bölgenin özellikle deniz ticaretinde ileri olması Asurlular ve diğer krallıklar döneminde yerli halkın dışında; Fenikeliler, Suriyeliler, Kıbrıslılar ve Rodosluların da buraya gelip ticaret yapmasını sağlamıştır. (Zoroğlu, 1995, s. 18). Bazı kaynaklarda Tarsus'un ilk sakinlerinin Gözlükule civarına yerleştiği şeklinde bilgiler mevcuttur. Ancak M.Ö. 7. yüzyılda Asur Kralı Sardanapa'nın bu bölgeyi yakıp yıkıp bir Babil kentine benzetmek için Kydnos (Berdan) nehrinin iki yakasına yeni bir kent kurmuş ve böylece günümüz Tarsus'unun (eski Asur kaynaklarında Tarsis) temelleri atılmıştır (Zoroğlu, 1995, s. 16).

Asurluların hüküm sürdüğü dönemlerde Mısır firavunlarının da sürekli bu bölgeyi himayeleri altına almaya çalışmış olmaları Tarsus ve civarının Mısırlılar ve Asurlular arasında sürekli el değiştirmesine sebep olmuştur.

M.Ö 6. yüzyılda Doğu Akdeniz'de koloni kurmaya başlayan Yunanlılar, Asurlulara saldırı düzenlemiş olsalar da Asurluları yenememiştir fakat Asurluların zamanla zayıflaması sonucu İranlılar bu bölgeyi ele geçirmiştir (Öz, 2012, s. 24, 26).

Kilikyalılar ve Persler dönemi: M.Ö 612 yılında Asurluların yıkılmasına kadar Asurluların himayesi altında olan Kilikyalılar, Asurluların yıkılmasından sonra bağımsızlıklarını ilan etmiş ve Çukurova'da Tarsus merkezli bir krallık kurmuşlardır (Zoroğlu, 1995, s. 25). Bölgenin olumlu coğrafi şartlarından oldukça iyi bir şekilde yararlanmış olan bu krallık, hızlı bir şekilde sınırlarını genişletse de güçlü bir ordu kuran Perslerle mücadele edemeyeceklerini düşünerek Perslere bağlı bir eyalet krallığı haline dönüşmüşlerdir (Parla 1982'den aktaran Torun, 2014 s. 54).

Makedonyalılar dönemi: Büyük İskender henüz 20 yaşında tahta geçer geçmez Asya'ya sefer düzenleyip M.Ö 330'lu yıllarda Pers kralıyla savaşmak için Tarsus civarındaki Gülek Boğazı'na geçti (Akgündüz vd., 1993, s. 23). Gülek Boğazı'nı

okçularıyla geçen İskender, Perslerin elinde bulunan Kilikya topraklarına inip Tarsus kentini savaşmadan Tarsus satrapı Artemis'ten devralmıştır. İskender'in vefatından sonra Makedonya Krallığı İskender'in komutanları arasında paylaşılmış ve Tarsus, komutan Seleuchos'a bırakılmıştır (Öz, 2012, s. 39-40).

Selefkoslar dönemi: Büyük İskender'in ölümünden sonra Makedon Krallığının toprakları İskender'in 17 komutanı arasında paylaşmış olup Kilikya bölgesi General Seleuchos Nicator'a Anadolu'nun büyük bölümü ise General Lysimachos'a bırakılmışsa da Seleuchos Anadolu'daki iç karışıklıklardan yararlanıp neredeyse tüm Anadolu'yu kendine bağlamıştır (Öz, 2012, s. 40). General Seleuchos'un ölümünden sonra Tarsus bölgesi Mısırlıların saldırılarına maruz kalmış ve belli bir süreliğine hakimiyet kursalar da Seleuchoslar tekrar ele geçirmiş ancak bu dönemde Helenistik Çağ başlamış olup Tarsus'u da etkilemiştir (Akgündüz vd., 1993, s. 24). Seleuchoslar Tarsus'u elinde bulundurdıkları dönemde kendi kontrollerindeki toprakların büyük çoğunluğunu kaybettiklerinden Tarsus'a özel bir önem verip bu bölgeyi özellikle mimari eserlerle önemli bir kent haline getirmeye çalışmışlardır (Zoroğlu, 1995, s. 24-25).

Romalılar dönemi: Makedonya Krallığı'nın yıkılmasıyla Selefkos'un eline geçen Kilikya bölgesi Selefkosların da zayıflamasıyla korsanların eline geçmiştir

Romalıların bu bölgedeki deniz ticaretine engel olan korsanlara, Roma senatosu tarafından savaş açılmış ve korsanlar bozguna uğratılmışlardır. Savaştan sonra Kilikya'nın yönetimi Romalılara geçmiş ve başkent olarak önce Pompeipolis'i sonra da Tarsus'u eyalet merkezi haline getirmişlerdir (Öz, 2012, s. 57).

Tarsus kenti Romalıların güçlü olduğu dönemde yaklaşık 300 yıl refâh içinde yaşamış ve dünyanın en önemli eğitim ve felsefe kentleri arasına girmiştir. Bu dönemde Roma hamamları, ticaret alanları, o dönemin en büyük tapınağı ve bazı liman kapıları inşa edilmiştir (Aydınoğlu ve Belge, 2017, s. 466).

Tarsus tüm bu ilerlemelerinden sonra Roma'nın ikiye bölünmesi sonucu Doğu Roma olarak bilinen Bizanslıların eline geçmiştir (Akgündüz vd., 1993, s. 26).

Bizanslılar dönemi: Roma'nın ikiye bölünmesinden sonra Doğu Roma (Bizans)'ın toprakları içinde kalan Tarsus, İslam ordularının buraya gelişine kadar Bizanslıların elinde kalmıştır. Bizanslıların elinde olduğu dönemde de parlak günlerine devam etmiş olan Tarsus'ta bu dönemde de bazı mimari eserler yapılmıştır. Tarsus Çayı'nın (Arap

kaynaklarına göre Berdan) bu dönemde iki kez taşmasından Justinyan döneminde nehrin yatağı belli bir miktarda doğuya kaydırılmış olup ayrıca günümüzde Justinyan Köprüsü olarak bilinen tarihî köprü de inşa edilmiştir (Zoroğlu, 1995, s. 26).

4.2.2. Araplar ve İslam devletleri döneminde Tarsus

Bizanslıların elinde bulunan Tarsus'a Müslümanların ilk gelişi Hz. Ömer zamanında Ebu Ubeyd komutasındaki askeri birlikle olmuştur. Bu dönemde Tarsus'a gelen Arap komutanlar Yahudi peygamberi olan Hz. Danyal'ın mezarını tespit edip üzerine türbe inşa etmişlerdir (Öz, 2012, s. 91).

Daha sonraki dönemlerde bu bölgeyi tekrar ele geçiren Bizanslılar, Abbasi Halifesi Harun Reşid'in bu bölgeye ordu gönderdiğini duyduğunda Tarsus'u talan edip halkın belli bir bölümüyle kaçıp bu bölgeyi de kaderine terk etmiştir. Bölgenin bu durumda olduğunu gören Abbasi Halifesi Tarsus'un eski günlerine geri dönmesi için bu bölgeyi yeniden imar edip 788 yılında ilk camiye inşa etmiş ayrıca kentin etrafına çift sıra halinde etrafı hendeklerle kaplı 6 kapılı surlar inşa etmiştir. Ayrıca 829 yılında Tarsus muhafızı Abbasi devletinin adadığı Vali Sabit, Kilikya Geçitleri'ne iki kapı inşa etmiştir. Abbasiler'in Tarsus'u özellikle savunma alanında yeniden imar etmesiyle bu bölgeyi bir askeri üs olarak kullanmışlardır (Gökhan, 2013, s. 205). Abbasilerin zayıflamasıyla Türk beyleri Tolunoğulları ve Hamdanoğulları Tarsus'u belli bir süre ele geçirir de Abbasiler tekrar geri almıştır. Ancak Abbasilerin zayıflamasını fırsat bilen Bizanslılar bu bölgeyi Selçukluların Anadolu'ya gelişine kadar idare etmişlerdir (Zoroğlu, 1995, s. 27).

4.2.3. Selçuklular döneminde Tarsus

Selçuklular İran'ı aldıktan sonra Abbasiler döneminde Toros sınırlarına yerleştirilen Türk beyliklerinin yardımıyla Tarsus'a kadar gelerek Anadolu'nun içine yerleşmeye ve Bizanslılarla savaşmaya başlamışlardır (Öz, 2012, s. 91; Zoroğlu, 1995, s. 28).

Selçukluların Suriye seferinden sonra Haçlı ordusu Tarsus'a saldırıp bu bölgeyi ele geçirdikten sonra Anadolu'da ilk kez bir kilise inşa ettiler. M.Ö 1102 yılında ST. Paul Katedrali olarak inşa edilen bu yapı günümüze ulaşmıştır. Daha sonra bu bölge belli bir süre Selçuklular, Bizanslılar ve Haçlılar arasında sürekli el değiştirir de ilerleyen dönemlerde Memlükler bu bölgeyi ele geçirip kendilerine bağlı olan Ramazanoğulları'nın yönetimine bırakmışlardır (Zoroğlu, 1995, s. 28).

4.2.4. Ramazanoğulları beyliği döneminde Tarsus

Ramazanoğulları Beyliği; Adana, Tarsus, Sis, Misis ve Payas bölgesine yerleşmiş olan Türklerin Oğuz boyundan olan Üç-Oklar'a mensuplardır (Akgündüz vd., 1993,s. 76).

Aşık Paşazade'nin aktardığına göre Süleyman Şah vefat ettikten sonra göçmen aileler ayrı ayrı yerlere dağılmış olsa da bu ailelerden olan Kuş Timur, Gündüz, Yüreğir ve Kara İsa aileleriyle beraber Çukurova'ya gelip burada Yüreğir'in komutasında birleştiler. Yüreğir'in ölümünden sonra oğlu Ramazan Bey başa geçip Ramazanoğulları'nın temelini atmıştır. Tarsus'ta bulunan Ulu Camii'nin arapça kitabesinde:

“Bu mübarek ezan yerini Tarsus'ta Urfa Valisi Ak-Sungur inşa etti: Sene H.764” yazısının olması bu bölgenin belli bir dönem Ak Sungur'a verildiğini kanıtlasa da daha sonraki dönemlerde bu bölge Ramazanoğulları'nın yönetimine bırakılmıştır. Ramazanoğulları fırsat buldukları dönemlerde Tarsus'u tamamen ellerine geçirmiş olup özellikle Osmanlıların gelişine kadar burada hüküm sürmüşlerdir. Osmanlıların bu bölgeye gelmesinden sonra Ramazanoğlu Mahmut Bey Osmanlı emrinde sancak beyi olarak yine bu bölgeye atanmıştır. Fakat bazı dönemlerde Memlukler burayı geri almış olsalar da Osmanlı sonraki dönemde bu topraklardaki hakimiyetini tamamen kurup Ramazanoğlu Beyliği'nin başına Tarsus'ta kendi adına yaptırmış olduğu Kubat Paşa Medresesi'yle bilinen Kubat Paşa'yı atamıştır. (Zoroğlu, 1995, s. 28; Öz, 2012, s. 120-121-122-123-124-125-126-127)

Ramazanoğlu beyliği döneminde Tarsus'a gelen ve Denizaşırı Seyahati kitabında gözlemlerini aktaran Bertandon De La Broquiere Tarsus'u:

“Çok güzel yerlerden ve ovalardan geçtim. Bu yörede söylediğim gibi çadırlardan oluşan kasabalarda çok Türkmen yaşıyor. Çünkü bu ülke çok güzel ve dağlıktır. Bu Tarsus şehri de çifte surlarla tahkim edilmiş; bazı yerlerde surlar üç sıra halinde ve yüksek önlerinde de meyilli hendekler açılmış. Surların bir ucuna kale inşa edilmiş. Şehrin yakınından bir ırmak geçtiği gibi içinden de bir dere geçiyor” şeklinde betimlemiştir (Öz, 2012, s. 124).

Ramazanoğulları bu bölgede hüküm sürdükleri dönemlerde özellikle mimari anlamda birçok yapı inşa etmişlerdir. Kubat Paşa Medresesi, Eski Camii, Ulu Camii

Kırkkışık Bedesteni, Kurtkulağı Köyü Camii, Eski Hamam bu eserlerden bazılarıdır (Sümer, 2007, s. 445-447).

4.2.5. Osmanlı'nın hakimiyetinden Cumhuriyet yıllarına Tarsus

Tarsus Ramazanoğulları'nın elinde iken 1485 yılında Osmanlıların yönetimine geçmiştir (Bilgili, 2011, s. 111). Ticaret ve ekonominin geliştiği bu dönemde Tarsus Çukurova'nın Adana'dan sonra en büyük eyaleti sayılmakta ve şehir etrafı kalelerle çevrili bir kale şehri olmaktan çıkıp daha da yayılmaya başlamıştır (Zoroğlu, 1995, s. 28; Öz, 2012, s. 128-129-130-131-132-133-134-135). Hatta bu dönemde İngilizler ve Fransızlar gelişen deniz aşırı sömürgecilik anlayışıyla buraya bazı araştırmacılar göndermişlerdir.

Osmanlı'nın karışıklıklarından yararlanan Mısır Valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa bu bölgeye saldırıp Osmanlı ordusunu yendikten sonra Osmanlı bu bölgenin yönetimini Mehmet Ali Paşa'nın oğlu İbrahim Paşa'ya devretmiştir. İbrahim Paşa yönetiminde aralıksız 8 yıl kalan bu bölge önemli ölçüde gelişimler yaşamıştır.

Bu bölgede sıkça bulunan ladin ve katran ağaçlarından gemi imal etmek isteyen İbrahim Paşa Tarsus Çayı'nın doğrudan denize dökülmesi yerine Rhegma Gölü'ne dökülmesi ve gölün de alüvyonlarla dolmasından nehrin yönünü değiştirip Akdeniz'e akıtmıştı. Ayrıca bu bölgedeki selleri engellemek için su kanalları açmış, Gülek Boğazı civarında Tabya ve askeri kışla inşa ettirmiştir. İbrahim Paşa döneminde tüm surlar yıktırılıp sadece günümüzde Kleopatra Kapısı olarak bilinen Kancık Kapı kalmıştır (Öz, 2012, s. 136-137-138-139).

Osmanlı döneminde Avrupalılaşma amacıyla yapılan Islahat ve Tanzimat Fermanları, Osmanlı'yı birçok konuda etkilediği gibi Tarsus'u da etkilemiştir. Özellikle yönetim ve imar açısından değişimler yaşayan Tarsus kenti doğu yönünde Camii Atik batı yönünde Camii Nur'a doğru uzatılarak her iki kolda dini bir mekâna çıkacak şekilde şekillendirilmiştir (Ulutaş, 2012, s. 105).

19. yüzyılın ilk yarısında Osmanlı Devleti'nde toplumun üretimden çok tüketim toplumu halini almasıyla devlet özellikle 1850'li yıllardan sonra endüstriye önem vermiştir. Tarsus'ta Rhegma Gölü'nün kurutulmasıyla önemli bir pamuk üretim alanının ortaya çıkmasından sonra bu bölge devletin en çok pamuk üreten yerlerinden biri konumuna gelmiştir. Ürünün artmasıyla kurutulan yerlere pamuk fabrikaları kurularak

hem kentin ilk sanayileşme süreci başlamış hem de ekonomik olarak az da olsa bir rahatlama olmuştur (Ulutaş, 2012).

Osmanlı'nın gerilemeye başladığı dönemden 1850'li yıllara kadar Tarsus eski ticari önemini kaybetmiştir. Ticari önemi tekrar kazandırılmak istenen Tarsus'un yeni bir liman kenti olan Mersin ile yol ağları geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu amaçlar doğrultusunda ilk demiryolu inşa edilmiştir. Bu yollar belli bir dönem özellikle Tarsus'ta yetiştirilen ürünlerin Mersin limanı aracılığıyla dışarı gönderilmesinde rol oynamış olsa da Adana ve Mersin ulaşım ağının artmasıyla bu yollar birer geçiş noktası olarak kalmıştır (Akpolat, 2004, s. 78-79).

Günümüzde eski ticari aktifliğini yitirmiş olan bu bölge Mersin ilinin bir ilçesi konumunda olup bağlı olduğu il ile karşılaştırıldığında geri kalmış bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.3. Tarsus Ticaret Tarihi

Tarsus, doğusunda Adana, batısında Mersin şehirlerinin arasında, günümüzde Mersin ilinin bir ilçesi olup eski dönemlerden beri Akdeniz Bölgesi'nin ticarete açılan penceresidir (Bilgili, 1994, s. 62). Deniz seviyesinden sadece 20-30 metre yüksekte olup çok nemli ve sıcak bir bölge olması göz önünde bulundurulduğunda ticarete uygun olmayan bir yer olarak düşünülse de bu durum tarih boyunca tersine işlemiş ve bölgenin en büyük ticaret merkezi konumunu uzun yıllar korumuştur (Aytar, 2006, s. 32).

Kentin deniz ile bağlantısını kuran ve bir geminin girebileceği kadar derinliğe sahip olan Rhegma Gölü'ne sınırı bulunan ve aynı zamanda İç Anadolu bölgesini Çukurova'ya bağlayan Gülek Boğazı'nın da Tarsus'ta bulunması kenti bölgenin belki de en önemli ticaret merkezi haline getirmektedir (Aytar, 2006, s. 32; Tanrıverdi, 2006, s. 16)

Hititler döneminde bronz yapımında kullanılmak için Kıbrıs'tan getirilen bakırların Akdeniz'den Rhegma Gölü'ne ulaşan kanallar yardımıyla Tarsus'a girişleri sağlanıp, Gülek Boğazı'ndan Anadolu'ya iletilmekte olması o dönemlerde dahi ne kadar önemli bir ticaret kenti olduğunu ortaya çıkarmaktadır (Bilgili, 1994, s. 62).

Tarsus'a özellikle limanın kazandırmış olduğu bu ticari merteye Romalılar döneminde de devam etmiştir. Romalıların Tarsus'un civarında keşfetmiş oldukları orman ürünleri, maden, mermer, zeytinyağı, şarap gibi bazı ürünler Rhegma Gölü'ndeki liman aracılığıyla ihraç edilmiştir (Öz, 2016, s. 8).

Roma İmparatorluğu'nun ikiye bölünmesiyle bu bölgenin hakimiyetini ele geçiren Bizanslılar döneminde de bu bölgedeki ticari faaliyetler aktifliğini korumuştur. Fakat Tarsus'un yerlileri yerine Bizanslılar daha çok İtalyan tüccarlara bu bölgeyi açıp imtiyazlar vermiştir. Verilen bu imtiyazlar, İtalyanların bu bölgede ileriki dönemlerde ticareti ellerine almalarına neden olmuştur (Bilgili, 1994, s. 64).

1517'de Osmanlıların gelişinden önce 1360'ta Ramazanoğulları'nın bu bölgeyi ele geçirmesiyle ilk kez Türk hakimiyetine giren kentin Memluklüler, Ramazanoğulları ve Karamanoğullarının yaptığı savaşlar sonucunda sürekli el değiştirmesi ve çok tahrip olmasından kent gerçek ticaret performansından oldukça uzak kalmıştır. Osmanlıların bu bölgede hakimiyet kurmasından sonra ise kent tekrar eski ticaret merkezi halini almaya başlamıştır (Öz, 2016, s. 14).

Osmanlılar döneminde Adana ve İçel'i birbirine bağlayan bazı kervan yollarının bulunması ve Tarsus'un bu bölgeleri bağlayan konumda olması Tarsus'un ticari itibarını geri kazandırmayı başarmıştır. Bunların yanı sıra Tarsus'un Halep ile Anadolu'yu bağlayıp İstanbul içlerine kadar uzanan kervan yolunda bulunması da eski kentin eski ticari kimliğini kazanmasında önemli bir rol oynamaktadır (Akgündüz, 1993, s. 299).

Avrupa'da sanayi devriminin başlamasıyla Avrupalı ülkeler bir yandan ürettikleri mallar için satılacak pazar yeri ararken diğer yandan hammadde arayışına girmesiyle 19. yüzyılın başlarına doğru eski gücünü kaybetmeye başlamış olan Osmanlı Devleti'ne bu konularda geçerli olan ticaret anlaşmaları dayatmaya çalışmışlardır (Aytar ve Kendirci, 2015, s. 27). Özellikle İngiltere'nin Osmanlı'nın iç karışıklıklarından faydalanıp baskı yapmasıyla Osmanlı, toprak bütünlüğünü koruması şartıyla İngiltere'ye çeşitli ticari imtiyazlar vermiştir. İlerleyen dönemlerde bu imtiyazların sürekli genişletilmesiyle tüm ülkede olduğu gibi Tarsus'ta da yerli tüccarlar zayıflamaya başlamıştır (Ulutaş, 2006, s. 96-104).

Yerli tüccarlar bu imtiyazlardan dolayı zayıflamış olsalar da Fransız ve İtalyanlar gibi gayrimüslimlerin Tarsus'a yerleşmesi bu bölgenin hâlen önemli bir ticaret merkezi olduğunu göstermektedir (Aytar, 2006, s. 34). Bunların yanı sıra Osmanlı Devleti'nin merkezden Konya ve Ankara valisine göndermiş olduğu yazılarda iki Fransız tüccarın toplamış olduğu ve Tarsus'a nakledecekleri tahılın nakli sırasında hiçbir zorluk

çıkarılmaması gerektiği yazısı da Tarsus'taki ticari hayatın hâlen oldukça canlı olduğunun bir kanıtıdır (Aytar, 2006, s. 34; BOA, HR.MKT).

Tüm bu gelişmeler ve Osmanlı Devleti'nin zayıflamasına rağmen 19. yüzyılın ikinci yarısında Amerika'nın iç savaşla uğraştığı dönemde Avrupalı ülkelerin pamuk hammaddesi arayışlarına girmesi ve Adana-Tarsus bölgesinin buna uygun olmasından bu bölgeyi üretime teşvik etmiş olmaları Tarsus ticari hayatını canlı tutmuştur. Bu durum bize Rhegma Gölü'nün alüvyonlarla dolması sonucu Tarsus'un denizle sınırı olmayan bir yer olmasına ve Mersin'in hızla gelişiminden, bir liman kenti oluşuna kadarki dönemde de Tarsus'un önemli bir ticaret merkezi olduğunu göstermektedir (Ünlü, 2009, s. 7)

Tarsus kentinin uzun tarihler boyunca bu kadar önem verilen bir yer olmasının nedenleri şunlardır:

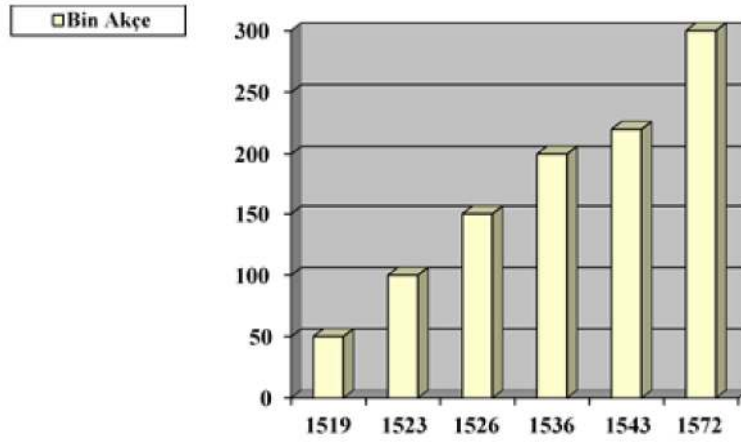
Günümüzde Tarsus Çayı'nın getirmiş olduğu alüvyonlardan dolayı denizle sınırı yokmuş gibi görünse de daha eski çağlarda bir liman kenti olması,

Buğday, arpa, mercimek, susam, pamuk gibi değerli ürünlerin yetişmesini sağlayan çok verimli topraklara sahip olması,

İç Anadolu'yu ve Akdeniz'i birbirine bağlayan tek geçit olan ve Hint Yarımadası'nı Avrupa'ya bağlayan İpek Yolu'nun üzerinde bulunan Gülek Geçidi'nin bu bölgede bulunması ve bu geçidin askeri öneminin yanı sıra demir, bilezik, hurma, zeytin, rakı, sabun, kahve, kına gibi değerli ürünlerin geçişini sağlayan kervanların burayı kullanmasıdır (Aytar, 2006, s. 20).

Tarsus şehrinin Osmanlı'nın elinde bulunduğu 1519 yılından 1572 yılına kadar olan süreçte gelirinin neredeyse her yıl arttığı ve kentin sürekli zenginleştiği Tablo 4.1' de (Bilgili, 1994, s.75'den uyarlanmıştır) açıkça görülmektedir

Tablo 4.1. *Tarsus'un yıllara göre gelir tablosu*

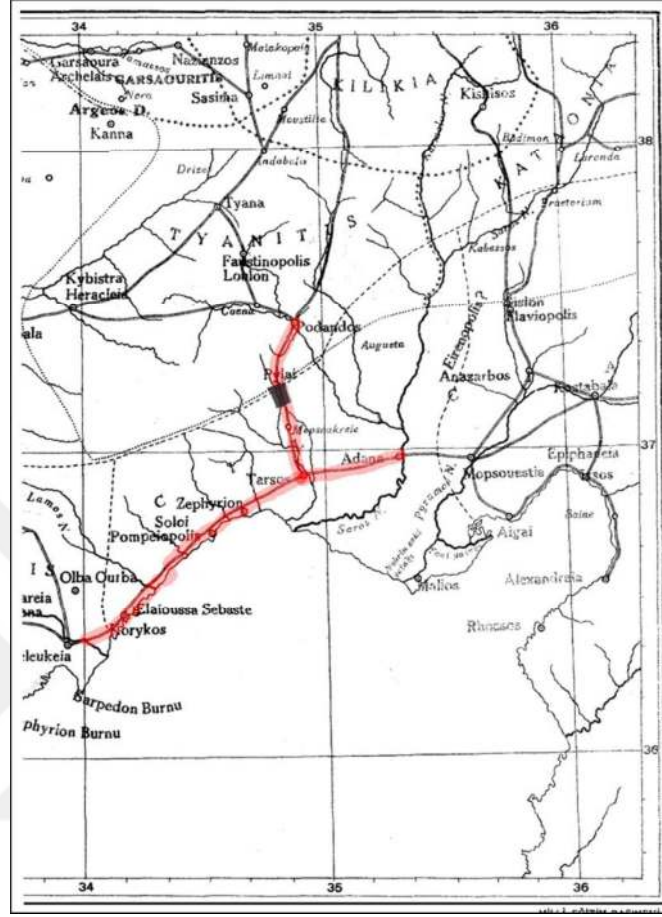
4.3.1. Tarsus ticaret yolları

Tarsus'ta kara yolu ticareti, özellikle Akdeniz Bölgesi'ndeki Toros dağlarının doğusunda bulunan Gülek Geçidi'nden sağlanmaktaydı (Uzun, 2012, s. 156).

Şemsettin Sami Kâmûsü'l-A'lâm'ın 5. Cildinde bu kapıyı:

“Adana vilayet ve sancağının Tarsus kazasında ve vilayetin Konya vilayeti cihetinde hududunu teşkil eden boğaz silsile-i cibâlinde bir boğaz olup, mezkûr silsile-i cibâlin o cihette yegâne kapısı hükmünde olduğu halde, iki ciheti sarp ve yüksek kayalardan ibaret dar bir geçit olmakla, sevkü'l-ceyş nokta-i nazarınca büyük ehemmiyeti vardır. Medhalinde harap bir kal'ası ve Mısırlı İbrahim Paşa'nın yaptırmış olduğu bazı istihkâmât bulunuyor. Boğazın medhalinde bu isimle nahiye merkezi bir karye dahi bulunup, nahiyesi 37 karyeden mürekkebdır” şeklinde tanımlamaktadır.

İç Anadolu ve Akdeniz Bölgesi'ni birbirine bağlamasının (Bkz. Şekil 4.3-(Ramsay, 1960, s.368'den uyarlanmıştır) yanı sıra Hint Yarımadası ve Avrupa'yı birbirine bağlayan İpek Yolu'nun üzerinde bulunması da Gülek Geçidi'ni bölge için dönemin belki de en önemli yolu yapmaktadır (Koca, vd., tarihsiz, s. 7).

Şekil 4.3. Gülek boğazı-tarsus tarihi yolları

Osmanlı Devleti'nin Suriye ve Arabistan gibi güneyde bulunan ülkelerle olan bağlantısını kurması sebebiyle Hac Yolu'nun mecburi istikametinde olması da geçidin değerine değer katmaktadır (Uzun, 2017, s. 32).

Ramsay (1960, s. 60) Kapadokya'dan Tarsus'a geçişin en kolay yolu olarak Kilikya (Gülek) Geçidi'ni göstermiştir. Ancak ne kadar dar olduğunu "İbrahim Paşa'nın buradan toplarını geçirirken geçit o kadar dardı ki yanlardan sıkıştırılan kayaların bazılarını patlatarak yüklü bir deveyi geçirebildiği" şeklinde anlatmıştır

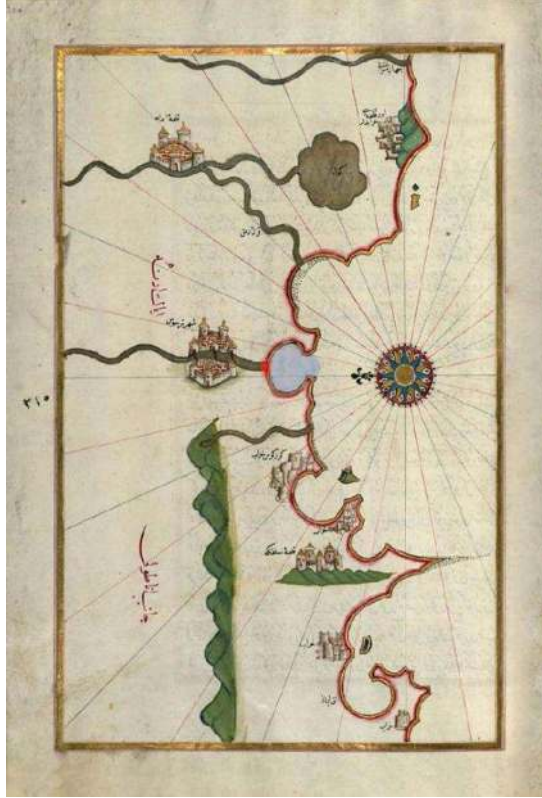
Bu boğazın ticari yönden bu kadar aktif olması tüccarlar ve halk için önemli bir ekonomik getiri olmasının yanı sıra Osmanlı Devleti'nin Tarsus'tan hem yol bacı hem de pazar bacı alması devletin de yararına olmuştur. Bu iki durum Tarsus'un ticari yönden ne denli zengin olduğunu da göstermektedir (Uzun, 2017, s. 44).

Tarsus'un ekonomik gücünün çok yüksek olmasında Gülek Boğazı'nın buraya bağlı olması kadar bu bölgenin bir liman kenti olması ve ürünlerin sadece kara yolu ile değil deniz yolunun da kullanılması gösterilebilir. Bu bölge dönemin en önemli liman kentleri olan İskenderun, Lamas, Silifke kadar deniz ticareti yönünden önemli bir bölgedir hatta bu bölgenin dönemin en zengin kenti olan İskenderiye ile yarışabileceği bile söylenmektedir (Ulutaş, 2008, s. 4).

Kaynağı Toroslar olan Kydnos (Berdan, Tarsus) Çayı kentin tam ortasından akmakta olup kenti ikiye bölmektedir (Strapon,1833, s. 311). Ancak çayın kış aylarında taşması ve şehre zarar vermesinden Roma imparatoru Justinyan nehrin yatağını kentin doğusuna taşıyarak üstüne de bir taş köprü yaptırmıştır.

Bu çay Rhegma adı verilen gölün içerisinden geçerek Akdeniz'e dökülmekte olup

Tarsus'u bir sahil kenti (Bkz. Şekil 4.4-<http://28>'den uyarlanmıştır) yapmaktaydı (Ünlü, 2009, s. 145).

Şekil 4.4. Piri Reis'in tarsus limanını gösterimi

Rhegma Gölü'nün iç bölümde ve kanallarla denize bağlanması kente bir iç liman özelliği katmakta olup ve tüccarlar gemilerden bu şekilde bazen ürünlerini almakta bazen de bu bölgelerde bu ürünleri depolamaktaydılar. Gölün bu şekilde iç liman oluşturması kentin askeri üssü olarak da kullanılmasını sağladığı için bu bölgede silah depoları da mevcuttur. (Ulutaş, 2006, s. 27)

İlerleyen dönemlerde Tarsus Çayı'nın getirdiği alüvyonlardan dolayı gölün bir bataklığa dönüşmesi ve zamanla tüccarların Mersin'deki limanı kullanmaya başlamasıyla kent özelliğini kaybetmeye başlamış olup daha sonra Mersin-Adana demir yolu ve ticaretin daha kolay yapılabilceği karayollarının yapılmasıyla Tarsus iyice ticaret ve liman şehri özelliğini kaybetmeye başlamıştır (Aytar, 2006, s. 47)

Cuinet (2001, s.166) bu durumu

“Eski bir şehir olan Tarsus kenti, açık pazarları ile gelişmiş bir ticari yaşama sahipti. Ancak Mersin Limanı'nın gelişmesiyle buradaki tüccarlar ve yabancı güçler kenti terk edip gitmişlerdir. Tüccarlar, mal yükleme ve bindirme işlemlerini Tarsus'a karşı Mersin'den yapmaya başlamıştır. Adana-Mersin Demiryolu hattı ile bölgedeki bakır madenleri limana taşınıyordu.” şeklinde açıklamaktadır

4.3.2. Tarsus ticaret mekanları

Bir kentin gelişmişliği, nüfus yoğunluğu ve ticari aktifliği kentte yapılmış olan han, kervansaray, çarşı ve pazar yerleri ile bedestenlerin çokluğundan anlaşılabilmektedir (Ilıca, 2000, s. 1).

Tarsus kenti tarihi ticaret yollarının üzerinde bulunmasının yanı sıra bir liman kentiydi. Kentin liman kenti olması deniz yolu ile gelen ürünlerin Gülek Geçidi ile İç Anadolu Bölgesi'ne aktarılmasını sağladığı için de tüccarların uğrak yeri idi. Bu ticari yoğunluktan dolayı tüccar ve hayvanların güvenli bir şekilde dinlenmesi ve temizlenmesi için şehrin içinde hanların yapıldığı şehrin şehirlerarası yollarının üzerinde de kervansarayların yapılmasının yanında 1 bedestenin de yapıldığı gözlemlenmektedir (Tanrıverdi, 2006, s. 16)

Bunların yanı sıra genellikle liman kentlerinde liman çevresi gibi yoğun ticaretin olduğu bölümlerde, çarşı ve pazarların da sıklıkla kurulduğu görülmektedir. Tarsus kentinin de bir liman kenti olmasından dolayı bu özelliği oldukça yoğun bir şekilde yansıttığı görülmektedir (Ulutaş 2006, s. 130)

Tablo 4.2’de (Akgündüz vd. 1993, s.358-360’dan uyarlanmıştır) de görüldüğü gibi Tarsus’ta ticari mekân sayısı oldukça fazla olup ileri tarihlerde kesintiye uğrayan yapılar yok olduklarından değil halkın rağbet gördüğü yapıya daha çok önem verdiğinden kaynaklıdır (Ulutaş, 2012, s. 270)

Tablo 4.2. 1868-1904 yılları arasında tarsus'ta bulunan ticari mekânlar

TİCARİ MEKAN	1868	1869	1870	1871	1874	1878	1892	1893	1896	1902	1903	1904
Han	9	9	9	9	9	9	27	27	27	18	18	18
Bedesten	1	1	1	1	1	1	1	-----	-----	-----	-----	-----
Dükkan	830	830	830	830	890	830	1087	1087	1087	1297	1297	1297
Mağaza	3	3	3	5	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Hanlar: Kervansaray ve han kelimeleri birbirlerinin yerine sıklıkla kullanılmalarına ve işlevleri benzer olmasına rağmen aynı amaçlar için yapılmış yapılar değildir. Kervansaraylar genellikle şehirlerarası yolculuklarda dinlenme ve ticaret yapma amacıyla şehirlerarası yollarda inşa edilirken, hanlar bu yapıların şehirlerin içine girmiş hali olup genellikle yolcuların konaklaması amacıyla şehirlerin içinde yapılmış olan yapılardır ve özellikle ticaretin yoğun olduğu kentlerde görülmektedir (Atalan ve Arel, 2016, s. 221).

Varidat Defterleri’nde (1842’den aktaran Ulutaş, 2006, s. 129) Keçeci Han, Astarıcılar Han, Sitilli Han, Çukur Han, Mısırlı Han, Küçük Sağkarane Han, Benceşbene Han’ın adı geçmekte iken, Şer’iyye Sicilleri’nde Valide Han, Müftü Han ve Gün Han’ı da adı geçmektedir.

Bilgili (1994, s. 72) çalışmasında yukarıda adı geçen hanların dışında Halil Bey Han ve Molla Hacıoğlu Han gibi hanlardan bahsederken, (Tanrıverdi, 2006, s. 16) çalışmasında ise adı geçen hanların dışında Dutlu Han, Abacı Han, Şadırvanlı Han, Saray Han, Vakıf Han, Yel Oğlu Han, Kuyulu Han, Göçerler Han, Tisoğlu Han, Göçerler Han, Müftü Han, Eskişehir Han, Gellez Han, Kuzoluk Han ve Sarışih Han’dan bahsetmektedir.

Kervansaraylar: Şehirlerarası ticarete, kervanların dinlenip ticaret yapabileceği şehirlerarası yollarda bulunan ticaret merkezleri olup, ticaret merkezi olan kentlerde

bulunmaktadırlar. Tarsus kentinde de Yahşı Bey Kervansarayı, Koca Hüseyin Bey Kervansarayı ve Piri Mehmet Paşa Kervansarayı gibi kervansarayların isimleri belgelerde geçse de birçoğu tamamen yok olmuş bazıları da han olarak isimlendirildiği için yeri tespit edilememiştir (Tanrıverdi, 2006, s. 17).

Çarşı ve Pazarlar: Ticari faaliyetlerin zamanla arttığı ve liman kentlerinin birçoğunda limana yakın bölgelerde ticaretin oldukça aktif olduğu şehirlerde çarşı ve seyyar pazarların kurulduğu göz önünde bulundurulduğunda Tarsus'ta da birçok çarşı bulunmaktaydı (Ulutaş, 2006, s. 147)

Bunların yanı sıra Adana vilayetine bağlı her kazada olduğu gibi Tarsus kazasında da her haftanın belirli günleri pazar kurulur ve köylüler buralarda getirdikleri ürünleri satarlardı. Tarsus için her haftanın salı ve cuma pazar yeri kurulur (Bkz.Görsel 5.3) ve köylüler burada satış yaparlardı (Adana Vilayet Salnamelerinden aktaran Hasgöl, 2016, s. 225).

Matteson (2014, s. 18-19) Tarsus'un çarşısında Tarsus'un tek kapalı çarşısı olan Kırkkaşık Bedesteni'nin önünden başlayan pazarın içinde küçük alışveriş birimleri olmasının yanı sıra köylülerin de ürünlerini el arabalarında burada seyyar olarak sattıklarını ve bu çarşıda her şeyin bulunabileceğinden bahsetmiştir. Matteson'un bahsettiği bu çarşı 1866 ve 1923'te iki büyük yangın geçirmiş olup birçok dükkânın yanmasının yanı sıra Saray Han'ın da bir kısmı yanmıştır (Uğuz, 2011, s. 306).

Tarsus'ta ipekçi, iplikçi, pamukçu, tornacı, terzi, semerci, bozacı, şıracı gibi birçok iş kolu mevcut olup bunlara tabi olan insanların bir kısmı kendi mesleklerine tabi olanlarla birlikte kendi meslek dallarına ait çarşılarda, kimileri ise şehrin farklı çarşı ve pazarlarında işlerini yürütmekteydiler. Yukarıda belirtilen meslek dallarının daha da genişletilebileceği düşünüldüğünde Tarsus'ta birçok çarşı ve pazar yeri olduğu gözlemlenebilir (Aytar, 2006, s. 85). Bunların bazıları Uzun Çarşı, Korgağı Çarşısı, Mahmud Beğ Çarşısı, Piri Paşa Çarşısı, Yayla Hacı Oğlu Çarşısı ve Pazar Dükkânları şeklinde isimlendirilmiştir (Bkz. Görsel 4.2) (Bilgili, 1994, s.71)

Görsel 4.2. Tarsus'ta bir pazar yeri

Bedestenler: Bu yapı şekli önceleri bez ve kumaş satma yeri olarak inşa edilmiş olsalar da sağlam ve güvenli yapılar olduklarından değerli eşya bulundurma veya satma yeri gibi işlemiş olup modern bankaların o dönemki işlerini de yapmaktaydılar (2.bölümde detaylı bir şekilde açıklanmıştır). Bu durum göz önünde bulundurulduğunda bu yapıların genellikle ticaretin yoğun olduğu zengin şehirlerde inşa edildikleri tespit edilmiştir (Öncel, 2014, s. 56).

Genellikle şehirlerin merkezinde Ulu Camii'ye çok yakın bazen de bitişik olarak inşa edilen bu yapılar dikdörtgen veya kare planlı olup bir veya daha fazla kapılı olabilmektedirler. Bu yapıların içinden geçen yol genelde şehrin merkez yoluna bağlanır. (İntepe, 2005, s. 2)

Tarsus'ta yapılış tarihi tam belli olmayan Ulu Camii'ye bitişik konumda bulunan bir adet bedesten olduğu görülmekte olup adı Beyaz Çarşı veya Kırkkaşık Bedesteni olarak bilinmektedir. (Bu yapı tezin 6. Bölümünde daha detaylı olarak incelenecektir).

4.4. Tarsus Tarihi Ticaret Merkezindeki Anıtsal Yapılar

Bu bölümde Tarsus'un kent merkezindeki 1. derece doğal arkeolojik sit alanı, 1. derece arkeolojik sit alanı, kentsel sit alanı ve 3. Derece arkeolojik sit alanları tespit

edilecek olup Kırkkâşık Bedesteni'nin yakın çevresindeki tescilli yapıların yeri tespit edilecektir (Bkz. Şekil 4.5-4.6-(1946 yılı HGM hava fotoğraflarından uyarlanmıştır)

Şekil 4.5. Tarsus kent merkezindeki tarihi sit alanları

Şekil 4.6. Tarsus kent merkezindeki anıtsal yapılar

1-Gözlükule Höyüğü	9-Hz. Danial Makamı
2-Cumhuriyet Alanı (Antik Yol)	10-Kubat Paşa Medresesi
3-Kilise Camii-Eski Camii	11-Tarsus Amerikan Koleji
4-Roma Tapınağı (Donuktaş)	12-Kleopatra Kapısı
5-St. Paul Kuyusu	13-Roma Hamamı (Altından Geçme)
6-St. Paul Kilisesi	14-Şahmeran Hamamı
7-Bilal-i Habeşi Mescidi	15-Yeni Hamam
8-Ulu Camii-Kırkkâşık Bedesteni	

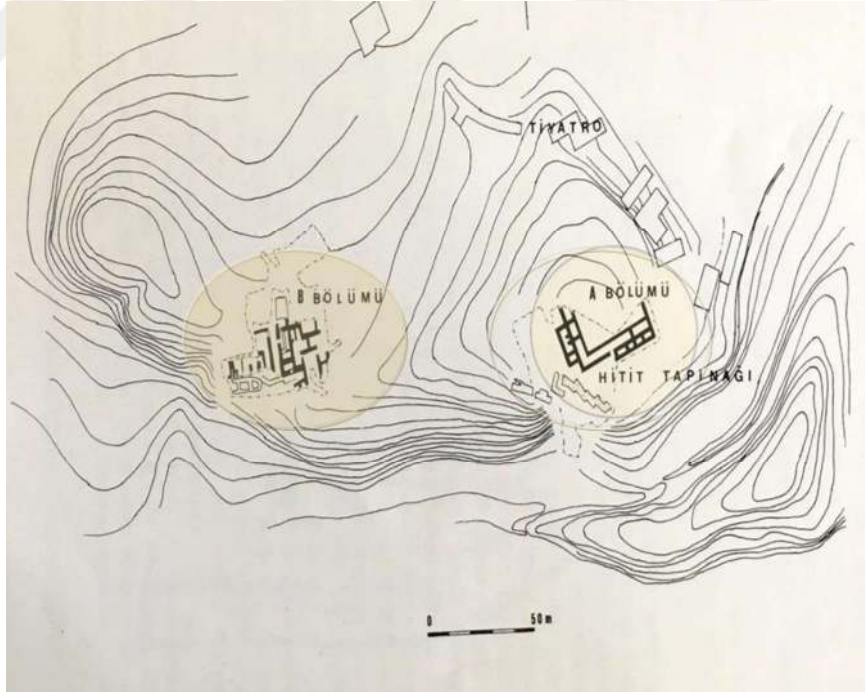
4.4.1. Anıtsal kalıntılar

Tarsus'un çeşitli bölgelerinde anıtsal kalıntılar mevcut olup bu çalışmada Tarsus'un kent merkezindeki Gözlükule Höyüğü ve Cumhuriyet Alanı incelenecektir.

4.4.1.1. Gözlükule höyüğü

Tarsus'un merkez mahallelerinden biri olan Camii Nur mahallesinde bulunan höyük iki tepeden oluşmakta olup, Orta Çağ'da bu alanda bulunan gözetleme kulesinden dolayı bu isim verilmiştir (Kara, 2007, s. 3).

Tarih çağlarının birçoğuna tanıklık etmiş olan bu höyükteki kazılarda insanların yerleşik hayata geçişlerinde kullandıkları çanak, çömlek benzeri eserlere rastlanmıştır (Torun, 2014, s. 96). Kazılarda toplam 33 tabakaya rastlanmış olup kazı alanı A ve B olmak üzere (Bkz. Şekil 4.7-Zoroğlu, 1995, s.37'den işlenmiştir) iki alanda yapılmıştır (Uçar, 2000, s. 16).

Şekil 4.7. Gözlükule höyüğü kazılarında hitit tapınağının olduğu bölge

İnsanların ilk yerleşim yerlerinden sayılan bu bölge 22 metre derinliğinde 300 metre uzunluğunda olup (Bkz. Görsel 4.4-Kişisel Arşiv, 16.02.2020) ilk kazı Amerikalı Hetty Goldman tarafından 1934 yılında yapılmıştır (Bozlak, 2008, s. 106; Torun, 2014, s. 96)

Görsel 4.3. Gözlükule höyüğü

4.4.1.2. Cumhuriyet alanı

1993 yılında temel kazısı sırasında tesadüfen ortaya çıkan yol Tarsus kent merkezinde olup 7 metre genişliğindedir. Bazalt taşından balık sırtı şeklinde dizilen taşların devşirme olması, yolun yapıldığı dönemde Tarsus'un ne kadar zengin olduğunu gözler önüne sermektedir (Torun, 2014, s. 96).

Kazı sırasında farklı dönemlere ait eserlere rastlanmasının (Bkz. Görsel 4.4-Kişisel Arşiv, 16.02.2020) yanı sıra en büyük keşiflerden biri antik yolun yaklaşık 2 metre altında bulunan 70 cm derinliğinde şehrin pis suyunu toplayan bir kanalın bulunmasıdır (Uçar, 2000, s. 18). Bu kanalın yanı sıra yolun iki tarafında yağmur sularını toplayan iki kanal ve altında bulunan kanallar kentin güneyindeki Rhegma Gölü'ne bağlanmaktadır (Kara, 2007, s. 4)

Görsel 4.4. *Antik yol*

4.4.2. Dini yapılar

Tarsus'ta Roma döneminde bugüne kadar Tarsus'u ele geçiren milletler bu topraklarda çeşitli dini mekanlar inşa etmişlerdir. İnşa edilen bu yapıların bazıları Kilise Camii-Eski Camii, Roma Tapınağı (Donuktaş), St. Paul Kilisesi, St. Paul Kuyusu, Hz. Danyal Makamı, Bilal-i Habeşi Mescidi, Ulu Camii olup bu başlık altında incelenecektir.

4.4.2.1. Kilise camii-Eski camii

Adana Caddesi üzerinde bulunan yapı ile ilgili olarak Torun (2014, s. 155) bu caminin Haçlı Seferleri sırasında Fransa Krallığı'nın veliahtı Huggues'in savaşta ağır yaralı olarak Tarsus'a geldiği ve ölümünün ardından yerinin kaybolmaması için Haçlılar'ın Aziz Paulus'a ithafen 1102 yılında St. Paul Katedrali'ni yaptıklarını ve buranın eski St. Paul Katedrali olduğu bilgisini aktarmaktadır. Ancak Çıplak (1968, s. 310) ise yapının içindeki kitabeden Ermeni kralı Oşın'ın burayı bir kilise olarak yaptırdığını ve daha sonradan camiye dönüştürüldüğünü belirtmiştir. Her iki görüşün de savunucularının olmasının yanı sıra her iki görüşte de yapının 1415 yılında Ramazanoğulları'nın Tarsus'un hakimiyetini almasının ardından Ramazanoğlu Beyi Şahabettin Ahmet Bey tarafından camiye dönüştürülerek bir de minare eklendiği ve yapının dönüştürülmesi sırasında kitabelerinin yok edildiği bilgisi aktarılmaktadır (Torun, 2014, s. 155; Çıplak, 1968, s. 310).

Yalın bazilikal planda yapılmış olan kilisenin cepheleri kesme taştan yapılmış olup üst örtüsü içerden tonoz iken dışarda kırma çatı olarak inşa edilmiştir (Bkz. Görsel 4.5- Kişisel Arşiv, 16.02.2020).

Görsel 4.5. *Tarsus eski camii*

Kuzey, Güney ve Batı yönlerinde birer adet olmak üzere toplam 3 girişi olan yapının Kuzey bölümünde kadınlar için ayrılmış olan ahşap merdivenle çıkılan bir adet asma kat mevcuttur (Türkiye Diyanet Vakfı Tarsus şubesi, 2010, s. 318).

4.4.2.2. Roma tapınağı (donuktaş)

İsmi Tarsus halkının vermiş olduğu bu yapı Osmanlı zamanında bir dönem at ahır olarak kullanılmış olup yapılış nedeni ve tarihi net olmamakla birlikte bu konularla ilgili farklı görüşler mevcuttur. Torun (2014, s. 102) Asur hükümdarı Sardanapal'ın mezarı olarak yapıldığı görüşünü savunsa da Öz (1998, s.47-54) 1987 yılında Profesör Nezahat Baydur tarafından yapılan çalışmalar sonucunda buranın eski bir Roma tapınağı olduğu fikrini savunmaktadır. Dıştan ölçüleri 98x6,5 metre olan yapı (Bkz. Görsel 4.6- Kişisel Arşiv,16.02.2020). 20 basamaklı kaidenin üzerinde üstü açık bir yapı olup, yapılan inceleme ve kazılar sonucunda dış cephesinin mermerlerle kaplandığı düşünülmektedir. Bu durum Tarsus'un o dönemki zenginliğini gözler önüne sermektedir (Tanrıverdi, 2006, s. 37-40).

Görsel 4.6. *Tarsus donuktaş tapınağı*

4.4.2.3. St. paul kuyusu

Tarsus halkı tarafından Aziz Paul'un evinin olduğu yer ve bu eve ait bir kuyu olduğu düşünüldüğü için bu isim verilmiş olup Tarsus'ta Hristiyanların yaşadığı devirlerde bu suyun şifalı olduğuna inanılmıştır. 1999 yılında yapılan kazılarda eve ait eserler bulunmuşsa da günümüzde genellikle Hristiyan turistlerin ilgi gösterdiği bu alanda sadece yerin 30 metre altında su bulunan bu kuyu kalmıştır (Bkz. Görsel 4.7-Kişisel Arşiv,16.02.2020) (Adıbelli ve Durgun, 2007, s. 51).

Görsel 4.7. *St. Paul kuyusu*

4.4.2.4. St. paul kilisesi

Tam inşa tarihi bilinmemesine karşın 18. yüzyılda yaptırıldığı düşünülen bu yapının kim tarafından yaptırıldığı bilinmemektedir. Bu yapı Anadolu’da yapılan ilk kiliselerden olduğu düşünüldüğü için Hristiyanlarca kutsal sayılmaktadır. Camii Nur mahallesinde bulunan yapı Hristiyan cemaatinin azalmasıyla cemaatsiz kalmıştır (Torun, 2014, s. 113).

Ana girişi batı yönündeki revaklı bölümden sağlanan yapı sade bir tarzda genel olarak kesme taşın kullanıldığı bir yapıdır. Üst örtüsü genel olarak kırma çatı ile kapatılmış olan yapının bu bölümünde üç adet kubbe de mevcuttur. Yapının içinde birçok sanatçının eserleri sergilenmektedir (Bkz. Görsel 4.8-Kişisel Arşiv,16.02.2020) (Adıbelli ve Durgun, 2007, s.5).

Görsel 4.8. St. paul kilisesi

4.4.2.5. Bilal-i habes-i mescidi

İslam aleminin ilk müezzini olarak bilinen Bilal-i Habeşi’nin Tarsus’a gelerek şu an makamının olduğu yerde ezan okuduğu rivayet edildiği (Bu bilgi Bilal-i Habeşi’nin Hz. Ömer’in fethettiği yerleri gelip görmesi ve Hz. Ömer’in de Tarsus’u fetheden İslam komutanı olduğu düşünüldüğünde doğru olma olasılığı oldukça yüksektir.) için 1874 yılında Valide Sultan tarafından buraya günümüzdeki mescit yaptırılmıştır (Bkz. Görsel

4.9 Kişisel Arşiv,16.02.2020). Önünde son cemaat yeri bulunan mescit 5.86x5.86m ölçülerinde kare planlıdır (Türkiye Diyanet Vakfı Tarsus Şubesi, 2010, s. 334).

Görsel 4.9. *Bilal-i habeşi mescidi*

4.4.2.6. Ulu camii

Eskiden şehirlerde Ulu Camii olarak bilinen yapılar cuma hutbelerinin okunduğu namaz saatlerinin dışında şehrin önemli konularının görüşüldüğü, genellikle dikdörtgen planlı çok ayaklı yapılardır (Türkiye Diyanet Vakfı Tarsus Şubesi, 2010, s. 319)

Tarsus'ta bu işlevleri yerine getiren Tarsus Ulu Camii (Bkz. Görsel 5.12-5.13-5.14) 1579 yılında Ramazanoğlu Beyi İbrahim Bey tarafından eski bir kilisenin yerine inşa ettirilmiştir. Ayrıca bu yapı halk arasında Camii Kebir olarak da bilinmektedir (Bozlak, 2008, s. 108).

Cami tamamen kesme taştan inşa edilmiş olup 3 tarafı revaklı olan açık avluludur. (Bkz.Görsel 5.13) Harim bölümü iç taraftan düz tavan iken dıştan kırma çatı, avlu ise içerdeki revakların üzerinde duran kubbelerle kapatılmıştır. Caminin inşasından sonra Şambeki Aksungur tarafından yapıdan 15 metre uzaklıkta kesme taştan yapılmış olan bir minare eklenmiştir. (Bkz. Görsel 4.10-4.11 Kişisel Arşiv,16.02.2020) (Tanrıverdi, 2006, s. 22).

Görsel 4.10. *Tarsus ulu camii giriş kapısı*

Görsel 4.11. *Ulu camii avlusu*

4.4.2.7. Hz. Danial kabri

Hz. Danial İsrailoğulları'na gönderilen Peygamberlerden biri olup Babiller döneminde yaşamıştır. Babil kralının gördüğü rüyayı, Hz. Danial'ın kralın hak dine inanması olarak yorumlamasından sonra kral peygamberi aslanların önüne atmış ve aslanların peygambere dokunmadığını görünce onu kutsal bir kişi olarak ilan etmiştir (Torun, 2014, s. 117). Halk arasında bereket getiren kişi olarak da tanındığı için Tarsus'un kıtlık yaşadığı dönemde namını duyan Tarsuslular Hz. Danial'i Tarsus'a davet etmiştir.

H. Danial'ın bu topraklara gelmesiyle bereketli yağmurların yağması sonucu Tarsus halkı onu ölene kadar burada misafir etmiştir. Günümüzde kabrinin olduğu yere gömülen peygamber için H. Ömer tarafından bir kabir yaptırılmış olup üzerinden de su kemerleri yardımıyla Berdan Çayı'nın bir kolunu geçirmiştir (Kara, 2014, s. 8) (Görsel 4.12 Kişisel Arşiv,16.02.2020).

Görsel 4.12. H. Danial kabri

4.4.3. Eğitim yapıları

Tarsus'un geçmiş dönemlerde önemli bir eğitim kenti olduğu bilinmekteyse de eğitim yapısı olarak inşa edilen yapılardan günümüze sadece Kubat Paşa Medresesi ve yakın tarihli Tarsus Amerikan Koleji kalmıştır.

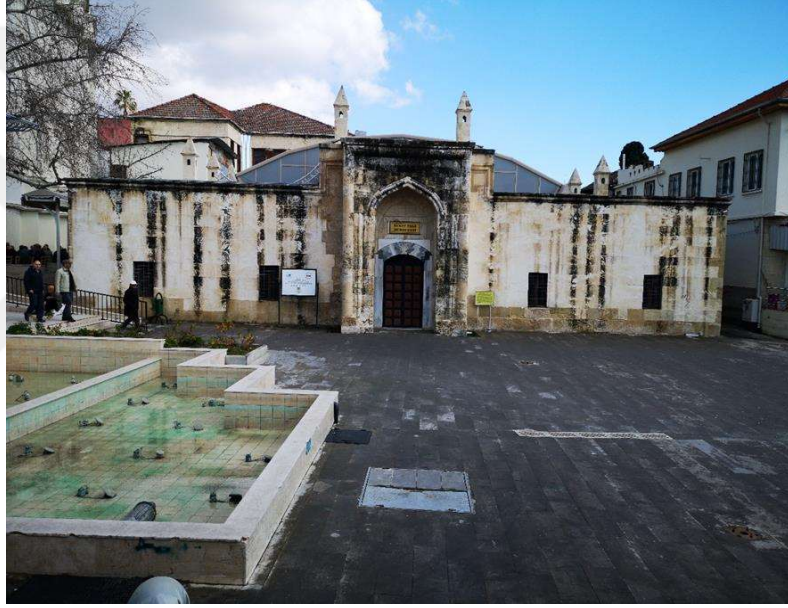
4.4.3.1. Kubat paşa medresesi

Tarsus'un eski çağlardan beri sadece bir tarım ve ticaret kenti olmadığı, eğitim ve bilim anlamında dünyanın önde gelen kentlerinden biri olduğu, hatta daha eski çağlarda bir üniversitesinin olduğu bilgisi kaynaklarda geçse de günümüze bu eserlerden sadece Kubat Paşa Medresesi ulaşmıştır (Zoroğlu, 1995, s. 50).

Ramazanoğlu Beyi Kubat Paşa tarafından 1557 yılında yaptırılan bu yapıda simetrik olarak yerleştirilmiş olan 16 adet oda bulunmaktadır (Torun, 2014, s. 108).

Birden fazla kez onarım ve işlev değiştirmiş olan yapıya 1867 yılında Arnavut Salih Ağa tarafından bir minare eklenmiştir (Tanrıverdi, 2006, s. 83).

Açık avlulu plan düzeninde inşa edilmiş olan yapının giriş kapısı Selçuklu mimarisinin temel özelliklerinden olan Taç Kapı şeklinde yapılmıştır. Odaların üstü beşik tonozlarla örtülü olup beden duvarları genel olarak kesme taş ile inşa edilmiştir (Uçar, 2000, s. 26) (Bkz. Görsel 4.13- Kişisel Arşiv,16.02.2020).

Görsel 4.13. *Kubat paşa medresesi*

4.4.3.2. St. paul ensitütü (amerikan koleji)

Hedef kitlesi Ermeni gençleri olan Amerikalılar, özellikle Ermenilerin çok olduğu topraklarda misyonerlik eğitimi vermek amacıyla farklı yerlerde birçok seviyede eğitim birimi açmıştır. Özellikle İstanbul, Antep, Adana, İzmir gibi kentlerde bu işleyişi yürüten Amerikalılar, Tarsus'un Anadolu'nun geçiş noktalarından olması ve bu bölgede azınlıkta olsalar da Ermenilerin bulunmasından 1887 yılında aynı amaçla St. Paul Enstitüsü'nü açmıştır (Uğuz, 2012, s. 346-34) (Bkz. Görsel 4.14-Kişisel Arşiv,16.02.2020)

Görsel 4.14. *Tarsus amerikan koleji*

4.4.4. Sur yapıları

Tarsus'ta inşa edildiği bilinen birçok sur yapısı olmasına rağmen günümüze sadece Kleopatra Kapısı ulaşmıştır.

4.4.4.1. Kleopatra kapısı

Bizanslılar döneminde kent surlarından içeri girmeyi sağlayan Adana Kapısı, Deniz Kapısı ve Dağ Kapısı olmak üzere toplam 3 kapı mevcut olsa da günümüze Kleopatra'nın Tarsus'u ziyaretinde geçtiği kapı olarak düşünülen ve bu yüzden halk arasında Kleopatra Kapısı olarak da bilinen Deniz Kapısı ulaşmıştır (Bkz.Görsel 5.18). Ancak çeşitli kaynaklarda aslında bu kapının orijinalinde günümüze ulaşamayıp yıkıldığı daha sonraki dönemlerde aynı yere günümüzdeki kapının inşa edildiği şeklinde bilgiler mevcuttur (Kara, 2007, s. 5).

Günümüze ulaşan bu kapı 8.50m yüksekliğinde olup genişliği 5.50m, derinliği ise 6.70 metredir. Günümüze ulaşan kapının surlarla bağlantı noktaları incelendiğinde tarihi belli olmayan bir restorasyon sırasında kapının özgün malzemesiyle ilgisi olmayan blok kesme taşlarla cephesinin kaplandığı görülmektedir (Uçar, 2000, s .23) (Bkz.Görsel 4.15-Kişisel Arşiv,16.02.2020)).

Görsel 4.15. *Kleopatra kapısı*

4.4.5. Su yapıları

Bu bölümde Tarsus kent merkezinde günümüze ulaşmış olan Roma ve Osmanlı dönemi hamamları incelenecektir. Bu hamamlar Roma Hamamı, Yeni Hamam ve Şahmeran Hamamı'dır.

4.4.5.1. Roma hamamı

Günümüzde Altından Geçme olarak da bilinen Roma Hamamı (Bkz. Görsel 4.16 Kişisel Arşiv,16.02.2020) şehrin merkezinde kalmış olup yapıdan geriye kalan bölüm bir hamam görüntüsünden çok uzaktır. Ancak yapılan çalışmalar sonucunda 2. veya 3. yüzyıla dayanan bir hamam olduğu kesinleşmiş olup geriye kalan yaklaşık 5m genişlikteki duvarda bacaların olması da bu bilgileri doğrular niteliktedir (Adak ve Adıbelli, 2007, s. 144).

Görsel 4.16. *Roma hamamı*

4.4.5.2. Şahmeran hamamı

Şahmeran efsanesindeki Şahmeran'ın burada öldürüldüğüne inanan halk, yapı için bu ismi kullanmaktadır (Kara, 2007, s. 7).

Ramazanoğlu Beyliği tarafından Roma Hamamı'nın kalıntılarının bir bölümünün üzerinde yapılmış olan yapı soyunma yeri, ılıklik, soğukluk ve külhandan oluşmaktadır. Külhan bölümünün tonozla örtülü olduğu yapıda ılıklik ve soğukluk bölümleri kubbe ile soyunma bölümü ise kırma çatı ile örtülüdür (Bkz.Görsel 4.17 -Kişisel Arşiv,16.02.2020)).

Görsel 4.17. *Şahmeran hamamı*

4.4.5.3. Yeni hamamı

Üzerindeki kitabede Hacı Ali tarafından yaptırıldığı yazan Yeni Hamam'ın (Bkz. Görsel 4.18) tescil fişlerinde Ramazanoğulları döneminde Ziya Efendi tarafından yaptırıldığı yazmaktadır. Kitabedeki bilginin yapının restorasyonunu yapan kişinin bilgileri olduğu düşünülmektedir (Çıplak, 1968, s. 312-313).

4.4.6. Sivil mimarlık yapıları

Tarsus'ta günümüze ulaşmış birçok geleneksel ev yapısı mevcuttur.

4.4.6.1. Tarihi Tarsus evleri

Camii Nur, Dabaghane ve Eski Ömerli gibi eski yerleşim yeri olan mahallelerde halen varlığını hissettiren bu yapılar genelde 2 katlı ve bahçeli olup yapımlarında genellikle taş ve ahşap birlikte kullanılmıştır (Torun, 2014, s. 106).

Servis ve yaşama birimlerinin kendi aralarında bir bütün oluşturduğu bu sivil mimari örneklerinin servis birimleri yapının dış sınırını oluşturacak şekilde konumlandırılmıştır. Avlu; mutfak, kiler gibi servis mekânları ve yatak odası, yemek yeme alanı gibi birimlerden oluşan yaşama alanlarını bağlama görevinin yanı sıra evin açık mekânı olarak da işlev görmektedir (Özlem ve Makaklı, 2012, s. 3).

Bu yapıların bazılarının konut işlevini devam ettirmesinin yanında bazıları kafe, bira salonu gibi işlevlerde kullanılmaktadır (Bkz.Görsel 4.18- Kişisel Arşiv,16.02.2020).

Görsel 4.18. Tarihi tarsus evleri

5. KIRKKAŞIK BEDESTENİ’NİN SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK PERFORMANS ANALİZ DEĞERLENDİRMESİ

Bu bölümde Tarsus Kırkkâşık Bedesteni ile ilgili bilgiler verilmesinin yanı sıra bu yapının performans analiz kategorileri bağlamında değerlendirmesi de yapılacaktır.

5.1. Tarsus Kırkkâşık Bedesteni

Bedestenler Selçukluların son devrinde inşa edilmeye başlanmış ve Türk ticari yapıları arasındaki yerini almıştır. Bu yapı türü, genellikle ticaret merkezi olan şehirlerde 1, 2 veya 3 adet olup esnafın satış yaptığı veya değerli eşyaların saklandığı; önceleri ahşap daha sonra ise taştan yapılmış yüksek güvenlikli yapılardır (İnan, 1996, s. 120-125).

Tarsus’un tarihi incelendiğinde (Bölüm 5) geçmişte oldukça önemli bir ticaret merkezi olduğu görülmektedir. Adana Salnameleri ve Şer’iyye Sicilleri’nde Kırkkâşık adında bir bedestenin olduğu tespit edilmiştir.

5.1.1. Yapının tarihçesi

Türklerin Oğuz Boyu’ndan olan Ramazanoğulları ilk kez 1415 yılında Ramazanoğlu beyi Ahmet Bey’in zaferiyle Tarsus’u Karamanoğulları’ndan almış ve tüm kenti yağmalamışlardır. 1485 yılında Osmanlıların bu bölgeyi almasına kadar sürekli el değiştiren topraklar Ramazanoğulları’nın yönetimine geçtikten sonra özellikle Ramazanoğlu Beyi Piri Paşanın oğlu İbrahim Paşa tarafından birçok mimari yapı kazandırılmış olup bu yapılardan biri bu çalışmanın konusu olan ve 1579 yılında yaptırdığı Beyaz Çarşı olarak da bilinen Kırkkâşık Bedesteni’dir (Bkz. Görsel 5.1-http:29) (Adıbelli ve Durgun, 2007, s. 46-47; Zoroğlu, 1995, s. 48).

Görsel 5.1. *Kırkkâşık bedesteni*

Yapı adını Ramazanoğulları'nın birçok eserinde kullanmış olduğu ve bu yapıda da kubbe eteklerinde kullandığı lotus motiflerinin (Bkz. Görsel 5.2- Kişisel Arşiv,16.02.2020)) halk tarafından kaşığa benzetilmesinden almaktadır (Kara, 2007, s. 5; [http:30](http://30)).

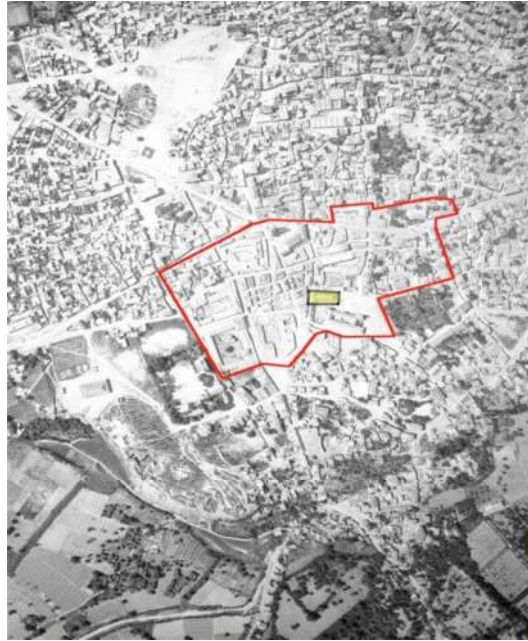

Görsel 5.2. *Kırkkâşık bedesteni süslemeleri*

Anadolu Selçuklu mimarisi ve İslam mimarisinin izlerini taşıyan Osmanlı dönem mimarisinde, ticaretin yapıldığı yapıların mimarisine her dönem önem verilmiş ve bu yapılar şehrin herhangi bir noktasına konumlandırılmamıştır. Özellikle ticaretin aktif olduğu bölgelerde ticaret merkezleri oluşturulup, bu merkezler şehir surları ve ana yollara yakın bir yerde konumlandırılırdı. Bu ticaret merkezlerinin temel bileşenleri Ulu Camii, bedesten ve hamamın yanı sıra çarşı, pazar ve hanlardır (Şahinalp ve Günal, 2012, s. 151).

Tarsus Ticaret Merkezi'nin sınırlarını konut yapıları, Ulu Camii (Tarsus Ulu Camii-Camii Nur), bedesten (Kırkkaşık Bedesteni), hamam (Tarsus Yeni Hamam) üçlüsünün yanında Gön Han, Şadırvanlı Han gibi hanlar ve çeşitli mesleklere ait dükkânlar oluşturmakta olup bu oluşum tipik Osmanlı kent merkezinin oluşumunu yansıtmaktadır (Bkz. Şekil 5.2-5.3-1946 yılı HGM hava fotoğrafından derlenmiştir) (Bilgili, 1994, s. 72).

Bu ticaret merkezlerinin en önemli ticari yapıları, satış yapılan yer olmalarının yanı sıra, piyasanın belirlendiği, kıymetli eşyaların saklandığı yerler olarak bedestenler gösterilmekte olup bu bölgenin tek bedesteni ise Kırkkaşık Bedesteni'dir (Poş, 2005, s. 255)

Şekil 5.2. 1946 yılında tarsus ticaret merkezi'nin sınırı

Şekil 5.3. 1946 yılı Tarsus ticaret merkezi sınırları içinde bulunan yapılar

Günümüzde Kırkkâşık Bedesteni güneybatısında Bilal-i Habeşi Mescidi, güneydoğusunda Ulu Camii ve Saat Kulesi, kuzeydoğusunda ise Yeni Hamam ve Kubat Paşa Medresesi bulunmakta olup yapı Şehitkerim Mahallesi, 3433. Sokak 679 ada, 12 parselde bulunmaktadır.

Bedestenin batı duvarına birleşik olarak inşa edilmiş toplam 9 adet dükkân bulunmaktadır. Bu yapıların üzerinde kitabe mevcut olmadığı için inşa tarihi ve kim tarafından yaptırıldığı bilinmemekte olup Ulu Cami ve bedesten ile aynı malzemeden yapıldığı için 1579 yılında yaptırıldığı düşünülmektedir (Bkz. Şekil 5.4)-(Tablo 5.1-Google Earth 06.04.2020).

Bedestenin bulunduğu mahalle kent merkezinde olduğu için ikamet edenler genellikle esnaf veya ticaretle uğraşanlardan oluşmaktaydı (Poş, 2005, s. 252).

Şekil 5.4. Günümüzde tarsus ticaret merkezinin durumu

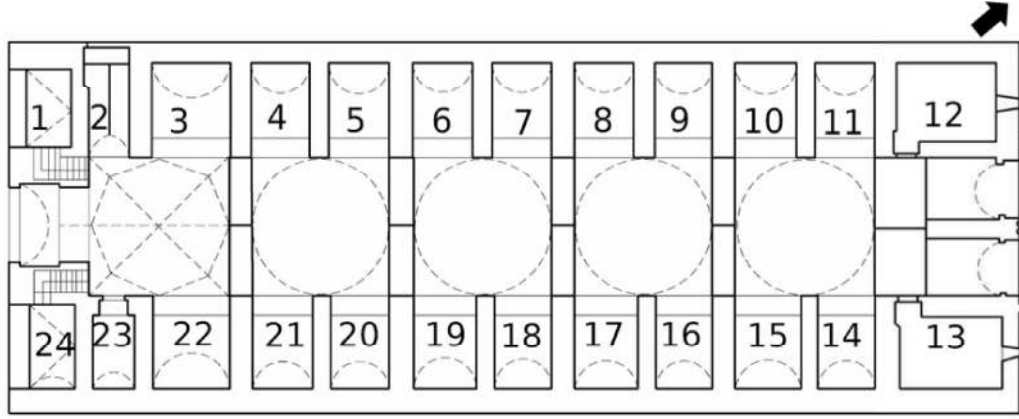
Tablo 5.1. A-B-C-D-E-F açılarından çekilen fotoğraflar

5.1.3. Mimari olarak Kırkkışık bedesteni

40.40x14.10 metre ölçülerinde doğu batı yönlü uzanan bu yapının batıdan 3 metre genişliğinde yaklaşık 3,5 metre yüksekliğindeki tek kemerli kapı ile bir adet girişi mevcuttur. Ancak 1960'lı yıllardan sonra yapının geçirmiş olduğu onarım çalışmaları

sırasında batı yönünde 2 metre genişliğinde 2,5 metre yüksekliğinde iki adet kemerli kapı açılmıştır (Bkz. Şekil 5.5-Zoroğlu, 1995, s.48'den uyarlanmıştır).

Şekil 5.5. Kırkkâşık bedesteni anahtar planı

Yapının ortasında 39.20x5.48 ölçülerindeki koridorun kuzey tarafında 10 adet dükkân mevcut iken bu cephede dışarı açılan 4.40x1.70 metre boyutlarındaki anahtar planda 3 numara olarak gösterilen holün de bazı dönemlerde dükkân olarak kullanıldığı görülmektedir. Koridorun bu cephesindeki dükkânlardan anahtar planda 12 numara olarak gösterilen dükkânın iç ölçüleri diğer dükkânlara göre daha büyük olup 3 metre derinliğinde 4,13 metre uzunluğundadır. Diğer dükkânların derinliği 3.50- 3,70 metre arasında değişkenlik gösterirken uzunlukları ise 2.45 – 2,50 metre arasında değişkenlik göstermektedir.

Koridorun güney cephesinde 1 tanesi dış cepheye de açılan toplam 11 dükkân mevcuttur. Bu dükkânlardan 1 tanesi geçmiş dönem belgelerinden görüldüğü üzere Ulu Camii'nin avlusuna açılan bir koridor iken günümüzde dükkân olarak kullanılmaktadır. Bu dükkân anahtar planda 14 numara ile gösterilmekte olup mekanın derinliği 3.40 metre, uzunluğu 2.50 metredir. Anahtar planda 15,16,17,18,19,20,21,22 numaralarıyla gösterilen dükkânların derinliği 3,60 metre olup uzunlukları 2.50-2.55 metre arasında değişirken 13 numaralı dükkân ise 4.20 metre uzunluğundadır (Bkz. Görsel 5.3- Kişisel Arşiv,16.02.2020)

Görsel 5.3. *Kırkkasık bedesteni iç mimarisi*

Yapının batı cephesinde dış tarafa açılan 2 dükkân mevcut olup bunlardan anahtar planda 1 numara ile gösterilen dükkân 3.19x2.64 metre iken 24 numara ile gösterilen dükkân ise 2.70x3,45 metre ölçülerindedir. Bu dükkânların üstüne denk gelen bölümün ikinci katında, giriş kapısının sağ ve solunda, kesme taştan yapılmış merdivenlerle ulaşılan ve bir tanesinde yapının çatısına çıkışı sağlayan kapının mevcut olduğu iki hücre bulunmaktadır (Bkz. Görsel 5.4-5.5- Kişisel Arşiv,24.10.2018).

Görsel 5.4. İkinci katta bulunan hücre

Görsel 5.5. İkinci kattaki hücreye çıkışı sağlayan merdiven

5.1.3.1. Döşeme

Yapının batı cephesinden giriş yapılan kapının ön tarafına parke taşı döşenmiş olup yapının bu cephedeki su basmanı da aynı malzemeden yapılmıştır. Yapıya bu cepheden giriş yapıldığında kapının alt bölümünde 3 sıra kesme taştan sonra yaklaşık 1 metre uzunluğundaki alana moloz taşlar döşenmiştir. Yapının içine doğru girildiğinde ise bir sıra kesme taş döşendikten sonra yaklaşık 2 metre tekrar moloz taş döşenmiştir (Bkz. Görsel 5.6-Kişisel Arşiv, 24.10.2018).

Görsel 5.6. Koridor zemini

Yapının doğu cephesinden giriş yapılan kapıların ön tarafında 7 cm yüksekliğindeki su basman, tuğla ve betondan yapılmış olup önündeki alan beton ve kesme taş bir arada kullanılarak yapılmıştır (Bkz. Görsel 5.7- Kişisel Arşiv,16.02.2020).

Görsel 5.7. *Doğu cephesi girişi zemin kaplaması*

Yapının içindeki dükkânların etrafında sıralandığı koridorun zemini doğu cephesinde genel olarak beton kaplama iken batı cephesinde moloz taş, kesme taş ve beton bir arada kullanılmıştır (Bkz.Görsel 5.8- Kişisel Arşiv,16.02.2020).

Görsel 5.8. *Batı cephesi girişi zemin kaplaması*

Anahtar planda 2 numara ile gösterilen ve yapının kuzey cephesine açılan holün zemini beton iken bu mekânın ön tarafında kesme taş ve betonun beraber kullanıldığı görülmektedir (Bkz.Görsel 5.9-Kişisel Arşiv, 24.10.2018).

Görsel 5.9. Batı cephesine açılan hol

Yapının içinde bulunan dükkânların zeminleri kullanıcıları tarafından ahşap, parke veya plastik malzeme olarak değiştirilirken bazı dükkânların zemini ise restorasyondan sonraki haliyle (beton) kullanılmaktadır (Bkz.Görsel 5.10- Kişisel Arşiv,16.02.2020)

Görsel 5.10. *Ahşap parke ile kaplanmış dükkân zemini*

5.1.3.2. Döşeme

Yapının tüm iç duvarları kesme taş olarak yapılmış olup iki dükkân arasındaki duvar kalınlıkları 75-80 cm arasında değişiklik gösterebilmektedir (Bkz. Görsel 5.11- Kişisel Arşiv, 12.02.2020)).

Görsel 5.11. *Yapının iç duvarları*

Anahtar planda 1 numara olarak gösterilen mekân ile giriş kapısı arasındaki duvar kalınlığı 137 cm' dir. Bu duvarın içinden üst hücrelere giden ve kesme taştan yapılmış olan merdivenin basamak genişliği 24-30 cm arasında değişiklik göstermekte, kol uzunluğu 90 cm ve rıht yükseklikleri yaklaşık 18 cm olup toplam 11 basamaklıdır.

Anahtar planda 24 numara olarak gösterilen mekân ile giriş kapısı arasındaki duvarın kalınlığı 150 cm'dir. Bu duvarın içine yerleştirilmiş olup üst hücreye çıkışı sağlayan kesme taştan imal edilmiş olan merdivenin basamak genişliği 25-30 cm arasında değişiklik göstermekte, kol uzunluğu 92 cm ve rıht yükseklikleri yaklaşık 18 cm olup toplam 11 basamaktan oluşmaktadır.

Yapının dış duvarları batı bölümünde yerden 5 metre yükseklikten başlayan yaklaşık 5,5 metre genişliğinde 1,9 metre yüksekliğindeki bölüm (üst kattaki hücrelerin bulunduğu bölüm) tuğladan yapılmıştır. Diğer tüm bölümler kesme taştan yapılmıştır (Bkz. Görsel 5.12- Kişisel Arşiv,12.02.2020). Yapıdaki dış duvar kalınlıkları ortalama 85 cm iken anahtar planda 1 ve 24 numaralarıyla gösterilen ve dışa açılan dükkânların dış duvar kalınlıkları 100-108 cm'dir.

Görsel 5.12. *Dış duvarda kullanılan tuğla malzeme*

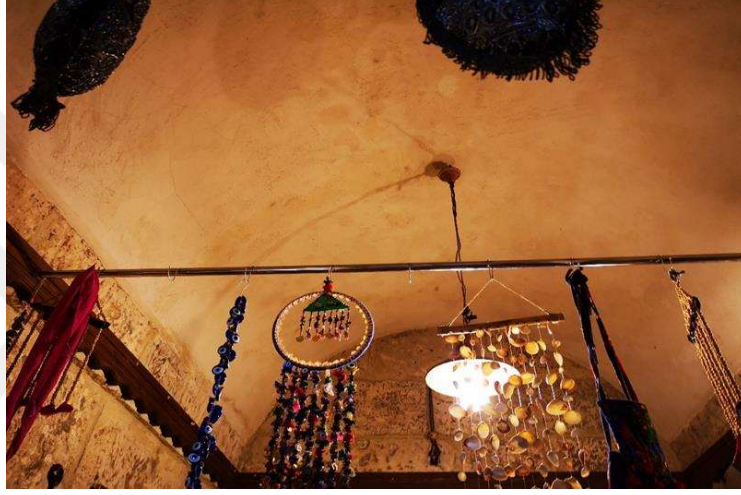
Yapının iç duvarlarının birçoğunda yer yer kararma ve nemlenme görülse de özellikle dış cepheye açıklığı olmayan mekânların duvarlarında önemli düzeyde kararma ve nemlenmeler mevcuttur. İç duvarlara göre daha fazla bozulmanın meydana geldiği dış duvarların bozulmaları cepheler bölümünde daha detaylı bir şekilde incelenecektir. (Bkz. Görsel 5.13- Kişisel Arşiv,12.02.2020).

Görsel 5.13. *Dış cephede kullanılan kesme taş*

5.1.3.3. Tavan

Anahtar planda 1, 2, 14 ve 24 numaralarıyla gösterilen mekânların dışındaki mekânlara kesme taştan yapılmış olan 75 cm genişliğindeki kemerlerle giriş yapılmaktadır. Diğer yapılar ise iç bölümden beşik tonozla kapatılmış olup tavanları sıva + boya şeklinde kaplanmıştır (Bkz. Görsel 5.14- Kişisel Arşiv, 22.02.2020)).

Görsel 5.14. *Dükkân tavanı*

Yapının batı cephesinden giriş yapılan, anahtar planda 1 ve 24 numaralarıyla belirtilen mekânlara basık kemerlerle giriş yapılır. Her iki mekânında tavanı beşik tonozla kapatılmış olup sıva + boya şeklinde kaplanmıştır (Bkz. Görsel 5.15- Kişisel Arşiv, 22.02.2020).

Görsel 5.15. *Batı cephesindeki dükkân*

Yapının koridorunun batısındaki sekizgen şeklindeki kubbeye, koridordaki diğer 4 adet kubbeye ve üst kattaki hücreleri kapatan kubbelere pandantiflerle geçiş sağlanmakta olup koridorun içinde 5 adet sivri kemer bulunmaktadır. (Bkz.Görsel 5.16- Kişisel Arşiv,16.02.2020).

Görsel 5.16. *Koridordaki kemerler*

Üst katta bulunan hücrelerin tavanı ise plastik malzeme ile kaplanmıştır (Bkz. Görsel 5.17- Kişisel Arşiv, 22.02.2020).

Görsel 5.17. *Hücrelerin plastik kaplı tavanı*

Yapının onarımı sırasında doğu cephesinden de girişin sağlanabilmesi için açılmış olan giriş kapılarının üstü 75 cm genişliğindeki basık kemerlerle geçilmektedir (Bkz. Görsel 5.18- Kişisel Arşiv,22.02.2020) Yapının koridorunda eski fotoğraflarla belgelenilebilen kubbeye geçiş noktalarındaki tuğlaların üzeri ve kubbelerin içi sıva+boya şeklinde kaplanmıştır.

Görsel 5.18. *Doğu cephesindeki kemerli kapılar*

5.1.3.4. Çatı

Koridorun çevresine sıralanmış olan dükkânların üzeri taş kaplama teras çatı şeklinde inşa edilmişken yapının batı cephesindeki dükkânların üzerinde bulunan hücrelerin üzeri birer adet kubbe ile örtülmüştür (Bkz. Görsel 5.19- Kişisel Arşiv,16.04.2018).

Görsel 5.19. Hücrelerin üzerindeki ve diğer kubbeler

Yapının orijinalinde Ulu Camii'ye açılan bir hol olan ancak günümüzde dükkân olarak kullanılan bölümün üzeri diğer dükkânlara göre daha yüksektir (Bkz. Görsel 5.20- Kişisel Arşiv,16.04.2018).

Görsel 5.20. *Kapatılan holün üst bölümü*

Yapının koridorunun üzerinde pendentiflerle geçilen toplam 5 adet kubbe bulunmakta olup kubbelerin kasnakları kuzey güney yönünde uzanan 80 cm genişliğinde 240 cm yüksekliğinde karşılıklı ikişer payanda ile desteklenmektedir. Yapının batı yönündeki kubbe sekizgen şeklinde, diğer 4 kubbe ise yuvarlak şekilde inşa edilmiştir. Bu 4 kubbenin ortasındaki kubbe diğerlerine göre daha büyük ve üzerinde bir adet ışıklık olacak şekilde inşa edilmiştir (Bkz. Görsel 5.21- Kişisel Arşiv,16.03.2020).

Görsel 5.21. *Payanda ve ışıklık*

Yapının çatı örtüsü incelendiğinde birçok bölümünde kararma, bitkilenme, nemlenme ve renklerde solma görülmektedir.

5.1.3.5. *Cephe*

Bu başlık altında yapının 4 cephesi detaylı olarak incelenecektir

Kuzey Cephesi: 40.40 metre uzunluğundaki cephede anahtar planda 2 numaralı olarak görülen mekândan (holden) yapıya 1.50 metre genişliğinde 2.50 metre yüksekliğindeki küçük bir kapı ile giriş sağlanabilmektedir. Yapının doğu tarafında 2. katta bulunan bölümün dışında cephe tamamen kesme taştan imal edilmiştir Cephe beden duvarları yaklaşık 7,50 metre iken hücrelerin üzerindeki kubbelerin yüksekliği yaklaşık 2 metre, diğer kubbeler yaklaşık 2.50 metredir. (Bkz. Görsel 5.22- Kişisel Arşiv,22.02.2020).

Görsel 5.22. *Kuzey cephesi*

Cephenin belirli bölümlerinde kaşığa benzeyen lotus motifleri, hücrelerin olduğu bölümde kirpi saçak kullanılmış olup diğer bölümlerde düz taş silme kullanılmıştır Kubbe kasnaklarını destekleyen toplam 5 payanda mevcut olup; her iki payanda arasına 70 cm genişliğinde, 120 cm yüksekliğinde dükkânların üst örtüsü olan teras çatıdan yaklaşık 50

cm yükseklikte birer adet toplam 5 adet ahşap doğrama pencere mevcuttur. Yapının ikinci katının kuzey cephesinde bulunan hücreyi, 70 cm genişliğinde 120 cm yüksekliğinde bir adet ahşap doğrama pencere aydınlatmaktadır. Yapının bu cephesindeki dükkânlarda pencere bulunmamaktadır (Bkz. Görsel 5.23-5.24- Kişisel Arşiv,22.02.2020).

Görsel 5.23. Kuzey cephesi lotus motifleri ve düz kesme taş saçak

Görsel 5.24. Hücre kubbelerinin altındaki kirpi saçak ve ahşap pencere

Cephede payandalara sabitlenip üst örtünün teras çatı bölümüne su tahliyesi yapan toplam 4 adet sac yağmur iniş borusu mevcut iken dükkânların dış duvarına denk gelen ve teras çatıdan yere su tahliyesi gerçekleştiren toplam 6 adet sac yağmur iniş borusu mevcuttur.

Yapının kubbelerinin boyasında solma ve kararma görülürken sıvasında da yer yer dökülmeler göze çarpmaktadır. Kesme taşlarda yoğun şekilde kararma ve aşınma görülmekte olup yer yer bitkilenmelere de rastlanmaktadır. Ayrıca yapıya özellikle montajı sırasında zarar verme ihtimali olan kamera-ışıklandırma elemanları ve yapının orijinalinde olmayan yağmur iniş boruları monte edilmiştir.

Güney Cephesi: 40,40 metre uzunluğundaki cephe tamamen kesme taştan imal edilmiş olup anahtar planda 18, 19 ve 20 numaralı mekânlarda birer adet pencere mevcuttur.

Kuzey cephesindeki her payandaya karşılık burada da aynı özelliklerde birer adet payanda mevcut olup her payandanın arasında birer adet 70 cm genişliğinde 120cm yüksekliğinde ahşap doğrama pencere mevcuttur. Bu cephede görülen hücrenin ışıklandırmasını sağlayan 70 cm genişliğinde 120 cm yüksekliğinde bir adet ahşap doğrama pencere bulunmaktadır.

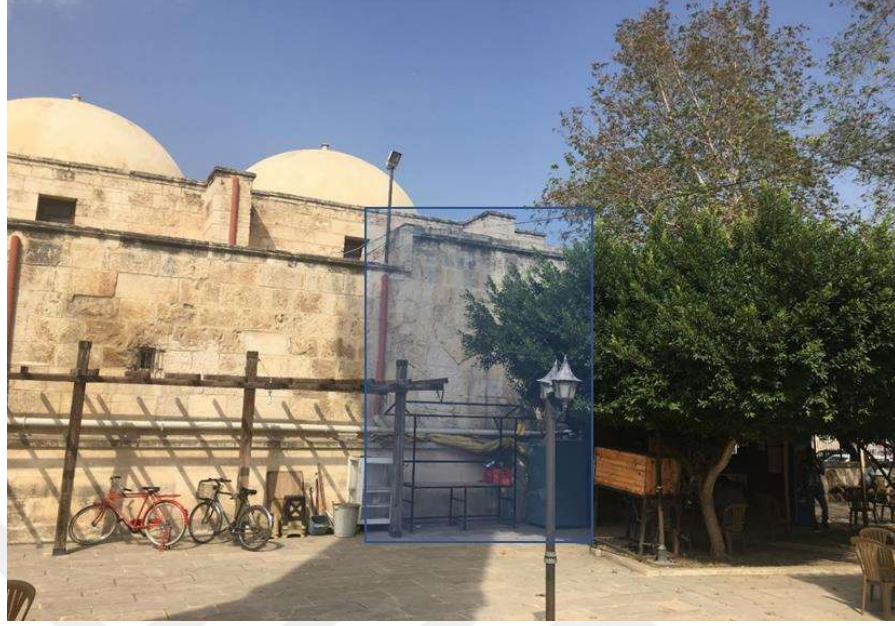
Cephedeki her payandaya sabitlenmiş birer adet sac yağmur iniş borusu mevcut olup toplam 6 adet sac yağmur iniş borusu beden duvarına sabitlenmiştir.

Cephede kullanılan kesme taşların birçoğunda kararma, nemlenme ve bitkilenme mevcut iken anahtar planda 19 numara ile gösterilen mekânın penceresinden teras çatıya çıkarılan bir adet klima ünitesi de görülmektedir (Görsel 5.25- Kişisel Arşiv,22.02.2020)).

Görsel 5.25. *Cephedeki pencereler ve kullanılan kesme taş*

Anahtar planda 21 numara ile gösterilen mekân normalde Ulu Cami'nin avlusuna açılan bir koridor iken günümüzde kapatılmış olup kapatılan kapının, kemerli bir kapı olduğu görülmektedir. Bu mekânın üzeri de diğer dükkânlar gibi teras çatı ile kapatılmış ise de üst örtüsü yaklaşık 50 cm daha yüksektedir (Bkz. Görsel 5.26- Kişisel Arşiv,16.10.2018).

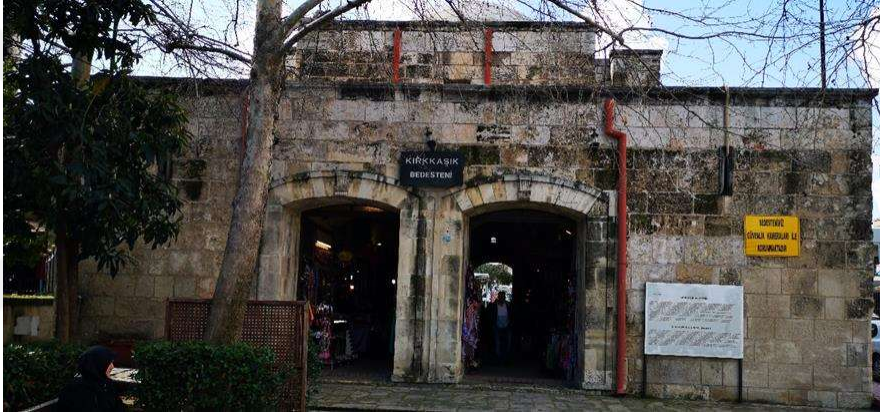
Görsel 5.26. *Ulu Camii'ye açılan günümüzde kapatılmış olan mekân*

Kuzey cephesinde olduğu gibi bu cephede de hücrelerin olduğu bölüm tuğla olarak inşa edilmiş ve kirpi saçak kullanılmış iken diğer bölümlerde düz taş silme kullanılmıştır (Bkz. Görsel 5.27- Kişisel Arşiv,22.02.2018).

Görsel 5.27. *Kirpi saçak, tuğla duvar ve düz taş silme*

Doğu Cephesi: Oldukça sade bir şekilde inşa edilen bu cephede yapıya girişi sağlayan iki adet basık kemerli kapı mevcuttur. Bu kapıların sağında ve solunda bulunan anahtar planda 12 ve 13 numaralarıyla belirtilen dükkânlarda yaklaşık 15 cm genişliğinde 45 cm yüksekliğinde birer adet ışıklık mevcuttur. Cephe tamamen kesme taştan imal edilmiştir. Sekizgen kubbeden teras çatıya su tahliyesini sağlayan iki adet, teras çatıdan zemine su tahliyesini sağlayan iki adet toplam 4 adet sac yağmur iniş borusu mevcuttur. Cephe taşlarında yoğun şekilde kararma ve yer yer bitkilenme mevcuttur. (Bkz.Görsel 5.28- Kişisel Arşiv,22.02.2018).

Görsel 5.28. *Doğu cephesi*

Batı Cephesi: Yapının kemerli ana giriş kapısının olduğu cephedir. Kapının iki yanındaki dükkânların üzerindeki hücreler tuğladan inşa edilmiş ise de cephenin diğer bölümleri tamamen kesme taş olarak inşa edilmiştir. Kapının iki yanında kemerin üst hizasında koridorun havalandırma ve ışıklandırmasını sağlayan birer adet ahşap pencere mevcuttur. Kapının iki yanında anahtar planda 1 ve 24 numaralarıyla belirtilen iki mekânın da girişi bu cepheden sağlanmaktadır (Bkz. Görsel 5.29-Adana vakıflar bölge müdürülüğü arşivi,21.02.2008).

Görsel 5.29. Batı cephesi

5.2. Kırkkâşık Bedesteni Sürdürülebilirliğinin Performans Analiz Kategorileri Bağlamında İncelenmesi

Yapının sürdürülebilirliğinin performans analizleri bağlamında değerlendirilmesi yapılırken; biri bedestenin kullanıcılarına yönelik olarak halka yapılan anket, diğeri bedestenin esnafına yönelik olarak uygulanan anket olmak üzere 2 ayrı gruba anket uygulanmasının yanı sıra araştırmacının gözlem ve incelemelerine de yer verilmiştir. Yapının incelendiği her boyutta ilk olarak kullanıcıların anket sonuçları 2. olarak esnafa uygulanan anket sonuçları analiz edilip değerlendirilecek ve 3. olarak ise ulusal-uluslararası yasa- zorunluluklar çerçevesinde araştırmacının yapmış olduğu gözlem ve araştırmaların neticesinde yapının değerlendirilmesi yapılacaktır.

Mülkiyeti Vakıflar Bölge Müdürlüğü'nde olan yapının içinde; kiracı olarak bulunan toplam 24 dükkânı işleten ve bazılarının birden fazla dükkânı işlettiği gözlemlenen toplam 15 farklı esnafa anket uygulanmıştır. Bunun yanı sıra yapının 106 kullanıcılarına uygulanan ankette geçersiz olarak 7 anket iptal edilip toplam 99 tanesi değerlendirilmeye alınmıştır.

Yapının kullanıcılarına yönelik yapılan anket toplam 6 bölümden oluşmakta;

1. bölüm katılımcıların kişisel bilgilerinin tespit edildiği toplam 4 sorudan oluşan

"demografik yapı " bölümüdür.

Anketin 2. bölümünde kullanıcıların "yapıyı kullanım amacı "nın tespit edildiği bölüm, 3. bölümde ise "yapının çevresel boyutta incelenmesi "ne yönelik sorular bulunmakta olup bu bölüm "yapıya ulaşım tespiti, yapının kentsel odak noktası olarak kullanımının tespiti ve yapının kentsel mekân oluşumuna etkisinin tespiti "şeklinde 3 alt başlıktan oluşmaktadır.

Anketin 4. bölümünde "kültürel algı boyutu" incelenirken 5. bölümde "yapının işlevsel boyutta incelenmesi " ve 6. boyutta ise "yapının yapısal boyutta incelenmesi "ne yönelik sorular mevcuttur.

Yapının içinde esnaflık yapan kişilere yönelik yapılan anket toplam 6 bölümden oluşmakta olup 1. bölümde katılımcıların "kişisel bilgileri" tespit edilirken 2. bölümde ise "yapının kentsel odak noktası olarak kullanımı, yapının kentsel mekân oluşumuna etkisinin tespiti ve yapıya ulaşımın tespiti" şeklindeki 3 alt başlıktan oluşan yapının çevresel boyutta incelemesi yapılmıştır. Anketin 3. bölümünde "yapının işlevsel analizi", 4. bölümünde "yapının kültürel algı boyutunun incelenmesi", 5. bölümünde "yapının yapısal boyutta incelenmesine" yönelik sorular mevcut iken 6. Bölümde ise "yapının finansal boyutta incelenmesi"ne yönelik sorular bulunmaktadır.

Anket değerlendirmesinde kullanılan analizler: Uygulanan her iki ankette de 2 çeşit soru grubu bulunmakta olup bu türlerden biri "5'li likert tipi ölçek" şeklinde iken diğeri ise açık uçlu sorulardan oluşmaktadır.

Esnaf ve kullanıcılara uygulanan anketlerde "Hayır", "nadiren", "bazen", "sıklıkla", "evet" ve "kesinlikle katılmıyorum", "katılmıyorum", "kısmen katılıyorum", "katılıyorum", "kesinlikle katılıyorum" şeklinde 5'li likert tipi ölçekler hazırlanmış olup Tablo 5.2 (Aydın ve Uysal, 2009, s.8'den uyarlanmıştır)'de görüldüğü şekilde değerler verilerek SPSS 22 programında değerlendirilmiştir.

Tablo 5.2. 5'li likert tipi ölçek için puan aralığı tablosu

Ağırlık	Seçenekler			Sınır
5	Evet	Kesinlikle Katılıyorum	Çok İyi	4,21-5,00
4	Sıklıkla	Katılıyorum	İyi	3,41-4,20
3	Bazen	Kısmen Katılıyorum	Orta	2,61-3,40
2	Nadiren	Katılmıyorum	Kötü	1,81-2,60
1	Hayır	Kesinlikle Katılmıyorum	Çok Kötü	1,00-1,80

Yapılan bu anket çalışmalarının değerlendirilmesinde katılımcıların verdiği puanlamaya göre bir ortalama değer hesaplanmış ve bunun sonucunda katılımcıların her boyut için düşüncelerinin olumlu veya olumsuzluğunun tespiti sağlanmıştır (Aydın ve Uysal, 2009, s. 8).

Anket sorularının SPSS programında değerlendirmelerinin tespiti için alınan aritmetik ortalamalarının karşılaştırılması ve yorumlanmasında:

"aralık genişliği=dizi genişliği/yapılacak grup sayısı " formülü uygulanır (Aydın ve Uysal,2009, s.8).

Yukarıda belirtilen formül uygulandığında iki bileşen arasındaki farkın 0,8 olduğu görülmektedir. Ayrıca 3,40'ın üzerinde ortalama sahip olan değerler iyi olma durumunu göstermektedir (Yaldız, 2013, s. 113).

Uygulanan anketlerin içinde bulunan soruların katılımcılar tarafından anlaşılabilirliğini tespit etmek amacıyla uygulanan ve aynı yöntemlerle elde edilmiş olan başka verilerle karşılaştırılması temeline dayanan güvenilirlik katsayısı tespiti, anketin güvenilirliğini tespit etmek ve ifade hataları gibi bazı hatalardan uzaklaşmasını sağlamak amacıyla yapılmaktadır (Eymen, 2007, s. 74-75-76).

Bu çalışmamızda anketlerin her bölümü için güvenilirlik katsayısı tespit edilmiştir.

Ankette *"Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı "* kullanılmış olup aşağıda belirtilen seviyelere göre anketin güvenilirliği tespit edilmiştir (Yaldız, 2013, s. 114) (Bkz. Tablo 5.3-Karakaş, 2019, s.11'den uyarlanmıştır).

Tablo 5.3. Cronbach's alpha güvenilirlik katsayısı düzeyleri

Cronbah's Alpha	Güvenirlik
$\alpha \geq 0,9$	Mükemmel
$0,9 > \alpha \geq 0,8$	İyi
$0,8 > \alpha \geq 0,7$	Kabul Edilebilir
$0,7 > \alpha \geq 0,6$	Şüpheli
$0,6 > \alpha \geq 0,5$	Kötü
$0,5 > \alpha$	Kabul Edilmez

Uygulanan anketlere katılan kişilerin sınıflandırmasını yapmak amacıyla uygulanan frekans analizleri bu sınıflandırmayla grubun içindeki oranları belirtmektedir (Aksaraylı, tarihsiz, s. 4-5).

Yapı kullanıcı profili ve yapıyı kullanım amaçları

Yapılan analizlerde kullanıcıların %57.57'sinin erkek ve %43.43'ünün kadın olduğu tespit edilmiş ve yapı kullanıcılarının cinsiyet bağlamında ayırıcı bir unsur olmadığı kadın ve erkeklerin kullanıcı sayısının birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 5.4.).

Tablo 5.4. Kullanıcıların cinsiyet dağılımı

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Kadın	43	%43.43
Erkek	56	%57.57
Toplam	99	%100

Yapıyı kullanan kişilerin en çok %49.9 ile 25-40 arası ve %31.31 ile 18-25 yaş aralığındaki genç nüfus olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 5.5).

Tablo 5.5. Kullanıcıların yaş dağılımı

Yaş	Sayı	Yüzde
18-25	31	%31.31
25-40	49	%49.49
40-65	17	%17.17
65 ve üzeri	2	%2.02

Bunun yanı sıra kullanıcıların genel olarak %34.30 üniversite, %33 lise mezunu olduğu göz önünde bulundurulduğunda kullanıcıların genel olarak orta düzeyin üzerinde bir eğitime sahip olduğu düşünülmektedir (Bkz. Tablo 5.6).

Tablo 5.6. *Kullanıcıların eğitim düzeyleri dağılımı*

Eğitim	Sayı	Yüzde
İlkokul	30	%30.00
Lise	33	%33.00
Üniversite	34	%34.30
Y.L/Doktora	2	%2.00
Toplam	99	%100

Yukarıda belirtilen yaş ve eğitim durumları göz önünde bulundurulduğunda bu yapıyı genel olarak eğitim düzeyi düşük sayılmayan genç nüfusun kullandığı ve bu durumun Kırkkasık Bedesteni'nin sürdürülebilirliği açısından olumlu bir yön olduğu düşünülse de yapının kullanım amacı incelendiğinde bu ilk gözlemin yanlış olduğu görülmektedir (Bkz. Tablo 5.7).

Tablo 5.7. *Kullanıcıların yapıyı kullanım amacı*

Yapı Kullanım Amacı	$\bar{x}$	S
Satılan Ürünler İçin Kullanıyorum	2.11	1.08
Geçiş Amaçlı Kullanıyorum	3.30	1.56
Yapı ve Çevresini Gezmek İçin Kullanıyorum	3.48	1.46
Toplanma Noktası Olarak Kullanıyorum	1,91	1.13
Kent Merkezinde Olduğu İçin Kullanıyorum	3,45	1.68

Yukarıdaki Tablo 5.7 incelendiğinde “Anket değerlendirmesinde kullanılan analizler” bölümünde anlatılan ortalama değer ($\bar{x}$) 3.40 üzerinde ise bu ortalamalar iyi olmayı yani tercih edileni gösterir ifadesi düşünüldüğünde kullanıcıların yapıyı kullanım amacı 3.48 ortalama ile genel olarak yapı ve çevresini gezmek amacıyla, 3.45 ortalama ile kent merkezinde olduğu için tercih ederim cevapları görülmektedir. Bunun aksine satılan ürünler için kullanımı 2.11 ortalama ile en az tercih edilen kullanım amacı olarak

görülmesi kullanıcıların yapının işlevinden çok yapının merkezi konumundan dolayı tercih ettiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bunların yanı sıra yapının bulunduğu bölgeyi kullanmalarındaki amaç sorusu yöneltildiğinde %40'lık oranla en çok buluşma alanı olarak kullanılması en az ise %19.09'luk oranlarla alışveriş yeri ve dinlenme alanı olarak kullanılması da bu durumu kesinleştirmektedir (Bkz. Tablo 5.8).

Tablo 5.8. Yapı konumunun kullanım amacı

Yapının Bulunduğu Bölgeyi Ne Olarak Kullanıyorsunuz	Sayı	Yüzde
Buluşma Alanı	44	%40
Alışveriş Yeri	21	%19.09
Dinlenme Alanı	21	%19.09
Geçiş Bölgesi	24	%21.80
Toplam	110	%100

Not: Toplam katılımcı sayısı 99 iken yukarıdaki tabloda sayının 110 olarak görülmesinin nedeni sorunun çoklu yanıt sistemi olarak sorulmasıdır.

Yapıdaki esnaf profili

Toplam 15 kişiye uygulanan anket sonuçları incelendiğinde esnafın 14 tanesi kadın iken sadece bedestenin hem yöneticisi hem de dükkân işletmecisi olan kişinin erkek olduğu belirlenmiş olup bu dükkânların genel olarak kadın girişimcilere yönelik yapıldığı tespit edilmiştir (Bkz. Tablo 5.9).

Tablo 5.9. Esnafın cinsiyet dağılımı

Cinsiyet	Sayı	Yüzde
Kadın	14	%93.30
Erkek	1	%6.70
Toplam	15	%100

Aşağıdaki anketlerin analizleri sonucunda burada genel olarak orta yaş diye tabir edilen %66.7'si 25-40 yaş ve %33.33'ü ise 40-65 yaş arasında çalışanların olduğu tespit edilmiştir (Bkz. Tablo 5.10).

Tablo 5.10. Esnafın yaş dağılımı

Yaş	Sayı	Yüzde
25-40	10	%66,7
40-65	5	%33,3
Toplam	15	%100

Esnaflın eğitim düzeyi incelendiğinde ise %53.33'ü lise %33.33'ü ilkokul ve %13.33'ü üniversite olmak üzere genel olarak yüksek dereceli eğitime sahip olmadıkları görülmektedir (Bkz. Tablo 5.11).

Tablo 5.11. Esnafın eğitim düzeyinin dağılımı

Eğitim	Sayı	Yüzde
İlkokul	5	%33.33
Lise	8	%53.33
Üniversite	2	%13.33
Toplam	15	%100

5.2.1. Çevresel boyut

Yapının konum olarak ulaşımı, kentsel odak noktası özelliği ve bulunduğu konumda çevresiyle uyumunun yanı sıra açık ve kapalı alanlarla olan bağlantılarının tespit edildiği bu bölümde hem esnaf hem de kullanıcılara aynı sorular yöneltilmiştir. Bu bölümün güvenirlik katsayısı "cronbachs alpha" değeri 0.79 (0.79>0.7) çıkmış olup yeterli bir değer olduğu görülmektedir.

5.2.1.1. Kullanıcılara yönelik anketin analiz ve değerlendirmesi

Yapıya ulaşım şeklinin tespit edildiği soruda frekans analizlerinde ulaşımın %38 ile en fazla özel araçla olduğu görülürken, %35 ile toplu taşıma ikinci sırada gelmektedir. Yapının ulaşımında herhangi bir problemin olup olmadığının tespit edildiği sorular için (Bkz. Tablo 7.11) verilen cevapların ortalamaları incelendiğinde yapıya yakın durak durumunun 3.40'lık ortalamayla bir sorun olmadığı görülmektedir. Ancak otopark sorununun 3.84'lük ortalamayla oldukça önemli bir sorun olduğu ve 1.79'luk ortalamayla otopark sayısının oldukça yetersiz olması bu durumu onaylar niteliktedir. Bunun yanı sıra 2.66'lık ortalamayla yaya yollarının yetersiz olduğu da görülmektedir (Bkz. Tablo 5.12).

Tablo 5.12. *Kullanıcıların yapı ulaşım uygunluk tespiti*

Kullanıcıların Yapıya Ulaşım Tespiti	$\bar{x}$	S
Toplu Taşımada Yapıya Yakın Durak Var Mı	3.40	1.65
Özel Araçla Ulaşımında Park Sorunu Var Mı	3.84	1.34
Yaya Yolu Ulaşımında Yaya Yolları Yeterli Mi	2.66	1.65
Yapı Çevresindeki Otopark Sayısı Yeterli Mi	1.79	1.31

Her iki soru grubu incelendiğinde ulaşımın en fazla özel araç ile yapıldığı ancak bu durum karşısında otopark sorunu olduğu tespit edilmiş olup özel araç ile ulaşımında problemler olduğu görülmektedir. Ulaşım şeklinde en çok tercih edilenler arasında ikinci sırada olduğu tespit edilen toplu taşımayla ulaşım, yapıya yakın durağın yüksek oranda iyi olma durumu göz önünde bulundurulduğunda iyi durumda bir ulaşım şekli olduğu düşünülebilir.

Yapının çevresel boyutta incelemesi yapılırken 2. alt başlık olarak açılan yapının kentsel odak noktası olarak kullanımının tespit edildiği bölümü toplam 99 kişi cevaplamıştır. Tablo 5.13 incelendiğinde görülen tüm ortalamaların 3.40'ın altında olduğu ve hayıra yakın nadiren olarak verilen cevaplardan kullanıcıların bu yapıyı kentin odak noktalarından biri olarak görmedikleri durumunu ortaya çıkarmaktadır.

Tablo 5.13. *Kullanıcıların yapının kentsel odak noktası olarak kullanımının tespiti*

Yapının Kentsel Odak Noktası Olarak Kullanımı	$\bar{x}$	S
Yapıyı Yer Tarif Etmede Kullanıyorum	2.38	1.33
Yapıyı Buluşma Noktası Olarak Kullanıyorum	2.14	1.28
Yapıyı Kentin Tanıtımında Kullanıyorum	2.62	1.42

Tablo 5.14 incelendiğinde “yapının önündeki meydanın yapı kullanımını artırır” sorusunun cevap ortalaması 3.34 ile “kısmen katılıyorum” a denk gelmekte ve olumlu yansımadığı düşüncesi hakimken yapının batı kısmındaki lokantaların da yapı kullanımı artırmadığı yönündeki 2.49'luk oran bu durumu desteklemektedir. 2.95'lik ortalama ile yapının yakın çevresindeki yapılaşma ile uyumunun oldukça düşük olduğu ve yapının yakın çevresindeki yeni yapılaşmanın yapının görünürlüğünü azalttığı 3.88'lik ortalama ile “katılıyorum” olarak göze çarpmaktadır. Sonuçlar incelendiğinde en çok göze çarpan

nokta, yapının yakın çevresine yapılan ziyaretlerin yapının kullanımını artırdığı yönündeki düşüncedir.

Tablo 5.14. *Kullanıcı bazında yapının kentsel mekân oluşumuna etkisinin tespiti*

Yapının Kentsel Mekân Oluşumuna Etkisi	$\bar{x}$	S
Yapının Konumu Yapının Kullanımını Olumlu Etkilemektedir	3.21	1.09
Yapının Önündeki Meydan Yapının Kullanımını Artırır	3.34	1.23
Yapının Yakın Çevresiyle Uyumu Vardır	2.95	1.22
Yapı Çevresine Yapılan Ziyaretler Yapı Ziyaretçi Sayısını Artırır	3.92	1.15
Yapının Batı Cephesindeki Lokantalar Yapı Ziyaretçi Sayısını Artırır	2.49	1.42
Yapı Çevresindeki Binalar Yapının Görünme Açısını Düşürmektedir	3.89	1.11
Yapının Restorasyonu Sonrası Peyzaj Alanlarıyla Olan Bağı Artmıştır	2.90	1.19
Yapı Yakın Çevresindeki Dinlenme Alanları Yeterlidir	2.67	1.12
Restorasyon Sonrası Yapı ve Yakın Çevre Kullanımı Artmıştır	3.11	1.18
Yapıda Satışı Yapılan Ürünler Yakın Çevre Kullanımını Artırmıştır	3.12	1.06

Yukarıda belirtilen durumlara göre yapının çevresindeki ticaret alanlarının bu yapının işlevselliğini artırmadığı ortaya çıkmakta olup bu durum yapı işlevinin bölgenin ticaret ağında kendine yer bulamadığını göstermektedir. Yapılan ziyaretlerin yapı işlevinden çok, çevresindeki tarihi yapılara yapılan ziyaretler sonucu olduğunu ve yapının tarihselliğinden kaynaklandığını göstermektedir.

Kullanıcıların değerlendirmelerine göre yapının çevresel boyutta incelenmesinde ortalama değerin 2.96'ya denk gelmesi kötüye yakın orta olarak değerlendirilmektedir.

5.2.1.2. Esnafa yönelik anketin analiz ve değerlendirmesi

Yapıya ulaşım şeklinin tespit edildiği soruda oldukça yüksek olan %46.7'lik oranla esnafın toplu taşıma kullandığı ve %26.7'lik oranlarla özel araç ve yaya olarak ulaşım sağladıkları tespit edilmiştir.

Yapının ulaşımında bir problem yaşanıp yaşanmadığının tespit edildiği soru grubunda 4.66'lık ortalama ile yapıya durak yakınlığının oldukça iyi olduğu tespit

edilmiştir. Ancak 4.40'lük ortalamayla özel araçlar için önemli derecede park sorunu olduğunu 1.40'lık ortalamayla otopark sayısının yetersiz olması onaylar niteliktedir. Yaya yollarının yeterliliği sorusunda ise 2.86'lık ortalamayla yetersiz olduğu yapılan frekans ve tanımlayıcı istatistikler sonucu ortaya çıkmıştır (Bkz. Tablo 5.15).

Tablo 5.15. Esnafın yapı ulaşım uygunluk tespiti

Yapıya Ulaşım Tespiti	$\bar{x}$	S
Toplu Taşımada Yapıya Yakın Durak Var Mı	4.66	0.72
Özel Araçla Ulaşımında Park Sorunu Var Mı	4.40	0.91
Yaya Yolu Ulaşımında Yaya Yolları Yeterli Mi	2.86	1.50
Yapı Çevresindeki Otopark Sayısı Yeterli Mi	1.40	0.82

Tablo 5.16 incelendiğinde yapının içindeki esnafın bu yapıyı kentin bir odak noktası olarak gördüğü ortaya çıkmaktadır (Bkz. Tablo 5.16)

Tablo 5.16. Esnaf bazında yapının kentsel odak noktası olarak kullanımının tespiti

Yapının Kentsel Odak Noktası Olarak Kullanımı	$\bar{x}$	S
Yapıyı Yer Tarif Etmede Kullanıyorum	4.06	1.43
Yapıyı Buluşma Noktası Olarak Kullanıyorum	3.66	1.58
Yapıyı Kentin Tanıtımında Kullanıyorum	4.30	1.17

Yapının çevresel boyutta incelemesi ana başlığının 3. alt başlığı olan yapının kentsel mekân oluşumuna etkisinin analizi Tablo 5.17'da yapılmıştır. Tablodaki veriler incelendiğinde “yapının çevresindeki yapılaşma yapının görünürlüğünü azaltmaktadır” ifadesine katılımcıların verdiği cevaplar 4.53'lük ortalamayla “kesinlikle katılıyorum”a denk gelmektedir. Yapının ziyaretçi sayısının bağlı olduğu etmenlerin araştırıldığı sorular incelendiğinde genel olarak yapının çevresine yapılan ziyaretlerin, yapının ziyaret edilmesini sağladığı görüşü hakimken yapının etrafındaki ticari mekânların bu duruma etkisinin oldukça düşük olduğu vurgusu ortaya çıkmaktadır (Bkz. Tablo 5.17)

Tablo 5.17. Esnaf bazında yapının kentsel mekân oluşumuna etkisinin tespiti

Yapının Kentsel Mekân Oluşumuna Etkisi	$\bar{x}$	S
Yapı Çevresine Yapılan Ziyaretler Yapı Ziyaretçi Sayısını Artırır	3.53	1.13
Yapının Batı Cephesindeki Lokantalar Yapı Ziyaretçi Sayısını Artırır	2.73	1.43
Yapı Çevresindeki Binalar Yapının Görünme Açısını Düşürmektedir	4.53	0.83
Yapının Restorasyonu Sonrası Peyzaj Alanlarıyla Olan Bağı Artmıştır	1.86	0.91
Yapı Yakın Çevresindeki Dinlenme Alanları Yeterlidir	1.73	0.7
Yapıda Satışı Yapılan Ürünler Yakın Çevre Kullanımını Artırmıştır	3.26	1.22

Esnafların değerlendirmelerine göre yapının çevresel boyutta incelenmesinde ortalama değerin 3.28'e denk gelmesi orta olarak değerlendirilmektedir.

5.2.1.3. Koruma ölçütler bağlamında değerlendirilmesi

Yapı ulaşım bağlamında incelendiğinde yapının Tarsus Ticaret Merkezi'nin içinde yer aldığı yaklaşık 15 hektarlık alanda sadece 3 adet otoparkın olması ve toplam maksimum kapasitelerinin 60 araçlık olduğu düşünüldüğünde özel araç ile ulaşımın oldukça zor olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra kaldırımların dükkân sahipleri tarafından işgal edilmesi ve araçların park etmesinden kaynaklı olarak yayaların araç yolundan yürümesine neden olmakta ve yaya olarak ulaşımı zorlaştırmaktadır (Bkz. Görsel 5.30)

Görsel 5.30. Tarihi yapı yakın çevresinin trafik yönetimi

Yukarıda açıklanan yapının yakın çevresinin ulaşım ve trafik durumu, uluslararası alanda kabul görmüş olan Washington Tüzüğü'nün 12 ve 13. belirtilen anıtsal yapıların yakın çevresindeki trafik denetimi, park alanları ve yeni yolların özellikleriyle ilgili alınan kararlar göz önünde bulundurulduğunda yapının ulaşım alanında yapı sürdürülebilirliğine ciddi zararlar verdiği açık bir şekilde görülmektedir.

Bunların aksine bölgenin ticaret merkezi olmasından, yoğun toplu taşıma ağına sahip olması toplu taşıma ile ulaşımın, özel araç ve yaya ulaşımına nazaran daha fazla geliştiği görülmektedir.

Yapının batı yönünden girişini sağlayan ana ve asıl girişinin tam karşısındaki yüksek katlı T.T.S.O.(Tarsus Ticaret Sanayi Odası) binası başta olmak üzere yapı yakın çevresindeki birçok binanın bedestene göre yüksek olması ve yapılaşmanın oldukça yoğun olması nedeniyle K.T.V.K.Y.K -19.04.1996 419 No'lu "Yeni yapıların bulunduğu sokaktaki ya da imar adasındaki tescilli yapılardan daha yüksek olamaz" ilke kararı düşünüldüğünde yapı yakın çevresindeki yüksek katlı yapılar yapının çevresel boyut bağlamında sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

1933'te Atina'da yapılan Uluslararası Çağdaş Mimarlık Kongresi'nin 69. Maddesi'ndeki yapı yakın çevresinde bulunan gecekondu ile ilgili öneri baz alındığında bedestenin yakın çevresindeki yoğun gecekondulaşma, açık alanlar ve peyzaj alanlarının eksikliği çevresel boyutta sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Bunların yanı sıra yapının güneyinde bulunan meydan gibi mevcut olan açık alanların da esnaf ile yapılan yüz yüze görüşmelerde:

"Orada toplanan kuru kalabalık, hemen giriş kapısında oturanların genel olarak erkek olmasından dolayı yerli halktan özellikle kadınlar aralarından geçip içeri girmeye çekiniyorlar bunun yanında batı tarafında bulunan lokantaların da bize hiçbir yararı yok" şeklindeki açıklamaları baz alındığında bu alanların da yanlış kullanım şekline sahip oldukları görülmektedir (Bkz. Görsel 5.31).

Görsel 5.31. *Kırkkâşık bedesteni doğu cephesindeki meydanın kullanımı*

Yapının kentin ticaret merkezinde tarihi turistik yapılara yakın olması, konum ve yapının tarihi-mimari özelliklerinden odak noktası olabileceği düşünülse de yapıya verilen işlev bölgede oldukça pasif kalmış ve yapıyı çevresine nazaran ön plana çıkaramamıştır.

Yapının gerçek işleviyle Osmanlı dönemindeki kullanımı çevresel boyut bağlamında aşağıda maddeler halinde açıklanmıştır:

Öncel'in (2014, s. 58) Osmanlı döneminde ticaretin şehrin içindeki yapılara taşınmasının bedestenlerle başladığını ve şehrin en önemli odak noktalarının Ulu Cami ve bedesten olduğunu belirtmesi, Kırkkâşık Bedesteni'nin gerçek işlevini yaptığı Osmanlı döneminde önemli bir odak noktası olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Kademoğlu'nun (2011, s. 33) Selçukluların son dönemi ve Osmanlıların ilk dönemlerinde ortaya çıkan bedesten yapılarının Ulu Camii, hamam ve hanlarla bütünleşerek kentsel bir kurgu ve mekân oluşturdukları şeklindeki açıklaması bedestenlerin Osmanlı döneminde bir kentsel mekân oluşturduklarını ortaya çıkarmaktadır. Aynı durum yapıldığı dönemde bir bedesten olduğundan ve o dönemde yakın çevresinde birçok han olmasının yanı sıra Yeni Hamam ve Ulu Cami'nin de hemen yanında olmasından Kırkkâşık Bedesteni içinde kentsel mekân oluşturma durumunun geçerli olduğunu göstermektedir.

Yapının günümüz işleviyle kullanımı ve gerçek işleviyle kullanıldığı dönemdeki kullanımı karşılaştırıldığında yapının kentin odak noktalarından biri olmaması ve kentsel mekân oluşumuna katkısının oldukça yetersiz olmasından yapının sürdürülebilirlik seviyesinin oldukça düşük olduğunu göstermektedir.

5.2.2. İşlevsel boyut

Yapının işlevsel boyutta incelemesi yapılırken iç mekânların boyut elverişliliği, mekânsal elverişlilik, iç sirkülasyon, bölgesel ihtiyaç ve kullanıcı refahı gibi değişkenler anket ve araştırmacının gözlem-araştırmalarına göre değerlendirilecektir. Bu bölümün güvenilirlik katsayısı tespiti, kullanıcılara ve esnafa yapılan anketlerdeki sorularda farklılıklar olduğundan her iki grubun sorularına yönelik ayrı ayrı tespit edilmiştir. Kullanıcıların sorularındaki “*cronbachs alpha*” değeri 0.742 (0.742>0.7) iken esnafa yönelik soruların “*cronbachs alpha*” değeri 0.704 (0.704>0.7) çıkmış olup her iki grupta kabul edilebilir seviyede sonuçlar vermiştir.

5.2.2.1. Kullanıcılara yönelik anketin analiz ve değerlendirmesi

"Tanımlayıcı istatistik" e göre oluşturulan Tablo 5.18 incelendiğinde yapının günümüzdeki el işleri ve turistik eşya satışı olarak kullanımının tespit edildiği soruda iyi olma durumunun 2.68 gibi düşük bir değerde olması yapının tarihi özelliğine bir katkı sağlamadığını göstermekte iken 3.25'lik iyi olma durumu ile işlevin ticari ağı katkısının da yetersiz düzeyde olduğunu göstermektedir. Yapılan “*İlişki Analizi*” nde işlevin ticari ağı katkısı değişkeni ve yapının kentsel mekân oluşumuna etkisi başlığı altında sorulan “yapıda satışı yapılan ürünler çevre kullanımını artırmıştır” ifadesinin ilişki analizi sonuçlarına göre %52.7 oranında ilişkili olduğu verisi ortaya çıkmış ve satışı yapılan ürünlerin çevre kullanımını artırma durumunun $\bar{x}<3.40$ çıkması yapının işlevinin kentin ticari ağına katkısının yetersiz olduğunu onaylar niteliktedir. Bunların yanı sıra “yapıya verilen işlevin bölgedeki bir eksikliği tamamlamaktadır” ifadesinin değerinin $\bar{x}=3.24$ olması ticari ağıda tam anlamıyla kendine yer bulamadığının göstergesidir. Satışı yapılan ürünlerin genel olarak yerel halktan çok turistlere yönelik olduğu ve yapının işlevsel olarak sürdürülebilirliğini sağlamak için mutlaka turist çekmesi gerektiği düşünüldüğünde bu sorunun değerinin $\bar{x}<3,40$ olması da işlevin yapı sürdürülebilirliğine etkisinin olumsuz olduğunu göstermektedir (Bkz. Tablo 5.18).

Tablo 5.18. Kullanıcı bazında yapıya verilen işlevin yapı sürdürülebilirliğine etkisinin tespiti

Yapının İşlevsel Boyutta İncelenmesi	$\bar{x}$	S
Yapının Mevcut İşleviyle Kullanımı Yapı Kullanımını Artırmıştır	2.68	1.57
Yapının İşlevinde Mekânsal Olarak Bir Eksiklik Vardır	3.17	1.67
Yapının İşlevi Bölgedeki Bir Eksikliği Tamamlamaktadır	3.24	1.53
Yapı İşlevi Dolayısıyla Turist Çekmektedir.	3.32	1.57
Yapı Kentin Ticari Ağına Katkı Sağlar	3.25	1.54
Yapı Yenilenirken Yapılan Değişiklikler Yeterlidir	2.83	1.57

Bunların yanı sıra Gündoğdu vd. (2016, s. 51)'nin kentsel odak noktasını "kullanımların yoğunlaştığı ortak alanlar" olarak tanımlamasından yola çıkarak halka açık tarihi bir yapının kentin odak noktası haline getirilmesinde yapının mimari ve tarihi özelliklerinin yanı sıra işlevinin de aktifliğine bağlıdır. Bu yapı bazında düşünüldüğünde kentsel odak noktası başlığı altındaki bölümün ortalamasının $\bar{x}<3.40$ olarak ortaya çıkması yapı işlevinin yapıyı kentsel bir odak noktası haline getiremediğini göstermektedir.

Kullanıcıların değerlendirmelerine göre yapının işlevsel boyutta incelenmesinde ortalama değerin 3.06'ya denk gelmesi orta olarak değerlendirilmektedir.

5.2.2.2. Esnafa yönelik anketin analiz ve değerlendirmesi

Ankete katılan esnafın verdiği cevaplara göre oluşturulan Tablo 5.19 incelendiğinde yapının iç mekân sirkülasyonu, mekânların en, boy, yükseklik ölçüleri ve mekânların geometrik şekillerinin değeri $\bar{x}>3.40$ olarak görülmekte olup yeteri kadar iyi olduğu durumunu ortaya çıkarmaktadır. Ancak yapının işlevinde mekânsal olarak bir eksiklik olup olmadığı durumunun tespit edildiği soruda $\bar{x}=2.46$ değerinin ortaya çıkması bu yapıda mekân eksikliğine işaret etmektedir. Bu soru özelinde esnafla yapılan görüşmeler sonucunda özellikle bir wc'nin mekânın içinde olmayışını bir problem olarak belirtmişlerdir. "Yapı yenilenirken yapılan değişiklikler yeterli midir" sorusuna verilen cevapların $\bar{x}=2.60$ gibi oldukça düşük bir değerde olması bu durumu destekler niteliktedir. Yapının işlevi dolayısıyla turist çekmediği kullanıcıların verdiği cevapla eşdeğer olduğu ve yapı işlevinin turist çekmekte yetersiz kaldığı görülmektedir (Tablo 5.19).

Tablo 5.19. Esnaf bazında yapıya verilen işlevin yapı sürdürülebilirliğine etkisinin tespiti

Yapının İşlevsel Boyutta İncelenmesi	$\bar{x}$	S
Mekanların Birbiriyle Olan İlişkisi İyidir	3.80	1.52
Yapı Mekansal Kurgusu İyidir	4.47	0.92
Mekân Ölçüleri (En/Boy) Mevcut Kullanıma Uygundur	3.80	1.32
Mekân Ölçüleri (Yükseklik) Mevcut Kullanıma Uygundur	4.13	0.92
Mekân Şekli Mevcut Kullanıma Uygundur	4.33	1.23
Yapının İşlevinde Mekânsal Olarak Bir Eksiklik Var	2.47	1.55
Yapı İşlevi Dolayısıyla Turist Çekmektedir.	2.33	1.59
Yapı Kentin Ticari Ağına Katkı Sağlar	3.53	1.73
Yapı Yenilenirken Yapılan Değişiklikler Yeterlidir.	2.60	1.3

Esnafın değerlendirmelerine göre yapının işlevsel boyutta incelenmesinde ortalama değerin 3.50'ye denk gelmesi iyi olarak değerlendirilmektedir.

5.2.2.3. Koruma ölçütler bağlamında değerlendirilmesi

1931'de yayınlanan Carta Del Restaura'nın 4. Maddesi'nde belirtilen:

“Yaşayan, yani ayakta duran anıtlara, yalnızca özgün işlevinden çok uzak olmayan ve binada gerekli uyarlamaların önemli hasara neden olmayacak şekilde yapılabileceği yeni kullanımlar verilmesi kabul edilebilir.” şeklindeki açıklamaya benzer açıklamalar birçok ulusal-uluslararası koruma yasa ve kanunlarda belirtilmektedir. Yukarıdaki açıklamalar ışığında Tarsus Kırkkasık Bedesteni'nin el sanatları satış yeri olarak değerlendirilmesi yapının gerçek işlevinden çok uzak olmayan ve yapının mimari özelliklerine uygun olan bu işlevin verilmesi işlevsel anlamda yapı sürdürülebilirliğini olumlu yönde etkilemektedir.

Ancak 1991 de yayımlanan “Yirminci Yüzyıl Mimari Mirasının Korunması Hakkında Tavsiye Kararları (COE, 1991)” Mirastan Faydalanmak başlığı altında verilen, “Tarihi bir yapı, ticaret veya ekonomik getirisi olan herhangi bir işlevle kullanıldığında yapının bulunduğu alanın günümüzdeki ihtiyaçlarına uygun şekilde işlev verilmesi gerektiği” şeklindeki tavsiye kararı ve UNESCO'nun 30 Kasım 1976'da Tarihi Alanların Korunması ve Çağdaş Rollerini konusunda hükümet ve vatandaşlara verdiği tavsiyelerinden olan “Anıtsal yapıların günümüz sosyal yaşamı ile bütünleştirmeyi görev saymalıdır.” tavsiyesi düşünüldüğünde, Tarsus Kırkkasık Bedesteni'nin Tarsus halkının ilgisini çekmemesi, asıl turistlere satış amacıyla verilen bu işlevin turistlerin de ilgisini

çekmemesi yapının işlevsel bağlamda sürdürülebilirliğinin düşük seviyede kaldığını göstermektedir.

Birçok yasa ve tüzüğün anıtsal yapılara işlev verilirken mekânsal anlamda yapıya zarar verecek işlevlerin verilmemesi gerektiği ortak görüşü Kırkkaşık Bedesteni'nin restorasyonu düşünüldüğünde yapıya esnafın eksiklik olarak gördüğü wc gibi bir eklentinin yapılmaması doğru bir karar olarak görülmekte iken yapının içinde yapılan bazı değişikliklerin yapı özgün mimari özelliklerine zarar verdiği için yapı sürdürülebilirliğini olumsuz etkilemektedir. Bunlara ek olarak esnafın belirtmiş olduğu wc eksikliği yapının dışında yapıya zarar vermeden bir ek olarak yapılması gerekmekte olup bu durum restorasyon sırasında göz ardı edilmiştir.

Bu olumsuz durumların aksine yapının mekânlar arası sirkülasyonu, mekân boyutları, mekânsal kurgu ve mekân şekillerinin yapının işlevine uygun olması yapı sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

5.2.3. Yapısal boyut

Yapının havalandırma sistemi, doğal ve yapay aydınlatması, yangın güvenlik sistemi ve ısıtma soğutma sisteminin durumunun incelendiği bu bölümde katılımcı ve esnafa yöneltilen sorular aynıdır. Anketin güvenilirlik katsayısı "*cronbachs alpha*" değeri 0.83 ($0.83 > 0.7$) çıkmış olup bu sonuç anketin iyi seviyede olduğunu göstermektedir.

5.2.3.1. Kullanıcılara yönelik anketin analiz ve değerlendirilmesi

Tablo 5.20 incelendiğinde “yapının havalandırma sistemi yeterlidir” ifadesinde $\bar{x}=2.78$ değerinin ortaya çıkması yapı havalandırmasının yetersiz olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra yapının doğal aydınlatması $\bar{x}=3.07$, yapının yapay aydınlatması $\bar{x}=2.95$, yapı yangın güvenlik sisteminin $\bar{x}=2.95$ ve yapı ısıtma soğutma sisteminin $\bar{x}=2.95$ değerlerinde olması yapının bu özelliklerinin de yapının mevcut işlevi için yeteri kadar uygun olmadığını göstermektedir. Bu değerler düşünüldüğünde yapının işlevinin yapıyı olumsuz etkilediği için yapı sürdürülebilirliğini de olumsuz yönde etkilediği sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 5.20. *Kullanıcı bazında yapının yapısal boyutta sürdürülebilirliğinin incelenmesi*

Yapının Yapısal Boyutta İncelenmesi	$\bar{x}$	S
Yapının Havalandırma Sistemi Yeterlidir	2.79	1.13
Yapının Doğal Aydınlatması Yeterlidir	3.07	1.16
Yapının Yapay Aydınlatması Yeterlidir	2.96	1.12
Yapının Yangın Güvenlik Sistemi Yeterlidir	2.75	1.12
Yapının Isıtma Soğutma Sistemi Yeterlidir	2.65	1.10

Kullanıcıların değerlendirmelerine göre yapının yapısal boyutta incelenmesinde ortalama değerin 2.85’e denk gelmesi kötüye yakın orta olarak değerlendirilmektedir.

5.2.3.2. Esnaf yönelik anketin analiz ve değerlendirmesi

Yapının havalandırma sisteminin yeterliliğinin tespit edildiği ifadenin $\bar{x}$ =2.20 değerinde çıkması esnafın yapının günümüzdeki işlevinde havalandırma sisteminin yetersiz olduğunu düşündüğünü ortaya çıkarmaktadır. “Yapının doğal aydınlatması yeterlidir” ifadesine verilen cevapların değerinin $\bar{x}$ =2.06 olması ise “katılmıyorum”a denk gelmektedir. “Yapının yapay aydınlatması yeterlidir” ifadesine verilen cevapların $\bar{x}$ <3.40 olması yetersiz olduğunu göstermektedir. Yapının yangın güvenlik sistemi $\bar{x}$ =1.93 ve ısıtma soğutma yeterliliği $\bar{x}$ =1.80 değerlerinin ortaya çıkması bu özelliklerinin de çok yetersiz olduğunu göstermektedir (Bkz. Tablo 5.21).

Tablo 5.21. *Esnaf bazında yapının yapısal boyutta sürdürülebilirliğinin incelenmesi*

Yapının Yapısal Boyutta İncelenmesi	$\bar{x}$	S
Yapının Havalandırma Sistemi Yeterlidir	2.20	1.21
Yapının Doğal Aydınlatması Yeterlidir	2.07	1.22
Yapının Yapay Aydınlatması Yeterlidir	2.80	1.42
Yapının Yangın Güvenlik Sistemi Yeterlidir	1.93	0.96
Yapının Isıtma Soğutma Sistemi Yeterlidir	1.80	1.21

Esnafın değerlendirmelerine göre yapının yapısal boyutta incelenmesinde ortalama değerin 2.15’e denk gelmesi kötü olarak değerlendirilmektedir.

5.2.3.3. Koruma ölçütler bağlamında değerlendirilmesi

Yapılan incelemeler sonucunda yapının havalandırmasının ve doğal aydınlatmasının yapı mevcut işlevi için yetersiz olduğu görülmektedir. Ancak yapının yapıldığı dönem bir bedesten olarak yapıldığı ve bedestenlerin genel olarak değerli eşyaların bulunduğu, tüccarların önemli işlerini gerçekleştirdikleri yerler olarak işlev gördüklerinden güvenlik sistemini en üst seviyede tutmak amacıyla pencere sayısı ve ölçülerini minimum seviyede ve yerden yüksekte tutmuş olmaları o dönemki işlevi için oldukça uygun iken günümüz işlevine uygun olmadığı açıkça görülmektedir.

Yapının yapay aydınlatmasının ise özellikle otantik bir mekân özelliği kazandırılması amacıyla loş ışığın kullanılması uygun bir durum olarak görülse de bu yapı günümüzde bir satış alanı olarak kullanıldığı için özellikle birimlerin içinde sattıkları malzemeleri kendileri üreten esnaf için önemli bir sorundur.

1999 ICOMOS Tarihi Ahşap Yapıların Korunması için İlkeler'in 13. Maddesi'nde belirtilen: "...Isıtma, yangın uyarı ve önleme sistemleri gibi tesisat yapının veya sitin tarihi ve estetik önemi gözetilerek yerleştirilmelidir"ın yanı sıra koruma ilkelerinin birçoğunda elektrik tesisatı, ısınma-soğutma, havalandırma gibi tesisatların bir arada ve gizli ve yapıya yapısal olarak zarar vermeyecek şekilde yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bunun aksine Kırkkasık Bedesteni'nde ısıtma-soğutma yapı restorasyonu sırasında göz ardı edilirken elektrik tesisatı tamamen duvarları monte edilmiş ve yapay havalandırmanın gerekli olduğu bölümlerde mekanik havalandırma sistemi kullanılmamıştır.

Yapının yangın güvenlik sistemi her dükkânın zorunlu olarak yangın tüpleri bulundurmaları olarak çözülmüş olup bu çözümün yapının günümüz işlevi için yeterli olduğu tespit edilmiştir.

Yukarıdaki durumlar göz önünde bulundurulduğunda yapının güvenlik sisteminin günümüz işlevine uygun olduğu ancak yapı havalandırması, doğal-yapay aydınlatması ve ısıtma-soğutma sistemlerinin günümüz işlevine uygun olmadığı ve bu durumun yapı sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkilediği sonucu ortaya çıkmaktadır.

5.2.4. Finansal boyut

Bu bölümde yapının restorasyon maliyeti ve aynı özellikteki bir yapının yapım maliyeti resmî belgeler ve yapılan araştırmalar sonucu karşılaştırılmıştır. Ayrıca esnafa

ve bölgeye olan getirisi, esnafa yöneltilen 5 adet soruya ve yapılan araştırmalara bağlı olarak değerlendirilmiştir. Esnafa yöneltilen anketin güvenilirlik katsayısı" cronbachs alpha" değeri 0.702 (0.702>0.7) çıkmış olup bu sonuç anketin iyi seviyede olduğunu göstermektedir.

5.2.4.1. Esnafa yönelik anketin analiz ve değerlendirmesi

Tablo 5.22 incelendiğinde esnafın yapmış olduğu işin ekonomik getirisinin ölçüldüğü sorunun ortalama değerinin $\bar{x}$ <3.40 olması ekonomik getirinin yetersiz olduğunu göstermektedir. "Ekonomik gelir yapının giderlerin karşılamaktadır" ifadesine verilen cevapların değerinin $\bar{x}$ = 2.80 olması nadirene yakın kısmen katılıyorum cevabına denk gelmekte iken esnaf ekonomik getirinin yetersiz olduğu görüşünde hemfikiridir.

Tablo 5.22. Esnaf bazında yapının finansal boyutta incelenmesi

Yapının Finansal Boyutta İncelenmesi	$\bar{x}$	S
Yapmış Olduğunuz İşin Ekonomik Getirisi Uygun	2.54	1.36
Yapının Açmış Olduğu İş Kolları Bölgeye Uygun	2.53	1.36
Ekonomik Gelir Yapının Giderlerini Karşılıyor	2.80	1.37
Ürünleri İstedığınız Fiyata Satabiliyorum	2.20	0.94

Bunun yanı sıra çoklu yanıt sistemi ile oluşturulmuş olan "Niçin burada çalışıyorsunuz?" sorusuna verilen %35 oranında sevdiğim iş bu ve deneyimli olduğum iş bu cevaplarının yanı sıra %30 oranında başka iş yok cevaplarının verilmesinin aksine hiç kimsenin ekonomik getirisi yeterli olduğu için yapıyorum şikkını işaretlememesi bu durumu en iyi şekilde kanıtlar niteliktedir.

Esnafın değerlendirmelerine göre yapının finansal boyutta incelenmesinde ortalama değerin 2.51'e denk gelmesi kötü olarak değerlendirilmektedir.

5.2.4.2. Koruma ölçütler bağlamında değerlendirilmesi

Kültürel mirasın korunumunun ve yapı sürdürülebilirliğinin ancak yerel halkın katılımı ile mümkün olduğu görüşünün, tüm koruma kanunlarının ortak paydalarından olduğu düşünüldüğünde, bedestendeki esnafın yerel halktan seçilmiş olması yapı sürdürülebilirliğini olumlu yönde etkilemektedir.

Bunun yanı sıra bir kültürel miras ögesi olan bedestenin turizm amaçlı kullanılan diğer kültürel miras yapılarında olduğu gibi bir ekonomik getirisinin olması yapı sürdürülebilirliği için önemli bir olgudur. Ayrıca yapıya verilen işlev ve kadın işletmeci uyumu da sürdürülebilirlik açısından olumlu bir yön olarak görülmektedir. Ancak yapıya verilen işlevde sadece yapı düşünülüp yakın çevrede yapılan işler ve ticaret alanları gözardı edildiği için yapı işlev olarak kendine ticaret alanında çok az yer bulmakta ve yapının bölgeye ekonomik getirisi oldukça düşük seviyede kalmaktadır.

Bunların yanı sıra, yapıda esnafılık yapan kişilerle yapılan yüz yüze görüşmelerde gelir-gider dengesini kurmakta oldukça zorlandıklarını ve genel olarak yapacakları başka iş olmadığı için burada çalıştıkları düşüncesinin ağır basması göz önünde bulundurulduğunda işlevin ekonomik getirisi olarak yapının sürdürülebilirliğine zarar verdiği tespiti yapılmıştır.

2004 yılında restorasyonu tamamlanmış olan yapının yaklaşık maliyetinin 550 bin TL olmasının aksine 2004 yılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığı yapı maliyet hesabına göre yapının yıkılıp yerine aynı özelliklerde yeni yapı yapılması maliyetinin 2 milyon TL olarak hesaplanmış olması (http:31) düşünüldüğünde bu bedesteni yıkıp yerine başka bir ticaret yapısı yapılmasının aksine restore edilerek kullanıma açılmış olması tarihin sürdürülebilirliğinin yanında eserin ekonomik açıdan da sürdürülebilirliği açısından oldukça doğru bir yaklaşım olduğu görülmektedir.

5.2.5. Süreç performans boyutu

Yapının geçirmiş olduğu onarımlar ve projelendirme süreçlerinde yapıya yapılan müdahaleler ulusal-uluslararası yasa ve yönetmelikler ışığında incelenecek olup yapının süreç içinde gördüğü işlemlerin sonucunda yapının sürdürülebilirliği tespit edilecektir. Yapılan araştırmalar sonucunda rölöve, restitüsyon, restorasyon projeleri, geçmiş dönem fotoğrafları ve yakın dönem fotoğrafları incelenerek, aralarında farklılıklar tespit edilen her mimari öge ayrı ayrı açıklanacaktır.

5.2.5.1. Koruma ölçütler bağlamında değerlendirilmesi

Çörtlenler ve çakıl havuzları: Yapının 2004'te tamamlanan rölöve projesinde görülmeyen, ancak restorasyon projesi incelendiğinde yapıya taş çörtlen ve çakıl havuzlarının eklendiği ve bu durumun restitüsyon projesinde mevcut izlerin ışığında tamamlandığı ifade edilmektedir. Yapının geçmiş dönem fotoğrafları incelendiğinde bazı

çörtlenlerin görülmesi bu durumu kanıtlar niteliktedir. Ancak yapının restorasyonu sırasında, projelendirmede açık olarak ifade edilmelerine rağmen yapı cephesinde çörtlenler ve yağmur suyunun dökülmesi için çakıl havuzlarının yapılmadığı ve Venedik Tüzüğü'nün 12. Maddesi'nde belirtilen yapıdaki eksik bölümlerin tamamlanırken yapıya uyum sağlaması gerektiği maddesiyle çelişkili bir durum olan yağmur iniş borularının eklendiği görülmektedir.

Zemin kaplamaları: Çizilen rölöve projesinde yapı zemininin çoğunlukla beton kaplanmış olduğu görülürken yapının restitüsyon projesinde beton kaplamanın altında yer yer kesme taş kaplamanın görülmesinden yola çıkarak restorasyon projesinde zemindeki beton kaplamanın sökülerek gerçek kesme taş zemine ulaşılması ve eksiklerin tamamlanması gerektiği şeklinde çizilmiştir. Ancak yapının restorasyonu sırasında tüm zemin beton olarak kaplanmış ve daha sonraki dönemlerde dükkân sahiplerinin bazılarının ahşap kaplama yaptığı da yer yer görünmüştür. Bu durum Venedik Tüzüğü'nün 12. Maddesi'nde yer alan eksik kısımların tamamlanma şekline uymamasının yanında diğer birçok koruma kurulu tüzük ve belgelerinin ortak kararı olan yapılan değişikliklerin yapıya zarar vermemesi gerektiği fikri, burada göz ardı edilmiş ve tüm taşların üzeri beton ile kaplanmıştır.

Doğu cephesinde açılan giriş kapıları: Yapının 1960'lı yıllarda geçirdiği restorasyon sonrası açıldığı düşünülen kapılar, çizilen restitüsyon projesinde kapalı şekilde çizilmiş olup bu alanların normalde birer dükkân olduğu gösterilmiş olsa da restorasyon projesinde bu kapılar kapatılmamış ve restorasyon sırasında da açık bırakılmıştır. Normalde bu kapıların yapının orijinalinde olmadığını kanıtlayan birçok belge olmasına karşın kapıların kapatılmaması Venedik Tüzüğü'nün 11. Maddesi göz önünde bulundurulduğunda doğru bir karar olarak görünmektedir. Bunun yanı sıra Carta Del Restauration'ın 7. Maddesi'nin:

“Eğer bir anıtı sağlamlaştırmak, kısmi veya tam olarak bütünlemek amacıyla, ya da yeniden kullanım nedeniyle ekler yapılması gerekirse, uyulması gereken temel koşul yeni öğelerin en az da tutulmaları, yalın ve yapısal düzeni yansıtır karakterde olmalarıdır.” bölümü göz önünde bulundurulduğunda kapıların kapatılmasının yoğun bir ek gerekliliğinden yanlış bir karar olarak değerlendirilebilirdi.

Ulu Cami'ye açılan hol: Anahtar planda 14 numara olarak gösterilen mekânın 2004'te çizilen rölöve projesinde kapalı olduğu görünse de restitüsyon projesinde bu

alanın Ulu Camii'nin içine açılan bir hol olduğundan açılması gerektiği şeklinde çizilmiş ve restorasyon projesinde de açık olarak çizilmiştir. Ancak yapılan restorasyon çalışmasında bu alan basit onarım sonucu yine kapalı tutulmuştur.

Bu alanın kapatılması uluslararası yasa yönetmelik ve tüzükler bağlamında değerlendirildiğinde; Carta Del Restaura'nın 8. Maddesi'nde bulunan ekler kesin ve açık olmalı maddesine aykırı bir şekilde yapının cephe malzemesi olan kesme taşlara çok benzer taşlar ile kapatılarak gizlenmeye çalışıldığı görülmektedir.

1960'lı yıllarda yapılan restorasyon sonucu kapatıldığı düşünüldüğünde ise Burra Tüzüğü'nün 15. Maddesi'nde belirtilen "Değişimler şartlar el verdiği takdirde eski haline getirilmelidir." düşünüldüğünde şartların oluşmasına rağmen düzeltilmediği için bu madde ile çelişmektedir. Bunun yanı sıra 1994'te Madrid'de gerçekleştirilen Madrid Konferansı'nda verilen Tavsiye Kararları'nın 4. Maddesi'nde bulunan:

"Bütünden farklı bir üslupta yapılmış kısımlara, bu üslup kendine özgü bir değer taşıyor ve eserin estetik dengesin bozmuyor ise saygı gösterilmelidir." bölümü düşünüldüğünde mekânın kapatılma şeklinin eserin estetik dengesini bozduğu açık bir şekilde görülürken açılmaması da yanlış bir karar olarak değerlendirilmektedir.

Tavan boya ve kaplamaları: Yapının 2004'te yapılan restorasyonu için çizilen restitüsyon projesinde yapının kubbe içleri dahil tüm tavan kaplamasının sıva olduğu belirtilmiş olmasının yanı sıra bu durum eski dönem fotoğraflarıyla da belgelendirilebilmektedir.

Ancak 2003 yılında yayımlanan ICOMOS Tüzüğü'nün 3.12 Maddesi'nde "yapının malzemesindeki değişikliklerin yapı orijinaline saygılı olması gerekliliği" ve

11.06.2005 Resmî Gazetesi'nde bulunan Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının Yapı Esasları ve Denetimine Dair Yönetmelik Tadilat ve Tamirat-b (a) Maddesi'nde:

"Bozulan iç ve dış sıvaların, kaplamaların, renk ve malzeme uyumu sağlanarak özgün biçimlerine uygun olarak yenilenmesi" müdahale şekillerinin belirtilmesinin aksine yapının restorasyon projesinde plastik boya kullanımı şeklindeki bildirimin yanında restorasyon aşamasında da plastik boya kullanılmıştır. Bu durumun yanı sıra bazı kullanıcıların tavanda plastik kaplama kullandığı da tespit edilmiştir.

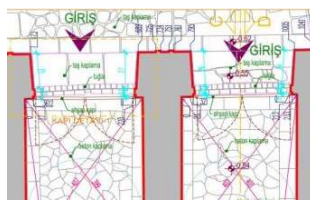
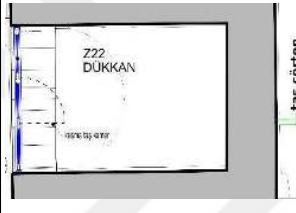
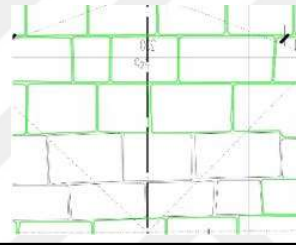
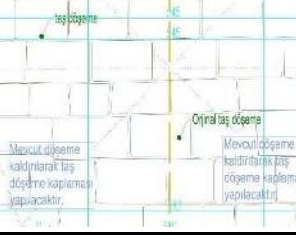
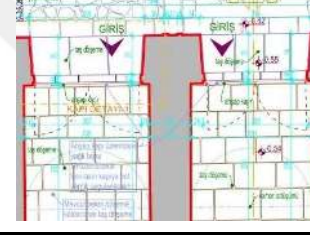
Dış cephe aydınlatma sistemi: Yapının dış cephe aydınlatması incelendiğinde aydınlatma elemanlarının cephe duvarlarına monte edildiği ve bu durumun yapıya zarar verdiği görülmektedir. Ayrıca bu durum yapı restorasyonunun yakın çevre ile beraber yapılması gerektiğini belirten Venedik Tüzüğü'nün 6. Maddesi'ndeki "Anıtların korunması, ölçeği dışına taşmamak koşuluyla çevresinin de bakımını içine almalıdır. Eğer geleneksel ortam varsa, olduğu gibi bırakılmalıdır." bölümünün de önemini göstermekte olup yapı yakın çevresi ve yapının aydınlatılması beraber düşünülmediğinden yapıya bu zararın verildiği açıkça görülmektedir.

Demir doğrama eklemeler: 2004'te çizilen rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerinde anahtar planda 2 numaralı mekânın ahşap doğrama giriş kapısının önüne demir doğrama kapının çizilmiş olması ve restorasyon uygulamasında eklenmiş olması koruma ilkelerine aykırıdır. Yapının restitüsyon ve restorasyon projelerinde 1 ve 24 numaralı mekânlarda demir doğrama kapı çizilmemesine rağmen yapının restorasyonu sırasında bu mekânlara demir doğrama kapı eklenmesi ve yapının çatısının batı yönüne eklenen demir doğrama korkuluk yapıya zarar vermektedir.

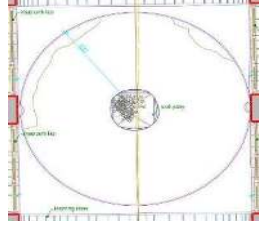
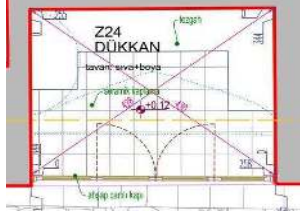
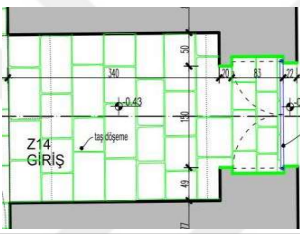
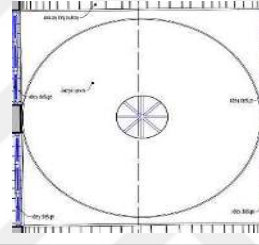
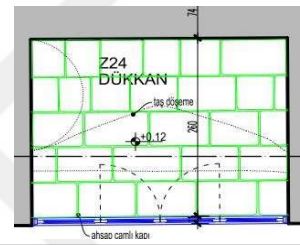
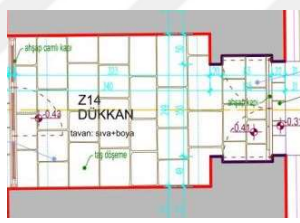
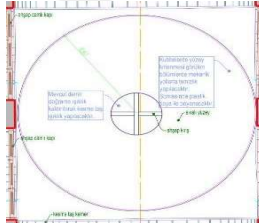
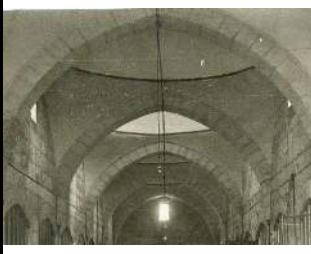
Yapı üzerinde değişikliklerin yapıldığı yapı elemanlarının yapı sürdürülebilirliğine olumlu-olumsuz etkileri yukarıda açıklanmıştır. Bunların yanı sıra yapının restorasyonundan günümüzde yapının süreç performans boyutuna etki eden ve müdahale edilmemesi sonucunda ileride yapı sürdürülebilirliğine önemli olumsuz etkiler yapacak olan bazı bozulmalar görülmekte olup bu bozulmalar Tarsus Kırkaşık Bedesteni bölümünde açıklanmıştır.

Yukarıda belirtilmiş olan tüm değişimler Tablo 5.23'te belirtilmiştir.

Tablo 5.23. Süreç performans analizi

Öge	Çörten ve Çakıl Havuzu	Zemin Kaplaması (Batı Giriş Holü)	Doğu cephesinde açılan giriş kapıları
Rölöve			
	Bkz. EK-3	Bkz. EK-2	Bkz. EK-2
Restitüsyon			
	Bkz. EK-6	Bkz. EK-5	Bkz. EK-5
Restorasyon			
	Bkz.. EK-9	Bkz. EK-8	Bkz. EK-8
Geçmiş Dönem Fotoğrafları			
	1930-Adana vakıflar bölge müdürlüğü arşivi		Eski Tarsus Fotoğrafları Facebook Sayfası
Yakın Dönem Fotoğrafları			
	Kişisel Arşiv	Kişisel Arşiv	Kişisel Arşiv

Tablo 5.23. (Devam) Süreç performans analizi

Öge	Ulu Cami'ye Açılan Hol	Tavan Boya ve Kaplamaları	Demir Doğrama Eklemeler
Röföve			
	Bkz.. EK- 2	Bkz.. EK-3	Bkz.. EK-2
Restitüsyon			
	Bkz. EK-5	Bkz.. EK-6	Bkz. EK- 5
Restorasyon			
	Bkz. EK-8	Bkz. EK- 9	Bkz.. EK- 8
Geçmiş Dönem Fotoğrafları			
		Adana vakıflar bölge müdürlüğü arşivi	Adana vakıflar bölge müdürlüğü arşivi
Yakın Dönem Fotoğrafları			
	Kişisel Arşiv	Kişisel Arşiv	Kişisel Arşiv

5.2.6. Kültürel algı boyutu

Yapının çevresel uyum ve algılanması, yapı kimliğinin bilinirlik seviyesi ve yapı toplum arasındaki sosyal uyum gibi alt başlıkların araştırıldığı bu bölümde hem kullanıcılara hem de esnafa 10 adet soru yönlendirilmiştir. Tüm katılımcılara yöneltilen bu soruların güvenirlik katsayısı "*cronbachs alpha*" değeri 0.720 (0.720>0.7) olması anketin iyi derecede olduğunu göstermektedir.

5.2.6.1. Kullanıcılara yönelik anketin analiz ve değerlendirmesi

Kullanıcılara yöneltilen “Yapının mevcut işleviyle kullanımı yapının kullanımı artırmıştır.” ifadesinin $\bar{x} > 3.40$ değerinde olması yapının 2004 yılındaki restorasyonundan önceki harabe ve karma düzendeki kullanımını unutturduğu ve o dönemin izlerinin silindiği şeklinde yorumlanabilmektedir. Yapının tekrar kullanıma açılmasının kente kültürel açıdan katkısının $\bar{x} > 3.40$ değerinde olması da bu durumu destekler niteliktedir. Yukarıdaki açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda yapının restorasyon işleminin yapı kullanımını artırdığını ve yapının yaşatılarak kullanımı şeklindeki kanunlara uygunluğuyla beraber yapı sürdürülebilirliğine katkıda bulunduğu görülmektedir.

Yapının $\bar{x} = 3.43$ değerinde Kırkkaşık Bedesteni olarak tanıtım restorasyon sonrası yapı gerçek kullanımının unutturulmadığı ve kullanıcıların bunun bilincinde olduğu düşünülse de kullanıcıların yapının tarihsel geçmişini bilme seviyelerinin oldukça düşük olması ve bilenlerin birçoğunun da yapının önündeki tabelada yazıldığı kadar bilmesi yapının gerçek kullanımı açısından sürdürülebilirliğinin oldukça zor olduğunu göz önüne sermektedir

Bunların yanı sıra yapı tanıtımında $\bar{x} = 3.63$ ’lük değerle en çok Ulu Camii’nin yanındaki bedesten olarak tanıtılmasının aksine $\bar{x} = 2.47$ ’lik en az el sanatları çarşısı olarak tanıtımının yapılması, yapının işlevsel olarak Tarsus halkı ile uyum sağlayamadığını göstermektedir. Genel olarak yapıya turist çekmek amacıyla bu işlevin verildiği düşünüldüğünde ise turist çekmesinin $\bar{x} < 3.40$ değerinde olması bu verilen işlev/amaç uyumunun sağlanamadığı ve yapı sürdürülebilirliğine katkısının düşük seviyede olduğunu göstermektedir. Elde edilen bu sonuçlar yapının genel olarak tarihi özelliklerinin yanında konumundan dolayı bilindiğini göstermektedir.

Yapı kullanıcılarıyla yapılan yüz yüze görüşmelerde yapı ve modern çevre uyumunun oldukça düşük seviyede olmasının aksine yapının tarihi bir bölgede olması

kullanım ve bilinirliği artırdığı durumunun savunulduğu gözlemlenmiştir. Bu durum yapının konumundan dolayı sürdürülebilirlik açısından oldukça önemli bir avantaj iken modern yapılı çevrenin bunun aksi yönde geliştiği görülmektedir (Bkz. Tablo 5.25)

Tablo 5.24. *Kullanıcı bazında yapının kültürel algı boyutunun incelenmesi*

Yapının Kültürel Algı Boyutunun İncelenmesi	$\bar{x}$	S
Yapının Mevcut İşleviyle Kullanımı Yapı Kullanımını Artırmıştır	3.68	1.57
Bu Yapıyı Kırkkaşık Bedesteni Olarak Tanıtıyorum	3.43	1.72
Bu Yapıyı El Sanatları Çarşısı Olarak Tanıtıyorum	2.43	1.46
Bu Yapıyı Ulu Camii'nin Yanındaki Bedesten Olarak Tanıtıyorum	3.63	1.60
Yapının El Sanatları Çarşısı Olarak Kullanımı Eski Halini Unutturmuştur	2.47	1.61
Turistler Burayı Özel Olarak Görmeye Gelmektedir	2.97	1.49
Misafirlere Burayı Özel Olarak Gezdiriyorum	2.58	1.63
Yapının Tekrar Kullanıma Açılması Kente Kültürel Açından Yeni Pencere Açmıştır	3.51	1.66
Yapının Tarihsel Geçmişini Biliyor Musunuz	3.04	1.69
Yapı Çevresiyle Bütünlük Sağlamaktadır	2.71	1.63

Kullanıcıların değerlendirmelerine göre yapının kültürel algı boyutunda incelenmesinde ortalama değerin 3.04'e denk gelmesi orta olarak değerlendirilmektedir.

5.2.6.2. Esnafı yönelik anketin analiz ve değerlendirmesi

Esnafla yapılan anket çalışmasında esnafın yapıyı tanıtım şeklinin ölçüldüğü sorularda esnafın genel olarak birçok şekilde yapıyı tanıttığı görülse de yapının tanıtımında Ulu Camii'nin yanındaki bedesten olarak tanıtımının $\bar{x} = 4.80$ gibi bir değerde olması esnafın bile yapının işlevinden çok konumunu kullanarak tanıttığının en iyi kanıtıdır. Yapı esnafının “Misafirlerine burayı özel olarak gezdiririm.” cevabının

$\bar{x} > 3.40$ olması ve esnafın yapıyı birçok şekilde tanıtabilmesi bu alanın kişilerin işyeri olduğundan bildikleri fikri ortaya çıkmaktadır. Yapının çevre uyumunun $\bar{x} < 3.40$ değerinde olması uyum sorunun yaşandığını göstermektedir.

Esnafla “Yapının mevcut işleviyle kullanımı halk tarafından bilinmektedir.” ifadesi $\bar{x} > 3.40$ değerinde iken halkın bu yapıyı tanıtırken en az düzeyde işleviyle tanıtması durumları çelişmektedir.

Esnafların verdiği cevaplar genel olarak değerlendirildiğinde yapının kültürel algı boyutunun sürdürülebilirlik açısından pozitif bir değer olduğu görülmekte olup bunun en önemli sebebinin ise esnafın yapıda işletmeci olması gösterilebilmektedir (Bkz. Tablo 5.26)

Tablo 5.25. Etna bazında yapının kültürel algı boyutunun incelenmesi

Yapının Kültürel Algı Boyutunun İncelenmesi	$\bar{x}$	S
Yapının Mevcut İşleviyle Kullanımı Tarsus Halkı Tarafından Biliniyor	3.73	1.53
Bu Yapıyı El Sanatları Çarşısı Olarak Tanıtıyorum	3.87	1.40
Bu Yapıyı Ulu Camii'nin Yanındaki Bedesten Olarak Tanıtıyorum	4.80	0.77
Yapının El Sanatları Çarşısı Olarak Kullanımı Eski Halini Unutturmuştur	2.60	1.68
Turistler Burayı Özel Olarak Görmeye Geliyor	3.20	1.86
Misafirlere Burayı Özel Olarak Gezdiriyorum	4.13	1.25
Yapının Tekrar Kullanıma Açılması Kente Kültürel Açından Yeni Pencere Açmıştır	3.87	1.55
Yapının Tarihsel Geçmişini Biliyor Musunuz	3.73	1.44
Yapı Çevresiyle Bütünlük Sağlamaktadır	1.87	1.19

Esnafların değerlendirmelerine göre yapının kültürel algı boyutunda incelenmesinde ortalama değerin 3.53'e denk gelmesi iyi olarak değerlendirilmektedir.

5.2.6.3. Koruma ölçütler bağlamında değerlendirilmesi

1994 Nara Bildirgesi'nin 9. Maddesi'nde:

"Kültür mirasının tüm biçimleri ve tüm tarihsel dönemleriyle korunabilmesi, bu mirasa değerler atfedildiği ölçüde kolaylaşır. Bu değerleri olabilecek en doğru bir biçimde algılama yeteneğimiz, bu değerler hakkındaki bilgi kaynaklarının inanılır olmasına ve doğru anlaşılmasına da bağlıdır. Bu değerleri tanımak, anlamak ve kültür mirasının ilk tasarımı ve sonradan kazandığı özelliklerine, tarihsel varlığına ve anlamına bağlı olarak yorumlamak, söz konusu yapının özgünlüğü konusunda varılacak yargının temelini oluşturur ve hem biçimle hem de malzemeyle ilgilidir."

Şeklindeki açıklama en kapsamlı haliyle bir yapının kültürel algısının devamlılığı ve yapı orijinallliğini koruma şeklini açıklamıştır. Nara Bildirgesi ve diğer birçok tüzükte yapının simgesel değerinin korunmasının en önemli maddelerinden biri olarak yapıya yapılacak olan hiçbir müdahalenin yapı orijinalini bozmaması gerekirken yapıya verilen

işlevin de yapı gerçek işlevini yok edecek bir şekilde olmaması durumu görülmektedir. Bu açıklamalar baz alındığında Kırkkasık Bedesteni'ne verilen işlevde de yapının hala ticaret alanı olarak kullanılması yapı özgünlüğüne zarar vermez iken yapıda kullanılan elektrik kabloları ve klima gibi ekler yapı algılanırlığına zarar vermekte olup bu durum yapının kültürel algı boyutunda sürdürülebilirliğini negatif yönde etkilemektedir.

İşletmecilerin dışındaki kullanıcıların bu yapının konumunu ve tarihsel yapı özelliklerini bilmeleri, kültürel algı boyutunda yapı sürdürülebilirliği olumlu yönde etkilemektedir. Bunların yanı sıra yapı restorasyonunun ve tarihi yapılara yakınlığı, bedestenin kullanımını ve algılanma boyutunu artırdığı gözlemlenmekte iken yakın çevrede oluşan yeni yapılaşma yapının ve bölgenin algılanma düzeyini düşürmektedir.

6. ARAŞTIRMANIN SONUÇLARI

Tarihi yapılara verilen işlevlerin yapı sürdürülebilirliğine etkileri Tarsus Kırkkâşık Bedesteni özelinde; çevresel boyutta, işlevsel boyutta, yapısal boyutta, finansal boyutta, kültürel algı boyutunda ve süreç performans boyutunda incelenmiştir.

Yapının bulunduğu çevre ile uyumunun araştırıldığı çevresel boyutta yapılan anket, analiz ve koruma ölçütleri bağlamında incelemeler sonucunda yapıya yakın toplu taşıma duraklarının olmasının ve toplu taşıma ulaşımının uygun olmasının aksine özel araç ile ulaşımında trafik yoğunluğu ve otopark eksikliği olumsuz yön olarak görülürken ayrıca yaya yolu ulaşımında ise yaya yollarının eksik ve farklı amaçlar için kullanılması da olumsuz yön olarak görülmektedir.

Yapı tarihi ticaret merkezinde olmasına rağmen ticaret ağında kendine yer bulamamış olmasının yanı sıra kentsel bir mekân oluşumunun en önemli öğeleri olan peyzaj alanları-açık alanlara olan mesafesinin fazla olması nedeniyle yapı sürdürülebilirliği çevresel bağlamda olumsuz yönde etkilenmektedir.

Yapının işlevsel boyutta incelemesi yapılırken dikkat edilen mekân/işlev uyumunda yapıdaki mekân ölçülerinin ve geometrik şekillerinin işleve uygun olduğu ancak yapıya verilen işlevden dolayı wc gibi mekânların eksik olduğu görülmektedir. Eksik olan bu mekânların koruma ölçütleri bağlamında giderilebilecek yöntemleri olmasına rağmen giderilmemesi yapının kullanımını ve sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkilemektedir (Bkz. Tablo 6.1).

Tablo 6.1. Kırkkasık bedesteni'nin boyutlar bağlamında incelenmesi

BOYUTLAR	KRİTERLER	OLUMLU	OLUMSUZ
ÇEVRESEL BOYUT	ULAŞIM	• Toplu taşıma duraklarının yakın olması	• Otopark sayısının yetersizliği • Yaya yolu ulaşımının yetersizliği • Araç trafiğinin yoğun olması (titreşim, gürültü miktarının fazla olması) • Yapılan taşıt yollarının tarihi mekanları genel anlamda gözardı ederek yapılmış olması
	TARİHİ KENTSEL KİMLİK		• Tekil olarak yapı konumunun bilinmemesi • Yapının kent tanıtımında kullanılmaması • Yapı tanıtımının yetersiz olması
	KENTSEL MEKAN OLUŞUMU	• Yapının kentin ticaret merkezinde olması • Yapı yakın çevresinde tarihi turistik mekanların yoğunluğu	• Yapının ticaret ağında yeterli yer bulamaması • Yapının peyzaj alanlarıyla bağlantısının olmaması • Yapı önündeki meydanın yapı ile uyumunun kurgulanmaması • Yapı yakın çevresindeki yapıların, bedestenin kütleli görünürlüğünü azaltması • Yapının dinlenme alanlarıyla olan bağının zayıf olması • Yapı yakın çevresinde gecekondulaşmanın olması
İŞLEVSEL BOYUT	İÇ MEKAN BOYUT ve MEKANSAL ELVERİŞLİLİK	• Mekanların en/boy/yükseklik ölçülerinin işleve uygun olması • Mekanların geometrik şekli yapı işlevine uygundur.	• Islak hacimlerin (wc) yapı restorasyonunda gözardı edilmesi ve mekansal eksikliği
	İÇ SİRKÜLASYON	• Mekanlar arası iç sirkülasyonun uygun olması	
	BÖLGESEL İHTİYAÇ		• Yapının kentin ticaret ağına uygun olmaması • Yapı işlevinin turistler ve kullanıcılar tarafından tercih edilmemesi • Yapı işlevinin halk tarafından yeterince bilinmemesi • Yapı işlevinin yapının bulunduğu konuma uygun olmaması

Yapı sürdürülebilirliği süreç performans boyutunda incelendiğinde; yapının tarihî belge ve izleri ışığında restitüsyon ve restorasyon projelerinin doğru olarak çizilmiş olması yapının fiziksel olarak sürdürülebilirliğine katkı sağladığı düşünülse de yapı restorasyonu sırasında bu projelere uyulmayan birçok yerin olması yapı sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkilemektedir (Bkz. Tablo 6.2).

Tablo 6.1. (Devam) Kırkkâşık Bedesteni'nin boyutlar bağlamında incelenmesi

SÜREÇ PERFORMANS BOYUTU	PROJELENDİRME	• Daha önceden yapının doğru yönünden girişleri sağlayan niteliksiz kapıların açılmış olmasına rağmen kapatılması durumunda yapıya yeni zararlar verileceğinden dolayı kapatılmamış olması	• Restitüsyon projesinde görünmesine rağmen restorasyon projesinde silme taşlarının demir kenetlerinin çizilmemiş olması
	ONARIM		• Çörten ve çakıl havuzlarının yapılmamış olması • Dış cephede yağmur iniş borularının kullanılması ve bu boruların yapıya monte edilmesinden dolayı zarar vermesi • Zemin kaplamasında muhdes olan beton kaplamanın yapılmış olması • Açılması gereken bazı mekanların açılmaması • Yapı restorasyonunun yakın çevre ile beraber düşünülmemesinden dolayı aydınlatma elemanları,kamera sistemi ve tabela gibi mekanik malzemelerin yapı duvarına monte edilmesi • Muhdes olan demir doğrama kapıların bazı mekanlara monte edilmiş olması • Çatıya demir korkuluğun eklenmiş olması • Günümüzde yapıda bozulmalar olmasına rağmen onarımların yapılmaması

Yapı yapısal boyutta genel olarak havalandırma, ısıtma-soğutma, aydınlatma ve yangın güvenliği özelinde incelenmiştir. Yapının doğal; aydınlatma, havalandırma ve ısıtma-soğutması incelendiğinde işleve uygun olmayan durumların ortaya çıktığı görülmektedir. Bunların yanı sıra yapıya zarar verilmeden yapılabilecek mekanik sistemlerin de yapılmadığı veya yapılanların da yapıya zarar vermesinden yapı sürdürülebilirliğine zarar verdiği görülmüştür

Yapı işlevinin yapı sürdürülebilirliğine finansal yönden etkisi incelendiğinde yapıda yerel halkın çalışması olumlu bir yön iken yapı işlevinin bölgede oldukça pasif kalması yapı esnafının gelir/gider dengesini kuramamasına sebep olmaktadır

Yapı kültürel algı boyutunda incelendiğinde; yapılan restorasyon sonucunda birçok döneme tanıklık eden tarihi bir yapının korunmuş olması, yapı gerçek izlerinin kullanıcıların hafızasındaki yerini koruması olumlu olarak görülmekte iken yapı işlevinin

pasif kalması ve halkın yeni işlevi yeteri kadar benimseyememiş olması yapı sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkilemektedir (Bkz. Tablo 6.3).

Tablo 6.1. (Devam) Kırkkışık Bedesteni'nin boyutlar bağlamında incelenmesi

YAPISAL BOYUT	HAVALANDIRMA ISITMA-SOĞUTMA	Pencere açıklığı olan mekanların yeteri kadar havalanması	- Yapı doğal havalandırmasının özellikle pencere olmayan mekanlarda yetersiz olması - Yapı ısıtma-soğutma sisteminin olmamasından dolayı esnafın bireysel çözümler üretmesi - Yapının kış aylarında soğuk yaz aylarında sıcak olmasına mekanik bir çözümün üretilenmemiş olması - Gerekli yerlerde mekanik havalandırmanın yapılmamış olması
	YANGIN GÜVENLİĞİ	Özel bir sistem düşünülmemiş olsa da yangın tüplerinin mevcut olması	
	DOĞAL VE YAPAY AYDINLATMA		- Işık miktarının özellikle dükkanlarda yetersiz olması - Işıklıdırma elemanlarının duvarlara monte edilmiş olması - Tüm mekanik sistemlerin bir arada bulunmamasından dolayı elektrik kablolarının duvarlara monte edilmesi sonucu duvara zarar vermesi ve çirkin bir görüntünün ortaya çıkması
FİNANSAL BOYUT	RESTORASYON ve YENİ YAPI MALİYETİ	Restorasyon maliyetinin yeni yapı maliyetinden daha düşük olması	
	KULLANICI EKONOMİK GETİRİ	Yapıda genel olarak bayan esnafın bulunması	- Yapıda yapılan işlerin esnafa getirisinin düşük olması ve giderlerin karşılanmasında zorlanması - Satışı yapılan ürünlerin genel anlamda her dükkanda benzerlik göstermesinin ekonomik getiriyi düşürmesi
	BÖLGESEL EKONOMİK GETİRİ		- Yapı işlevinin turist çekmemesinden dolayı yapının bölgenin ticaret ağına etkisinin düşük olması - Yapıdaki iş kolunun bölgenin ticaret ağına uygun olmaması - Yapı işlevinin halk tarafından tercih edilmemesi yapı ekonomik getirisini düşürmektedir.
KÜLTÜREL ALGI BOYUTU	ÇEVRESEL ALGILAMA	Yapının tarihi mekanlarla uyum içinde olması	- Yapının yeni yapılaşma ile uyumunun olmaması - Yeni yapıların bedestene göre oldukça yüksek olması
	YAPI KİMLİĞİ	- Yapı tarihi kullanımının hafızalardan silinmemiş olması - Yapının tekrar kullanıma açılmasının kente tarihi-kültürel bir mekanı kazandırmış olması	Yapı tarihinin genel anlamda kullanıcı ve esnaf tarafından az bilinmesi
	SOSYAL UYUM	- Yapı esnafının yapıyla bütünleşmesi ve evleri gibi görebilmeleri - Yapı esnafının yapı tanıtımını yapmaya çalışmaları	- Yapı işlevinin kullanıma etkinin düşük seviyede olması - Yapının işlevinin halk tarafından benimsenmemiş olması - Turistlerin yapıyı sadece yakın çevre ziyaretlerinde gezmesi

7. TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Tarihî yapılar yapıldıkları ve yaşadıkları süre içerisindeki tüm dönemlerin izlerini üzerlerinde taşıyan birer tarihî belgedir. Bu yapılar zaman ilerledikçe gelişen toplum yapısına uyum sağlayamadıkları için gerçek işlevini, kaybetmeye başlarlar. Tarihî yapılarda asıl amacın yapının sürdürülebilirliği olduğu düşünüldüğünde, bu yapılara yeni işlevler verilerek yapı sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir. Yapı sürdürülebilirliğinin sağlanması için yapıya yapılan restorasyon ve basit onarım gibi fiziksel uygulamaların yanı sıra sosyal çevrede işlevini kaybeden yapıya yaşadığı bölgeye uygun bir işlevin verilmesi gerekmektedir. Bu tarihi yapıların uygun bir işlevle sürdürülebilirliğinin sağlanması, yapıyı sadece fiziksel bir öge olarak değil, yapının ekonomik, çevresel uyum, kültürel algılanma gibi özelliklerinin de sürdürülebilirliğini sağlamaktadır.

Tarihî yapıların sürdürülebilirliğinin sağlanması için verilen işlevin yapının mimari özelliklerini uyum sağlaması gerekmekte olup verilen işlevde yapının tarihine zarar vermeyecek şekilde koruma/kullanım dengesinin kurularak verilmesi gerekmektedir. Bunların yanı sıra verilen işlevin yapı kullanıcıları ve yakın çevre halkı tarafından benimsenebilecek bir işlev olması gerekmektedir. Bir işlev verildiğinde yeni bir yapı yapılırken verilecek işleve göre projesinin yapıldığı düşünüldüğünde tüm tarihî yapıların da herhangi bir analiz yapılmadan verilecek tüm işlevleri sağlayabilmesi mümkün değildir. Yapılacak bu analizler, sosyal uyum, mimari fiziksel uyum, çevresel uyum, yapı tarihine uygunluk gibi kriterleri içinde barındırmalıdır.

Yapılan analizlerin yanı sıra koruma ölçütlerinin tarihi yapıların yaşatılması için hazırlandığı düşünüldüğünde işlev/adaptasyon uyumu için en önemli kriterlerden biri olarak görülmesi gerekmektedir. Koruma ölçütleri göz önüne alındığında yapıya işlev verilmeden önce yapının kendi özelinde belgelemeleri, analizleri ve incelemeleri yapıldıktan sonra yapının rölöve ve restitüsyon projeleri çizilmelidir. İşlev verilirken gösteriştten çok yapı/işlev/çevre uyumu gözetilerek yapının restorasyon projesi çizilmeli ve yapının restorasyonu sırasında birebir olarak bu çizimlere uyulmalıdır. Böylece tarihi yapılara verilen (müze veya kafe) basmakalıp fikirlerden uzaklaşmış olur.

“Yapıya işlev verilirken yapının yaşaması yerli halkın onu yaşatmasından geçer.” düşüncesi göz önünde bulundurularak çevre halkının da maksimum ölçüde bu yapıya verilen işlevin içinde olması gerekmektedir.

Yapıya verilen işlevin yapı sürdürülebilirliğini sağlaması için devamlılığının olması gerekmektedir. Örneğin; yapı bir ticaret yapısı olarak işlevlendirildiyse yapıdaki ticaretin aktif olması ve ticaret ağına katkı sağlaması gerekmekte, yapı müze olarak işlevlendirildiyse bir kenarda duran müze binası olmaması için, bölgeye gelen turistlerin ve yerli halkın ilgisini çeken bir müze işlevi verilmelidir.

Yapının fiziksel olarak sürdürülebilirliğinin yanı sıra finansal sürdürülebilirliğinin bölgeye katkı sağlayacağı ve katılımı artıracığı da göz önünde bulundurularak işlev verilmelidir.

Yapının sürdürülebilirliğinin sağlanması için verilen işlevin sonucunda; yapının tarihî, kültürel kimliğine ve halkın hafızasındaki özelliklerine zarar verilmemeli ve yapının gerçek işlevini unutturmamalıdır.

KAYNAKÇA

- Adıbelli, I.A. (2007). Tarsus Roma Hamamı kazıları. *Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Merkezi Dergisi*, 5, 144-147
- Adıbelli, H. ve Durgun, N. (2007). *Dünden bugüne Tarsus*. (1). Adana: Berdan Yayınevi
- Altınoluk, Ü. (1998). *Binaların yeniden kullanımı*. İstanbul: YEM Yayınları
- Akar, T. (2009). Osmanlı kentinde ticari mekânlar: bedesten- han-arasta-çarşı mekânları literatür değerlendirmesi. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*. 7(13), 267-292.
- Akgündüz A. (1993). *Arşiv belgeleri Işığında Tarsus tarihi ve Eshab-ı Kehf*. İstanbul Tarsus Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları
- Akman, E. (2002) *Post occupancy evaluatino with building values approach* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Bilkent University.
- Akpolat, M.S. (2004). Tanzimat sonrası Osmanlı Mimarlığından bir kesit: Adana Mersin Demiryolu istasyon binaları, *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 21(1), s.77-93
- Aksaraylı, M., (tarihsiz). *Verilerin tablolar ve grafiklerle gösterilmesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF ders notları. http://www.mehmetaksarayli.com/istatistik/b2_grafik.pdf (Erişim Tarihi: 16.04.2020)
- Asatekin, N.G. (2004). *Kültür ve doğa varlıklarımız neyi, niçin, nasıl korumalıyız* Ankara: DÖSİMM Basımevi
- Atalan, Ö. ve Arel, H.Ş. (2016). 15 ve 16. Yüzyıllarda yapılmış Osmanlı Han yapılarının mekânsal özellikleri, *Turkish Studies Dergisi*, 11(2), 217-228
- Aydınoğlu, Ü. ve Belge, B. (2017) Bir planlama altlığı olarak; Roma Dönemi Tarsus kenti mekânsal yapısına ilişkin değerlendirme. *Megaron* 12(3), 466-467
- Aydın, D. ve Okuyucu Ş.E. (2009). Yeniden kullanıma adaptasyon ve sosyokültürel sürdürülebilirlik bağlamında Afyonkarahisar Millet Hamamının Değerlendirilmesi. *Megaron* (4) 1, 36-37)

- Aydın, D. ve Uysal, M. (2009). Mimari program verilerinin mekân performansının değerlendirilmesi yoluyla belirlenmesi: Eğitim fakültesi örneği. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 25 (1-2), 1-23
- Aydın, D. ve Yıldız E. (2010). Yeniden kullanıma adaptasyonda bina performansının kullanıcılar üzerinden değerlendirilmesi, *METU JFA*. 27(1)
- Aytar,H.(2006). 19. Yüzyılın ikinci yarısında Tarsus'ta yaşayan gayrimüslimlerin sosyo ekonomik yapıya etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aytar, H.ve Kendirci, H. (2015). 19. Yüzyılda Tarsus kenti'nin ekonomik yapısı üzerine bir değerlendirme. *Journal History of Studies*,7(4), 25-43.
- Bağbancı, M.B. ve Bağbancı Ö.K. (2005) Bursa hanlar bölgesinde yer alan hanlar, bedesten ve çarşıların deprem açısından incelenmesi, *Deprem Sempozyumu*
- Balcı, E. ve Tekkaya, C. (2000). Ölçme ve değerlendirme tekniklerine yönelik bir ölçeğin geliştirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (18),42-50
- Bayazıt, N. (1983) Performans kavramının Türkiye 'de uygulanmasıyla ilgili problemler. *Mimarlık Dergisi*. 21(2), 28-29
- Bayraktar, M.S. (2005). *Samsun ve ilçelerinde Türk mimari eserleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Bilgen, Ç. (2014). *Erken Cumhuriyet Dönemi'ne ait bir kitap taslağı: Tokat kent tarihi çalışmaları Tokat Müzesi örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü
- Bilgili, A.S. (1994). *XVI. Yüzyılda Tarsus Sancağı ve Tarsus Türkmenleri (Varsaklar)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
- Bilgili, A.S. (2011) Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. *Akdeniz bölgesinde Mersin'e bağlı ilçe merkezi Tarsus*
- Binan, D.U., Kaptı, M., Kırac B., Töre, T. (2005). Bergama (İzmir) Kentsel Kültür Varlıkları Envanteri 2004. *TÜBA Kültür Envanter Dergisi*, (4),79-110

Bozlak, A. (2008). *Tarsus'un (Mersin) beşerî ve ekonomik coğrafya özellikleri*.
Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü.

Burra Tüzüğü

Büyükarıslan, B., Güney E.D. (2013). Endüstriyel Miras Yapılarının Yeniden
İşlevlendirilme Süreci ve İstanbul Tuz Ambarı Örneği. *Beykent Üniversitesi Fen ve
Mühendislik Bilimleri Dergisi*. Cilt6(2). 31-58.

Carta Del Restaura 1931

Cezar, M. (1985). *Tipik Yapıları ile Osmanlı Şehirciliğinde Çarşı ve Klasik Dönem İmar
Sistemi*. Mimar Sinan Üniversitesi. İstanbul.

Cuinet, V. (2001), *La Turquie D'Asie*, Cilt: VI, Isis Yayınları, İstanbul.

Çakmak, Ş. Ve Yalçın G. (2018). Yeni Bulgular Işığında Tire Bedesteni, *Türkiye Bilimler
Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (17), 11-24

Çelik, U. (2008). Amasya Kapı Ağası Hüseyin Ağa Bedesteni Restorasyon Önerisi.
Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Eyice, S.
(1992). *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*. 5. Cilt. İstanbul. S. 302-311

Çerkez, M. (2005). *Merzifon 'da Türk Devri Mimari Eserleri*. Yayınlanmamış Doktora
Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çevrimli, S.C. (2017) *Geleneksel Çarşılarda Mekânsal Sorunlar ve Çözüm Önerileri*,
Isparta Üzüm Pazarı Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta:
Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Çıplak, M.N. (1968), *İçel tarihi*, Ankara: Güzel sanatlar matbaası

Dinç, P. (1999). *Kullanım sürecinde değerlendirme yaklaşımı ile kent otobüs
terminallerinde temel program kriterlerinin saptanması*, Doktora Tezi, Gazi
Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü

Doğruer, F.S., Anadolu Medeniyetler Müzesi'nin Mekânsal ve Yapısal Özelliklerinin
Önleyici Koruma Bağlamında İrdelenmesi. *AMİSOS*, 4(6), 46-63

Ekinci, E.B., (2011). Kiralık kasaların atası: Bedesten. *Türkiye Gazetesi*

Eymen, U.E. (2007). SPSS 15.0 Veri analiz yöntemleri <https://tr.pdfdrive.com/u-erman-eymen-spss-150-ile-veri-analiz-y%C3%B6ntemleri-e14729142.html>
(Erişim Tarihi:15.04.2020)

Evliya Çelebi Seyahatnamesi Cilt.9 s.583

Eyüpgiller, K., Topçubaşı, M., Polat, I. (2008). Kastamonu'da 19. Yüzyıl Ticaret Yapıları. *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 25(2), 1-20.

Federal Facilities Council (2001) *Learnin Our Buldings-A state of the Practise Summary of Post Occupancy Evaluation* Washington: National Academy Press

Gazi, A. ve Boduroğlu, E. (2015). İşlev Değişikliğinin Tarihi Yapılar Üzerine Etkileri "Alsancak Levanten Evleri Örneği" *Megaron*, 10(1). s.57-69

Gençoğlu, I.Z. (2018). *Tarihi Anıtsal Yapıların Korunmasında Yeniden İşlevlendirme-Oluşan Sorunlar: Bursa ve Barselona''*. Doktora Tezi. İstanbul: Beykent Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Gökhan, İ. *Harun Reşid ve Oğulları Döneminde Tarsus (786-842)* KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi 10 (2) 2013

Gökçe,E. (2018).*Tarihi Yapıların Yeniden İşlevlendirilmesi: Manisa İli Kurşunlu Han Restorasyonu Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İller Bankası Anonim Şirketi

Gönül, B. (2010). *Tarihi Yapıları İç Mekânı Koruyarak Kullanmak*, 33-44 <http://acikerisim.ticaret.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11467/490/M00317.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
(Erişim Tarihi:20.03.2020)

Güçlü, Y. Koraş M. Üçler Y.T. (2016). *Bölgesel Kalkınmada Sosyal Sermayenin Rolü: Konya Bedesten Örneği*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,35. 285-299.

Günay, F. (2012). *Afyonkarahisar'ın Rekreasyon Alanları ve Faaliyetlerinin Turizm Talebine ve Konaklama Süresine Etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

- Hacıbekiroğlu, G. (2017). *Taşınmaz kültürel miras alanlarının korunmasında ve yaşatılmasında alan yönetim planı ve sürdürülebilir turizm ilişkisi*. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi. İller Bankası Anonim Şirketi
- Hakyemez, B. (2014). *Eminönü Hanlarının Yeniden İşlevlendirilmesi Kapsamında Değerlendirilmesi: IV. Vakıfhan. Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: T.C. Beykent Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Halaç, H.H. ve Ergün, R. (2020). Anadolu bedestenlerinin mevcut durumları üzerine bir inceleme, *Kesit Akademi*, 6(23), 130-148
- Hasol, D. (1979). *Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü*. (2). İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları
- Heath, T. (2001) Adaptive Reuse of Offices For Residential Use: The Experience of London and Toronto. *Science Direct*, 18(3), 173-184
- Hovardaoğlu, S.Ç., Pervanebey Medresesi Olarak Adlandırılan Yapının ve Kayseri Kapalıçarşısı'nın Korunması Yönünde Alınan Kararlar ve Değerlendirilmesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 419-439
- ICOMOS Türkiye Mimari Miras Koruma Bildirgesi
- Ilıca, A. (2000). Çorum'da bir yapı: Veliyyüddin (Velipaşa) Hanı ve Vakfiyesi, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 1-30
- İnalcık, H. (1980). The Hub of The City: Bedestan of İstanbul, *International Journal of Turkish Studies*. 1, 1-17
- İnan, K. (1996). Bedestenlerin Türk Ticari Mimarisindeki Yeri ve Trabzon Bedesteni. *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi OTAM*, 7.
- İntepe, N. (2005). Osmanlı Bedestenleri. <https://docplayer.biz.tr/25721702-Osmanli-da-bedestenler.html> (Erişim Tarihi: 25.03.2020)
- Kademoğlu, H. (2011). *Modern yaşamın kamusal mekânları olarak alışveriş merkezleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

- Kara, Ö. (2007). *Tarsus masalları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kara, E.N. (2018). *Kültür Yapısı Olarak Yeniden İşlevlendirilmiş Tarihi Mekânların İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Karakaş, O. (2019). *Kentsel mekân olarak meydanların mekânsal kalitesinin ölçülmesine yönelik bir araştırma: Malatya Yeni Cami meydanı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elâzığ: Fırat Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Karpuz, H. (1988). Erzurum Şehrinin Tarihi Dokusu ve Türk İslam Yapılarının Çevre Düzenlemeleri. *Selçuk Üniversitesi Dergisi*, (2), 171-191
- Kılıç, E.C. (2015). *Tarihi Yapılar İçin Yeniden İşlevlendirme Kriterleri ve Ali Paşa Hanı Örnekleme*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaşlı, B. (2009). *İstanbul'da Yeniden İşlevlendirilen Korumaya Değer Endüstri Yapıları ve İç Mekân Müdahaleleri: Santral İstanbul Örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kocabıyık, Y. (2014). *Yeniden İşlevlendirme Kavramı ve Bu Kapsamda İTÜ Taşkışla Binası'nın İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Koca, H., Özdemir, Ü. ve Şahin, İ.F. (Tarihsiz) Ulaşım coğrafyası açısından Gülek Boğazı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14, 7-30
- Köç, A. (2009). XV. Yüzyılda Ümera Vakıfları ve Ankara'nın Kentsel Gelişimi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(22), 179-191
- Küpeli, Ö. (2001). Afyonkarahisar'da Kervansaraylar, Bedestenler ve Hanlar. Ş. Özalp (Editör), *Afyonkarahisar Kütüğü* içinde (s.359-364). Ankara: Uyum Ajans.
- Lutzkendorf, T., Speer, T., Szıgetti, F., Davis, G., Roux, P.C., Kato, A., Tsuekawa, K. (2005) *A comparison of international classifications for performance requirements and building performance categories used in evaluation methods*, CIB 2005 Helsinki Symposium,

International Council for Research and Innovation in Building and Construction, Helsinki

Millî Eğitim Bakanlığı. (Tarihsiz). *Şehrimiz Amasya*, 14

Matteson, R.P., (2014). *Tarsus'taki Yıllarım (1923-1927)*. (Çev: M. Köroğlu).: Aratos Yayınları

Öncel F. (2007). Geleneksel Ticaret Dokusu İçinde ‘‘Kayseri Hançerli Sultan Vakfı Bedesteni’nin Koruma Sorunları ve Değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.

Öncel, F. (2014). Osmanlı bedestenleri bağlamında "Kayseri Hançerli Sultan Vakfı Bedesteni ", Megaron, 9(1), 55-69

Öz, H. (2012). Tarsus Tarihi. (3). Tarsus: Özgür Ofset

Özbay, H. (1988). Koruma Kavramı Üzerine Mimarlık Dergisi, 26(1), 33

Özdeş, G. (1998). Türk çarşıları, Ankara: Tepe Yayınları.

Özer, M. (2006) Edirne’de Osmanlı Dönemi Kültür Mirası, 2. Uluslararası Mimar Sinan Sempozyumu

https://www.academia.edu/4312126/Edirne'de_Osmanli_Donemi_Kultur_Miras_2_Uluslararasi_Mimar_Sinan_Sempozyumu
(Erişim Tarihi: 16.03.2020)

Özlem, A. ve Makaklı, E.S., (2012). Geleneksel Tarsus evleri ve yapım sistemleri. Tarsus kent sempozyumu.

https://www.academia.edu/33205828/GELENEKSEL_TARSUS_EVLER%C4%B0_VE_YAPIM_S%C4%B0STEMLER%C4%B0_-2._Tarsus_Kent_Sempozyumu_15-17_Kas%C4%B1m_2012
(Erişim Tarihi: 26.04.2020)

Preiser, FE. W. ve Vischer, J.C. Assessing Building Performance (2005). Oxford

Elsevier Butterworth-Heinemann

Poş, A. (2005). Osmanlı Döneminde Tarsus (1516-1923), Ç.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi, 5(1), 223-278

- Ramsay, W. M. (1960). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası* (Çev: M. Pektaş). İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Roders, A.P. (2007). *RE-Architecture: Lifespan Rehabilitation of Built Heritage* (1). Netherlands: Bouwstenen Publicatieburo
- Sargın, S. (2011). Isparta'da Kentsel Koruma. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14, 251-281
- Sarp A. (2007) *Sağlıklı Yapının Sürdürülebilirlik Sürecine Yönelik Bir Model Önerisi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü
- Sümer, F. (2007) Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi. *Adana ve Çukurova yöresinde beylik kuran bir Türkmen hânedanı Ramazanoğulları*. İstanbul. (1352-1608).
- Soydan, O. (2016). *Kültürel Miras Olarak 'Nahitiya' Niğde. Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E dergisi*, (54)
- Şahinalp, M.S., Günal, V. (2012) Osmanlı şehircilik kültüründe çarşı sisteminin lokasyon ve çarşı içi kademelenme yönünden mekânsal analizi, *Milli Folklor Dergisi*, 93, 149-168.
- Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü (Washington Tüzüğü-1987)
- Tanrıverdi, H.G. (2006). *Tarsus'ta Türk İslam Mimarisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Kayseri: Kayseri Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tavşan, C., Engin, H.E. ve Aydın, E. (2014). Trabzon Bedesten Restorasyon Uygulaması. *Vakıflar Dergisi*, (42), 123-131
- Toroğlu, E. (2009). Bor Şehrinin Kuruluş ve Gelişmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 14(21), 173-194
- Torun, E. (2014) *Tarsus'un Tarihi-Kültürel Coğrafya Araştırmaları ve Turizm Potansiyeli*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde: Niğde Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
- Türkiye Diyanet Vakfı Tarsus Şubesi. (2010). *Türk- İslam kültür ve medeniyetinde Tarsus*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık Ticaret İşletmesi

- Uçar, M. (2000) *Tarsus'ta Korunması Gerekli Bölgesel Kent Dokusunun Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü
- Uğurlu, Ö. Ve Somuncu M. (2018) Niğde Kentinde Kültürel Miras ve Kentsel Kimliğin Korunması Konusunda Bir Araştırma, TÜCAUM 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyum-Ankara Sempozyumu
- Uğursal S. (2011). *Tarihi Yapıların Yeniden İşlevlendirilmesi: İzmir Sümerbank Basma Sanayi Yerleşkesi Örneği*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Uğuz, S. (2011) *I. Meşrutiyetten Cumhuriyetin İlk Yıllarına Tarsus (1876-1926)*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü
- Uğuz, S. (2012). Tanzimat'tan Cumhuriyete modernleşme sürecinde Tarsus'ta eğitim, *Atatürk Üniversitesi Türkiye araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, (47), 319-357
- Ulutaş, S. (2006). *Şer 'iye Sicillerine Göre Tarsus'ta Ekonomik Yapı (1839-1856)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ulutaş, S. (2008), Bağımlılık sürecinde bir Akdeniz limanının kapanış hikayesi: Tarsus limanı, *Mersin Sempozyumu*, Mersin: Mersin Üniversitesi
- Ulutaş, S. (2012). *Tarsus Kazasının Sosyo-Ekonomik Yapısı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uzun,E. (2012). Mehmed Ali Paşa'nın Anadolu'ya saldırısının Niğde ve Nevşehir yöresindeki tesirleri, *Journal of Worlds of Turks Dergisi*, 4(2), 149-162
- Uzun, E. (2017). Gülek Boğazı, tarihi ve stratejik önemi. *Çukurova Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 32-55
- Uzunoğlu, N. (2018). *Kültürel Miras Alanlarının Toplumsal Bellek Bağlamında Yeniden İşlevlendirilmesi: Haydarpaşa Örneği*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü
- Ülkü, O. (1998). *Gelibolu'da Bulunan Türk Mimari Eserleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Ünalan, S. (tarihsiz). Tarsus-Pozantı yolundaki Sarı Işık (Sarışeyh) Kervansarayı, *Arkeoidea*, (5), 8-12
- Ünlü, T. (2009). Kentsel Dönüşüm Sürecinin Tasarlanması: Tarsus Tarihi Ticaret Merkezi. 32. *Şehircilik Günü Kolokiyumu*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
- Üstün, F. ve Tuluk, Ö.İ. (2007). Trabzon Bedesteni: Türk Bedesten Mimarisindeki Yeri ve Sorunlarına İlişkin Bir Değerlendirme. *Belleten içinde* (s.923-937). Ankara: Türk Tarih Kurumu
- Üstünes, Y., Sarıyıldız, S., Korumaz, M., Korumaz Güleç, S.A. (2017), Uluslararası Katılımlı 6. Tarihi Yapıların Korunması ve Güçlendirilmesi Sempozyumu http://www.imo.org.tr/resimler/ekutuphane/pdf/17948_13_08.pdf
- Wahab, M.A. ve Kamaruzzaman, S.N. (2016) *Building Performance and Evaluation methods: A Preliminary Review* https://www.researchgate.net/publication/320413217_Building_Performance_And_Evaluation_Methods_A_Preliminary_Review (Erişim Tarihi:07.02.2020)
- Wilkinson, S.J., and Reed, R.G. (2008) The Business Case for incorporating Sustainability in Office Buildings: the Adaptive Reuse of Existing Buildings. *14th Annual Pacific Rim Real Estate Conference 2008 Kuala Lumpur, Malaysia*. http://www.prres.net/Proceedings/..%5CPapers%5CWilkinson_The%20Business_Case_Incorporating_Sustainability.pdf
- Wilkinson, S.J., James, K., Reed, R.G.(2009) *Using building adaptation to deliver sustainability in Australia, Structural Survey*, https://www.researchgate.net/publication/235283871_Using_building_adaptation_to_deliver_sustainability_in_Australia (Erişim Tarihi:08.02.2020)
- Yaldız, E. (2013). *Anıtsal Yapıların Kullanım Sürecinde Değerlendirilmesine Yönelik Bir Model Önerisi, Doktora Tezi*, Selçuk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
- Yeşilbağ, E. (2018). Mardin Çarşılarının Tarihi ve Mimari Özelliklerine Dair Tespitleri. *Dergi Park*, 27(1), 97-117

Yılmaz, A., Gül, S., Vezirköprü'de (Samsun) Tarihsel Koruma ve Halkın Koruma Çalışmalarına Yaklaşımı. *Near East Historical Review Dergisi*, 5(8), 1-28

Yüreğir O. Ve Nakıboğlu G. (2007) Performans Ölçümü ve Ölçüm Sistemleri: Genel Bir Bakış. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16(2). s.546
<http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.465.4717&rep=rep1&type=pdf>
(Erişim Tarihi:08.02.2020)

Zafer Kalkınma Ajansı. (2017). *Geleneksel Sanatlar-Tarih ve Kültür Turizmi-Doğal Kaynak ve Güzellikler*. Ankara- Çankaya: Piri reis Uluslararası Kültür Ajansı

Zengin, B., Öztürk, E., Salha, H. (2014). Amasya İlinin Alternatif Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *Namık Kemal Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, 06, 1-22

Zoroğlu, L. (1995). *Tarsus Tarihi ve Tarihsel Anıtları*. Adana: Kemal Matbaası

İnternet Kaynakları

http-1:

<http://www.sanatinyolculugu.com/bursa-yildirim-kuliyesi/>

(Erişim Tarihi:16.03.2020)

http-2:

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/yildirim-beyazid-bedesteni> (Erişim Tarihi:16.03.2020)

http-3:

<http://www.edirnevdb.gov.tr/kultur/carsilar.html> (Erişim Tarihi:16.03.2020)

http-4:<http://callofturkey.blogspot.com/2014/08/edirne-bedesten.html>

(Erişim Tarihi:16.03.2020)

http-5: <https://www.arkeolojikh Haber.com/haber-tarihi-tire-bedesteni-restore-edildi-2758/>

(Erişim Tarihi:16.03.2020)

htt-6:

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/manisa/kulturenvanteri/rum-mehmet-pasa-bedesten> (Erişim Tarihi:16.03.2020)

http-7:

<https://www.manisakulishaber.com/gundem/500-yillik-tarihi-bedesteni-bulent-arinc-acacak-h4778.html> (Erişim Tarihi:16.03.2020)

http-8:

<https://www.neredekal.com/merzifon-bedesteni/> (Erişim Tarihi:16.03.2020)

http-9:

<http://bedesten.net/bedestenler/394-kastamonu-cem-sultan-bedesteni-karanlik-bedesten.html> (Erişim Tarihi:17.03.2020)

http-10:

https://www.google.com/maps/uv?hl=tr&pb=!1s0x4084f0af89d8f6fb%3A0x6c1fa09f24f259ff!3m1!7e115!4shttps%3A%2F%2Fh5.googleusercontent.com%2Fp%2FAF1QipMbXeVTEZwItyNMH8wKTyi6GKuHdX7FqfxD4ulQ%3Dw240-h160-k-no!5scem%20sultan%20bedesteni%20-%20Google%27da%20Ara!15sCAQ&imagekey=!1e10!2sAF1QipMbXeVTEZwItyNMH8wKTyi6GKuHdX7FqfxD4ulQ&sa=X&ved=2ahUKEwigbj576DoAhVKtIsKHUQGA_0QoiowE3oECBMQBg (Erişim Tarihi:17.03.2020)

http-11:

https://tr.wikipedia.org/wiki/B%C3%BCy%C3%BCK_Bedesten#/media/Dosya:B%C3%BCy%C3%BCK_bedesten_restorasyon_sonras%C4%B12009.JPG (Erişim Tarihi:22.03.2020)

http-12:

https://tr.wikipedia.org/wiki/B%C3%BCy%C3%BCK_Bedesten (Erişim Tarihi:22.03.2020)

http-13:

https://www.google.com/search?q=ni%C4%9Fde+bedesteni&sxsrf=ALeKk023kkm-tP7Ga-6wfMbDBOWP6S6ryw:1589972622040&source=lnms&tbn=isch&sa=X&ved=2ahUKEwjyvdKpcLpAhXO-yoKHfb4DH8Q_AUoAnoECAwQBA&biw=1242&bih=597#imgsrc=KL2WyyvTQtZf-MM (Erişim Tarihi:22.03.2020)

http-14:

https://www.google.com/search?q=zincirli+bedesteni&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwic_Yyds6HoAhUc4OAKHaw2DHgQ_AUoAXoECBMQAw&biw=1366&bih=576#imgsrc=HcmKvCGSLpeZcM (Erişim Tarihi:17.03.2020)

http-15:

https://www.google.com/search?q=kemikli+bedesteni&source=lnms&tbm=isch&saX&ved=2ahUKEwj6qu3Cs6HoAhWvCWMBHZ-AHUQ_AUoAXoECBIQAw&biw=1366&bih=576#imgsrc=libLTca13ltEhM (Erişim Tarihi:17.03.2020)

http-16:

<https://www.trthaber.com/haber/kultur-sanat/kayseriyye-bedesteni-6-asirdir-bolge-ticaretine-ev-sahipligi-yapiyor-384660.html> (Erişim Tarihi:17.03.2020)

http-17:

<https://kartanesi-38.blogspot.com/2015/05/kayseri-bedesteni-kayseri-hancerli.html> (Erişim Tarihi:17.03.2020)

http-18:

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/afyonkarahisar/kulturenvanteri/bedesten409389> (Erişim Tarihi:17.03.2020)

http-19:

https://www.mekân360.com/sanaltur_anadolu-medeniyetleri-muzesi_2948.html (Erişim Tarihi:18.03.2020)

http-20:

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/tokat/gezilecekyer/arastali-bedesten-tokat-muzes> (Erişim Tarihi:18.03.2020)

http-21:

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/erzurum/gezilecekyer/rustem-pasa-kervansarayi-tashan> (Erişim Tarihi:18.03.2020)

http-22:

<https://www.hurriyet.com.tr/bergama-bedesteni-restore-ediliyor-40369834> (Erişim Tarihi:18.03.2020)

http-23:

<https://www.insaatderyasi.com/izmir-bergama-bedesteni-restore-edilecek-3016h.htm> (Erişim Tarihi:18.03.2020)

http-24:

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/amasya/gezilecekyer/amasya-bedesten> (Erişim Tarihi:18.03.2020)

http-25:

http://www.eksi25haber.com/gurultu-kaynakli-titresimlerin-tarihi-eserler-uzerindeki-etkileri-arastirilacak_3161.html (Erişim Tarihi:25.03.2020)

http-25:

<https://www.lafsozluk.com/2009/04/tarsus-nerededir-nereye-baglidir-tarsus.html> (Erişim Tarihi: 23.11.2019)

http-26:

<https://www.lafsozluk.com/2009/04/tarsus-nerededir-nereye-baglidir-tarsus.html> (Erişim Tarihi: 23.11.2019)

http-27:

<http://www.dsi.gov.tr/haberler/2018/02/08/dsi-6.-b%C3%B6lge-m%C3%BCd%C3%BCrl%C3%BC%C4%9F%C3%BCnden-berdan-ovas%C4%B1-ta%C5%9Fk%C4%B1nlar%C4%B1na-%C3%A7%C3%B6z%C3%BCm> (Erişim Tarihi: 05.11.2019)

http-28:

<https://www.arthipo.com/tr-tr/piri-reis-anadolu-yakasi-ve-kentlerin-haritasi-adana-ve-tarsus-posteri.html> (Erişim Tarihi:25.03.2020)

http-29:

<http://www.mersinturistik.com/item/kirkkasik-bedesteni/> (Erişim Tarihi:01.04.2020)

http-30:

https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C4%B1rkka%C5%9F%C4%B1k_Bedesteni (Erişim Tarihi:01.04.2020)

http-31:

<https://www.hakedis.org/yapi-yaklasik-maliyetleri/2007-yapi-yaklasik-birim-maliyetleri/> (Erişim Tarihi:19.04.2020)

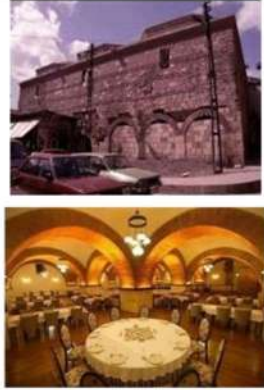

EKLER

EK-1 Anadolu bedestenlerinin mevcut durumları

BEDESTEN TÜRLERİ	MAHZENLİ BEDESTENLER		
ADI	YILDIRIM BAYEZİT BEDESTENİ	EDİRNE BEDESTENİ	TİRE BEDESTENİ
BULUNDUĞU YER	BURSA	EDİRNE	İZMİR
MEVCUT İŞLEV	KUYUMCULAR ÇARŞISI	BEDESTEN ÇARŞI	SANAT MERKEZİ- ETKİNLİK SALONU
AÇIKLAMA	• Tek katlı dikdörtgen plana sahip olan bu yapıda karşılıklı sıralanmış toplam 56 adet dükkan mevcut olup yapı 14. yüzyılın sonlarında Yıldırım Bayezid tarafından yaptırılmıştır. • İçten ölçüsü 15*56,5 m olan yapı 14 kubbe ile örtülüdür.	• Edirne ticaret ağının içerisinde bulunan bedesten 1414-1422 yıllarında Çelebi Sultan Mehmet tarafında Hacı Alaaddin'e Eski Camii'nin giderlerini karşılaması amacıyla yaptırılmıştır • Yapının içinde 64 adet dükkan bulunup üstü 14 adet kubbe ile örtülüdür.	• Osmanlı Erken Dönem eseri olan yapının beden duvarları kaba yonu ve moloz taştan yapılmışken kemer ve kubbesi tuğla olarak yapılmıştır. • Toplam 14 depo 33 dükkandan oluşan yapının dükkanları cephelere eşit olarak dağılmamış olup köşe dükkanlar mevcuttur
KAYNAKÇA	• Cezar,1985,s.221-223 • Bağbancı,2005,s.790 • İslam Ansiklopedisi, 1992,s.502-503 • http: 1 • http: 2	• Küçükkömürcü,2005, s.54 • Cezar,1985,s.233-236 • Özer,2006,s.162 • http:3, http:4	• Çakmak ve Yalçın,2018 s.13 • Cezar,1985,s.247 • Üstünes vd,2017,s.366 • http:5
GÖRSELLER	 http:1 - http:2	 http:3 -http:4	 http: 5

EK-1 (Devam) Anadolu bedestenlerinin mevcut durumları

BEDESTEN TÜRLERİ	DIŞTA DÜKKANLI BEDESTENLER		
ADI	RUM MEHMET PAŞA BEDESTENİ	MERZİFON BEDESTENİ	CEM SULTAN BEDESTENİ
BULUNDUĞU YER	MANİSA	MERZİFON	KASTAMONU
MEVCUT İŞLEV	NİKAH-TOPLANTI SALONU	OSMANLI MUTFAĞI-RESTORANT	RESTORANT
AÇIKLAMA	- Osmanlı veziriazamlarından olan Rum Mehmet Paşa tarafından yaptırılan yapı dikdörtgen planlı olup içten içe ölçüleri 42*10 m'dir - Yapı malzemesi olarak taş ve tuğlanın kullanıldığı yapıda toplam 29 dükkan bulunmakta olup yapı üst örtüsü dışardan kurma çatı iken içerden beşik tonoz şeklinde yapılmıştır.	1666-1667 yıllarında Osmanlı Döneminde Kara Mustafa Paşa tarafından yaptırılan yapı 30*30 m kare planlı olup yapının 4 cephesinde de anıtsal giriş kapıları mevcuttur. - Tuğla ve taştan alması olarak yapılan yapı 9 bölümden oluşmakta olup her bölümün üst örtüsü sekizgen kasnaklı birer kubbeden oluşmaktadır.	- Karanlık bedesten olarak bilinen bu yapı 15. yüzyılın sonlarında Şehzade Cem Sultan tarafından kare planlı moloz taş arasına tuğla kuşaklar döşenerek inşaa ettirilmiştir. 9 adet kubbesi bulunan yapı 23*23 m ölçülerinde kare planlı yapılmış olup yapının 4 cephesinden de giriş mevcuttur.
KAYNAKÇA	- Cezar,1985,s.250 - http:6 - http:7	- Çerkez,2005,s.465 - Cezar,1985,s.250-253 - Eyice,1991,s.307-309 - Öncel,2014,s.59 - http:8	- Cezar,1985,s.262 - http:9 - http:10 - Eyüpgiller v.d.,2008,s.1-20
GÖRSELLER	 http:6-http:7	 http:8	 http:9 -http:10

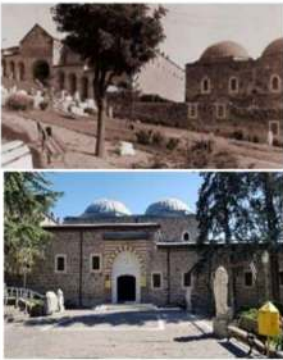
EK-1 (Devam) Anadolu bedestenlerinin mevcut durumları

BEDESTEN TÜRLERİ	ARASTA BEDESTENLER		
ADI	BÜYÜK BEDESTEN	NİĞDE BEDESTENİ	FİRDEVS BEY BEDESTENİ
BULUNDUĞU YER	KÜTAHYA	NİĞDE	ISPARTA
MEVCUT İŞLEV	MİLYONCU -KAPALI ÇARŞI	OKUMA SALONU BAYAN EL İŞİ SATIŞ YERİ	ÇARŞI
AÇIKLAMA	- Gedik Ahmet Paşa bedesteni olarak bilinen bu yapı 3 kapılı olarak inşaa edilmiş olsa da Cumhuriyet döneminde yeni bir kapı açılarak 4 kapılı hale getirilen dikdörtgen planlı bir yapıdır. - Yapı üst örtüsü genel olarak beşik tonoz olsada bir kapının üstü kubbe ile kapatılmıştır.	6.70*80 m ölçüleriyle arasta bedestenlerin en uzun olup dikdörtgen planlı olan bu yapı 1574 yılında Sokullu Mehmet Paşa tarafından inşaa ettirilmiştir 50 adet dükkan 4 hücreden oluşan yapının üst örtüsü ise sivri beşik tonoz şeklindedir.	1561 yılında Mimar Sinan tarafından yapılan yapının içerisinde 12 adet dükkan mevcuttur. - Yapının giriş kapısı bulunmayan cepheleri moloz taş olarak inşaa edilmişken kapı giriş duvarlarının olduğu cepheler kesme kofke taştan inşaa edilmiştir.
KAYNAKÇA	- Cezar,1985,s.263 - Zafer Kalkınma Ajansı, 2017,s.60 - http:11	- Uğurlu ve Somuncu (2018), s.1-20 - Cezar,1985,s.265 - Soydan,2016,s.58-60 http:12	- Çevrimli, 2017 ,s.38-41 - Cezar, 1985, s.268 - http:13 - Sargın,2011,s.268-269
GÖRSELLER	 http:11	 http:12	 http:13

EK-1 (Devam) Anadolu bedestenlerinin mevcut durumları

BEDESTEN TÜRLERİ	ARASTA BEDESTENLER		
ADI	ZİNCİRLİ BEDESTENİ	KEMİKLİ BEDESTENİ	KAYSERİYYE BEDESTENİ
BULUNDUĞU YER	GAZİANTEP	GAZİANTEP	MARDİN
MEVCUT İŞLEV	ÇARŞI	ÇARŞI	HEDİYELİK EŞYA SATIŞI
AÇIKLAMA	• 1718 yılında Darendeli Hüseyin Paşa tarafından yaptırılan yapıda herbiri 12-25m² arasında değişen 73 dükkan mevcuttur. • L şeklinde yaptırılan yapının toplam 5 kapısı mevcuttur.	• 1864 yılında inşaa edilen yapıda toplam 72 dükkan mevcuttur.	• 1487-1503 yılları arasında Artuklular döneminde Kasım Bin Cihangir vakfı tarafından yaptırılan bedestenin içindeki dükkanlar 1,5-2 metre genişliklere sahiptir. • Üst örtüsü çapraz tonozlarla geçilen yapıda tonoz birleşim yerleri yapıyı aydınlatmak amacıyla açık bırakılmıştır.
KAYNAKÇA	• İnalçık v.d.,1998,s.117 • Cezar,1985,s.270 • http:14	• Cezar,1985,s.270 - http:15	• Cezar,1985,s.275 • Yeşilbağ, 2018, s.97-117 • Aksu ve Çırak,(tarihsiz), s.725-729 • http:16
GÖRSELLER	 http:14	 http:15	 http:16

EK-1 (Devam) Anadolu bedestenlerinin mevcut durumları

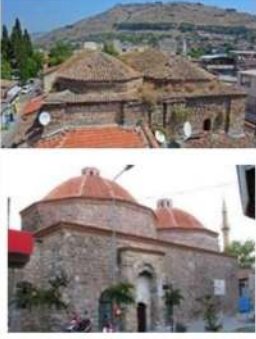
BEDESTEN TÜRLERİ	ARASTALI BEDESTENLER		
ADI	MAHMUT PAŞA BEDESTENİ	VEZİRKÖPRÜ BEDESTENİ	TOKAT BEDESTENİ
BULUNDUĞU YER	ANKARA	SAMSUN	TOKAT
MEVCUT İŞLEV	ANADOLU MEDENİYETLER MÜZESİ	RESTORANT	TOKAT MÜZESİ
AÇIKLAMA	• 1464-1471 yılları arasında Mahmut Paşa tarafından inşaa ettirilmiş olan bu yapı dikdörtgen planlıdır. • Üst örtüsü 10 adet kubbe ile örtülmüş olan bu yapının duvarları kesme ve moloz taştan yapılmış iken kubbeler tuğladan inşaa edilmiştir. • Yapının batı yönünden ana giriş sağlanırken iki yan cephesinde ise birer adet küçük kapı mevcuttur.	• Dışardan 32 adet dükkanın çevrelediği yapının 17. yüzyılda Yusuf Ağa tarafından yaptırılmıştır. • Kare planlı olan yapının üst örtüsü 4 adet kubbeden oluşmakta olup yapıya 4 cepheden basık kemerli kapılarla giriş sağlanmaktadır.	• Tam inşaa tarihi bilinmeyen bedestenin moloz taş ve tuğla ile inşaa edilmiş olan yapı 11 adet kubbe ile örtülmüştür. • Her iki cepheden giriş sağlanan yapıda 5 adet pencere bulunmaktadır.
KAYNAKÇA	• Cezar,1985,s.276-277 • Köç, 2009,s.179-191 • Doğruer,2019,s.46-63 • http:19	• Yılmaz ve Gül,2015 s.11 • Bayraktar,2005,s.211-217 • Cezar,1985,280-281	• Bilgen,2014,s.561-568 • Cezar,1985,s.282 • http:20
GÖRSELLER	 Doğruer Arşivi-http:19		 http:20

BEDESTEN TÜRLERİ	ARASTA BEDESTENLER		
ADI	HANÇERLİ SULTAN VAKFI BEDESTENİ	AFYONKARAHİSAR BEDESTENİ	KIRKKAŞIK BEDESTENİ
BULUNDUĞU YER	KAYSERİ	AFYON KARAHİSAR	TARSUS
MEVCUT İŞLEV	HALI VE TURİSTİK EŞYA SATIŞI	ÇARŞI	EL ÜRÜNLERİ SATIŞI
AÇIKLAMA	• 1497 yılında Abdullah Bin Hay tarafından yaptırılan yapıda toplam 38 dükkan mevcuttur. • Yapımında genel olarak kesme taş kullanılmışsa de yeryer moloz taşlarında kullanıldığı göze çarpan yapının üst örtüsü üstünde kubbe bulunan teras çatıdır.	• Çağaloğlu Rüstem Paşa tarafından 1550-1553 yılları arasında Mimar Sinan'a yaptırılan yapı yaklaşık yüz yıl sonra harap hale geldikten sonra yerine bugünkü Afyonkarahisar bedesteni(Hacı Bekir Tiryaki Bedesteni olarakta bilinir) yapılmıştır.	• 1579 yılında İbrahim Bey tarafından yaptırılan yapının içinde 21 oda var iken dış cepheye bakan iki oda ve üst bölüme çıkılmak amacıyla kullanılan 2 kule oda ile birlikte yapıda toplam 25 oda mevcuttur.
KAYNAKÇA	• Öncel,2014,s.55-69 • Cezar,1985,s.273 • Hovardaoğlu, 2006,s.419-439 • http:17	• Cezar;1985,s.274 • Kütpe,2001,s.359-364. • Günay,2012,s.52 • http:18	• Adıbelli ve Durgun, 2007,s.46-47 • Öz,2007,120-128 • Zoroğlu,1995,s.48 • Uçar,2000,s.23
GÖRSELLER	 http:17	 http:18	 Kişisel Arşiv-22.02.2020

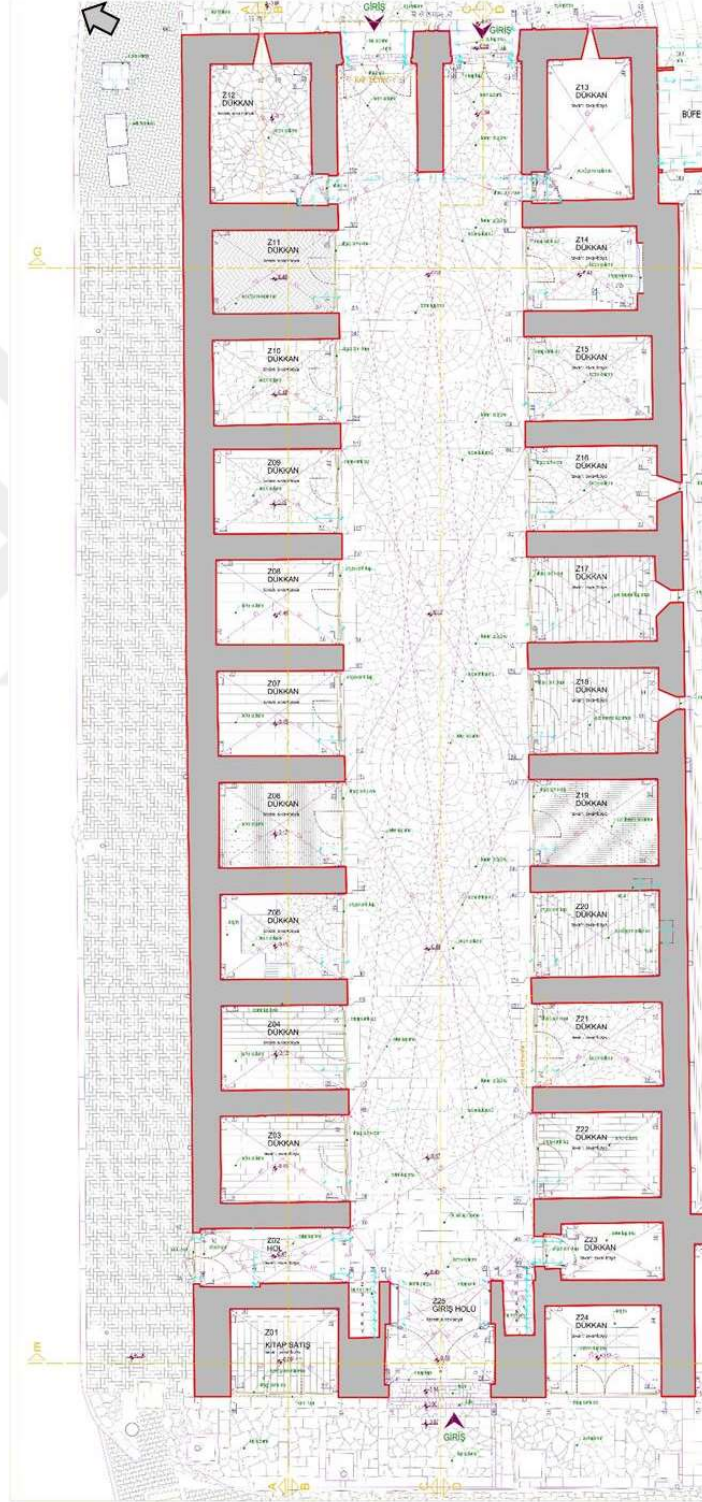
EK-1 (Devam) Anadolu bedestenlerinin mevcut durumları

BEDESTEN TÜRLERİ	KAT BEDESTENLERİ	
ADI	RÜSTEM PAŞA BEDESTENİ	BOR BEDESTENİ
BULUNDUĞU YER	ERZURUM	NİĞDE
MEVCUT İŞLEV	DEĞERLİ TAŞ SÜSLEMECİLİĞİ SATIŞ YERİ	CAMİİ+ÇARŞI
AÇIKLAMA	Dikdörtgen planlı alt katı kervansaray üst katı bedesten toplam iki katlı olan yapı Rüstem Paşa tarafından 1561 yılında kesme taştan yaptırılmıştır.	- Üst katı camii alt katı bedesten olarak Sokulu Mehmet Paşa tarafından 15. yüzyılda inşaa ettirilen bedestende toplam 70 adet dükkan mevcuttur. - Dikdörtgen şeklinde inşaa edilen yapının üst örtüsü kırma çatılı olup kurşun kaplıdır. - Yapı taş ve tuğlanın birlikte kullanımıyla alması olarak inşaa edilmiştir.
KAYNAKÇA	- Karpuz,1988,s.176 - http:21 - Cezar,1985,s.285	- Cezar,1985,s.285 - Toroğlu,2009,s.173-194 - Doğa ve Kültürel Varlıkları Koruma Envanteri-Harita No:30 L II d
GÖRSELLER	 http:21	 Doğa ve Kültür Varlıkları Koruma

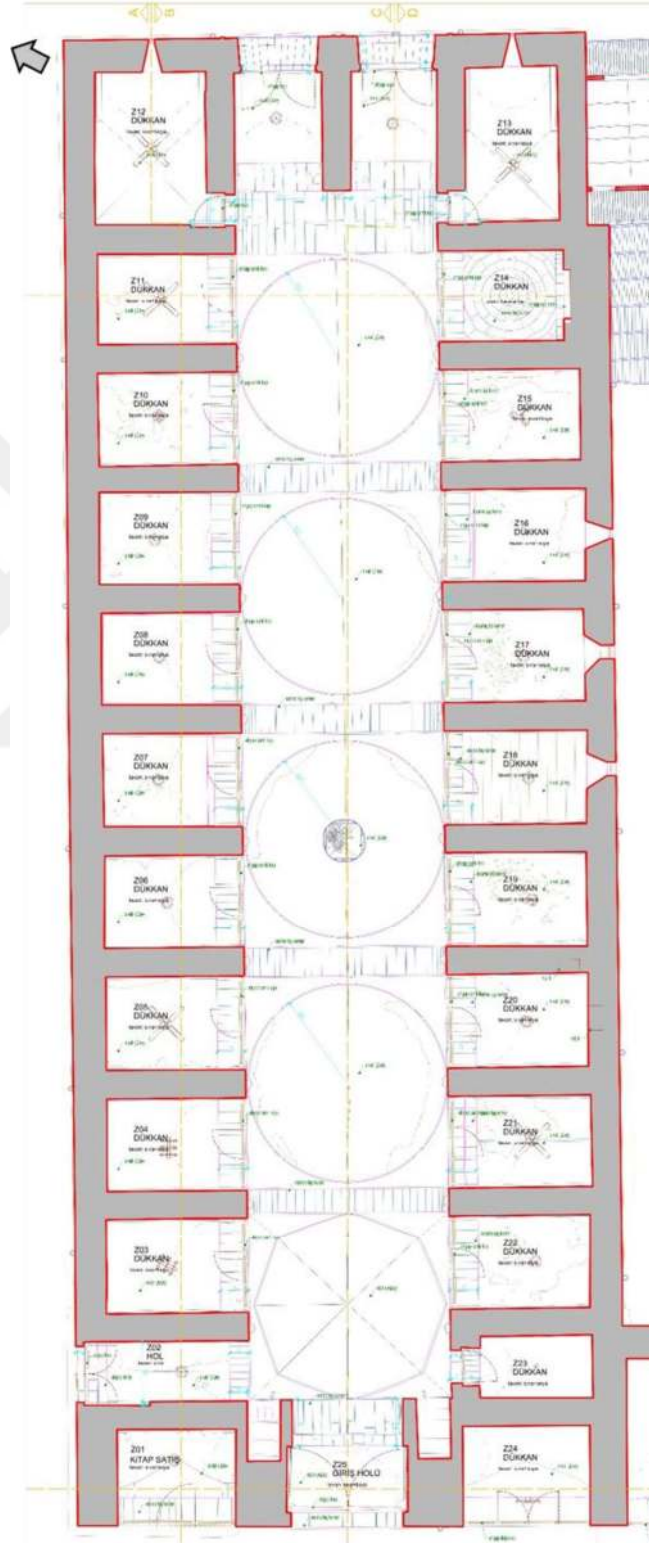
EK-1 (Devam) Anadolu bedestenlerinin mevcut durumları

BEDESTEN TÜRLERİ	SADE BEDESTENLER		
ADI	BERGAMA BEDESTENİ	GELİBOLU BEDESTENİ	AMASYA BEDESTENİ
BULUNDUĞU YER	İZMİR	ÇANAKKALE	AMASYA
MEVCUT İŞLEV	RESTORASYON DEVAM EDİYOR	YOK OLMUŞ	ÇARŞI
AÇIKLAMA	• 16 veya 17. yüzyıldan kaldığı düşünülen yapının beden duvarları taş, üst örtüsü için kullanılan 6 adet kubbe ise tuğladan yapılmıştır. • 21.40*13.90 m ölçülerinde dikdörtgen planlı olan yapı doğal aydınlatmasını sağlamak amacıyla tepe pencereleri yapılmıştır.	• 15-16. yüzyıl eseri olduğu düşünülen eserin her cephesinde beden duvarlarının orta ekseninde birer adet kapı mevcut olup yapının aydınlatmasının sağlanması amacıyla pencere açıklıkları mevcut olup yapı üst örtüsü 6 adet kubbeden oluşmakta olan bu eser 1952 yılında ortadan kaldırılmıştır.	• 1483 yılında kapıağası Hüseyin Ağa tarafından inşaa ettirilen yapı dikdörtgen planlıdır. • Yapının duvarlarında moloz taş kullanıldığının yanında üst örtüsünde tuğla, kapı girişlerinde kesme taş kullanıldığı göze çarpmaktadır.
KAYNAKÇA	• Cezar,1985,s.287 • Binan v.d.,2004,s.86-91 • Doğa ve Kültürel Varlıkları Koruma Envanteri-Envanter No:J1B.B5.513/ • http:22 • http:23	• Ülkü,1998,s.133 • Cezar;1985,s.287	• Çelik,2008.,s.117 • Cezar,1985,s.290 • http:24
GÖRSELLER	 http:22-http:23	 E. Bahtiyar Arşivi	 http:24

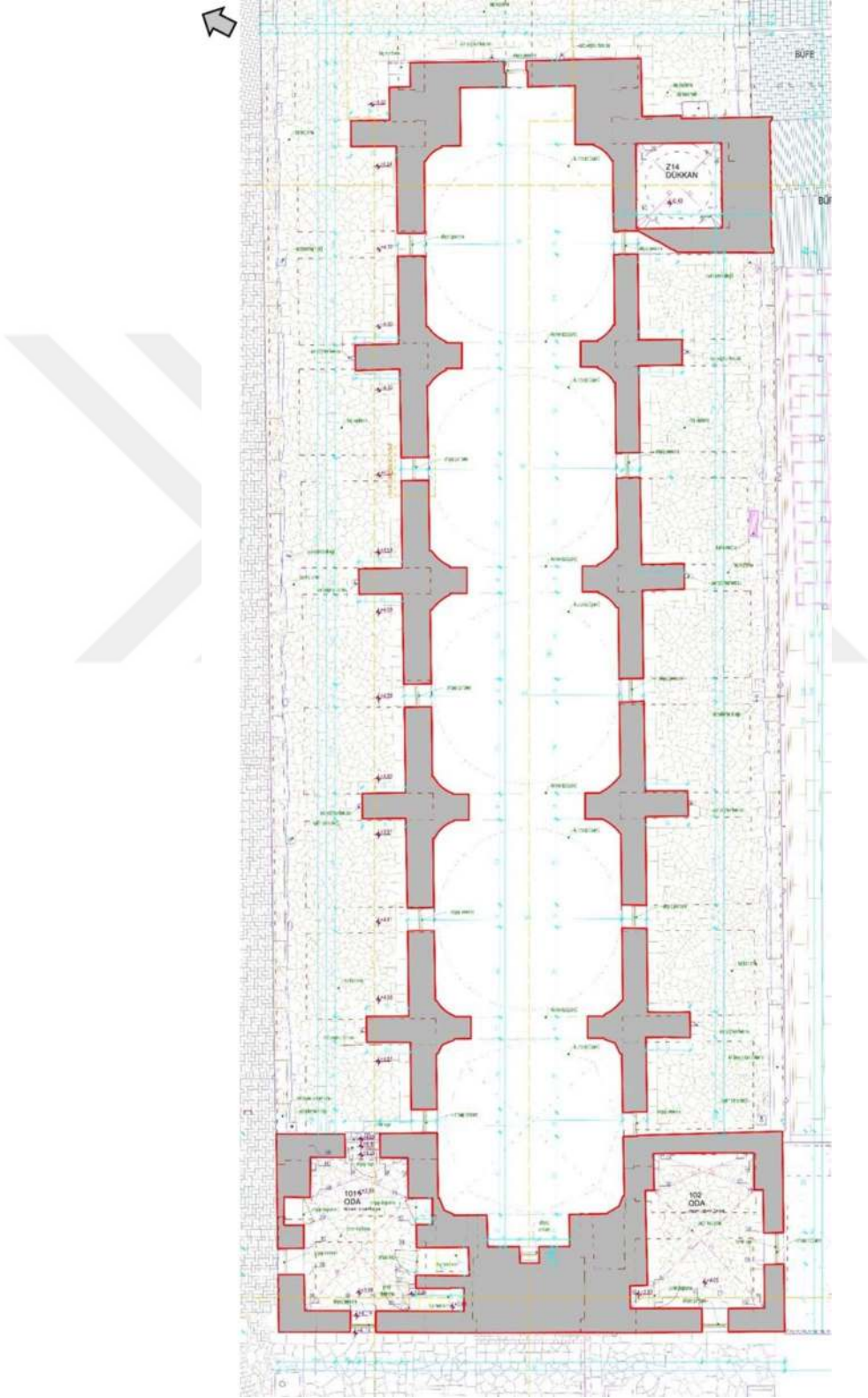
EK-2 Kırkkaşık bedesteni'nin zemin kat rölöve projesi (2004) (Adana vakıflar bölge müdürlüğü)

EK-3 Kırkkaşık bedesteni tavan rölöve projesi (2004) (Adana vakıflar bölge müdürlüğü)

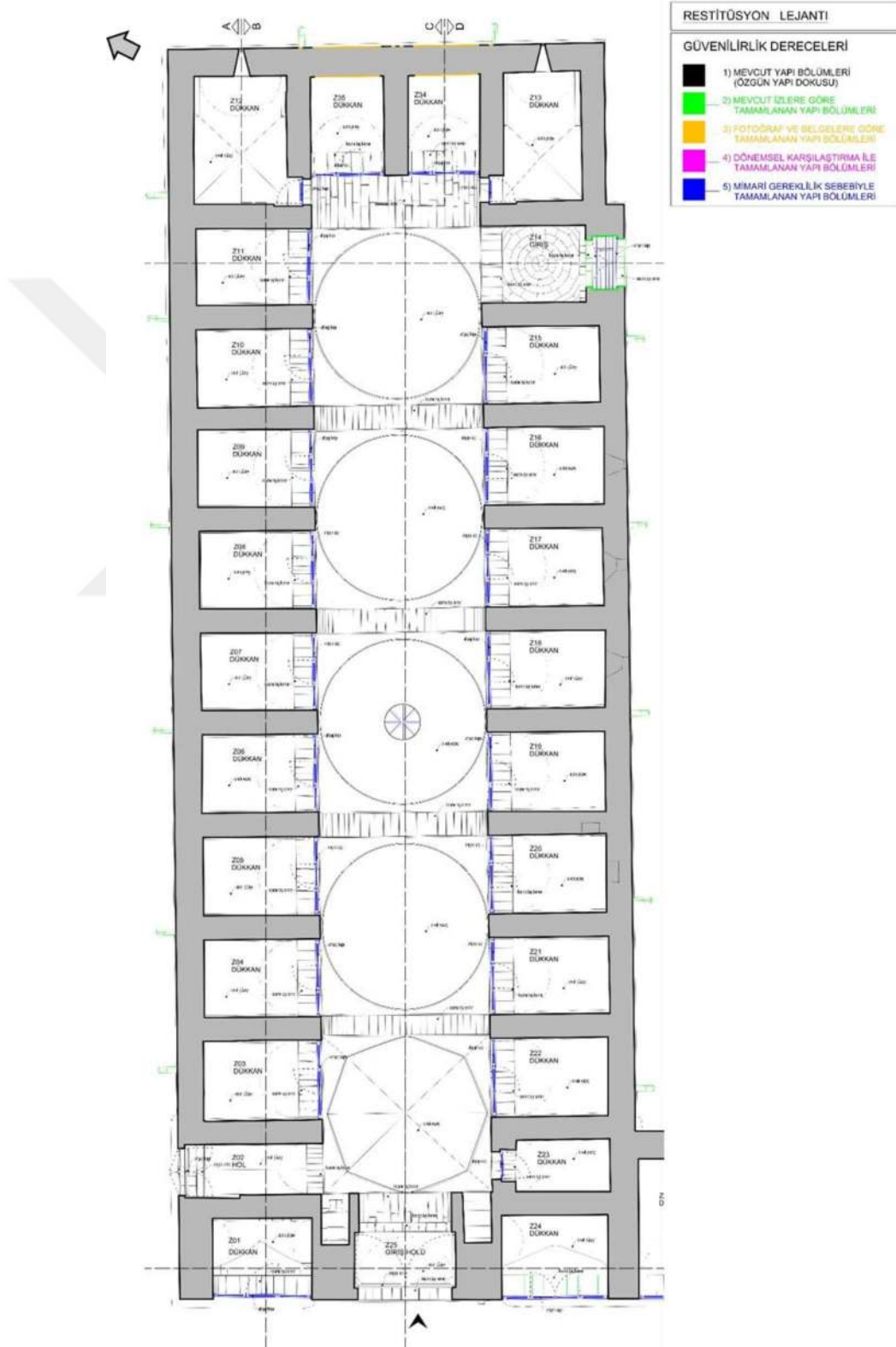
EK-4 Kırkkaşık bedesteni çatı rölöve projesi(2004) (Adana vakıflar bölge müdürlüğü)

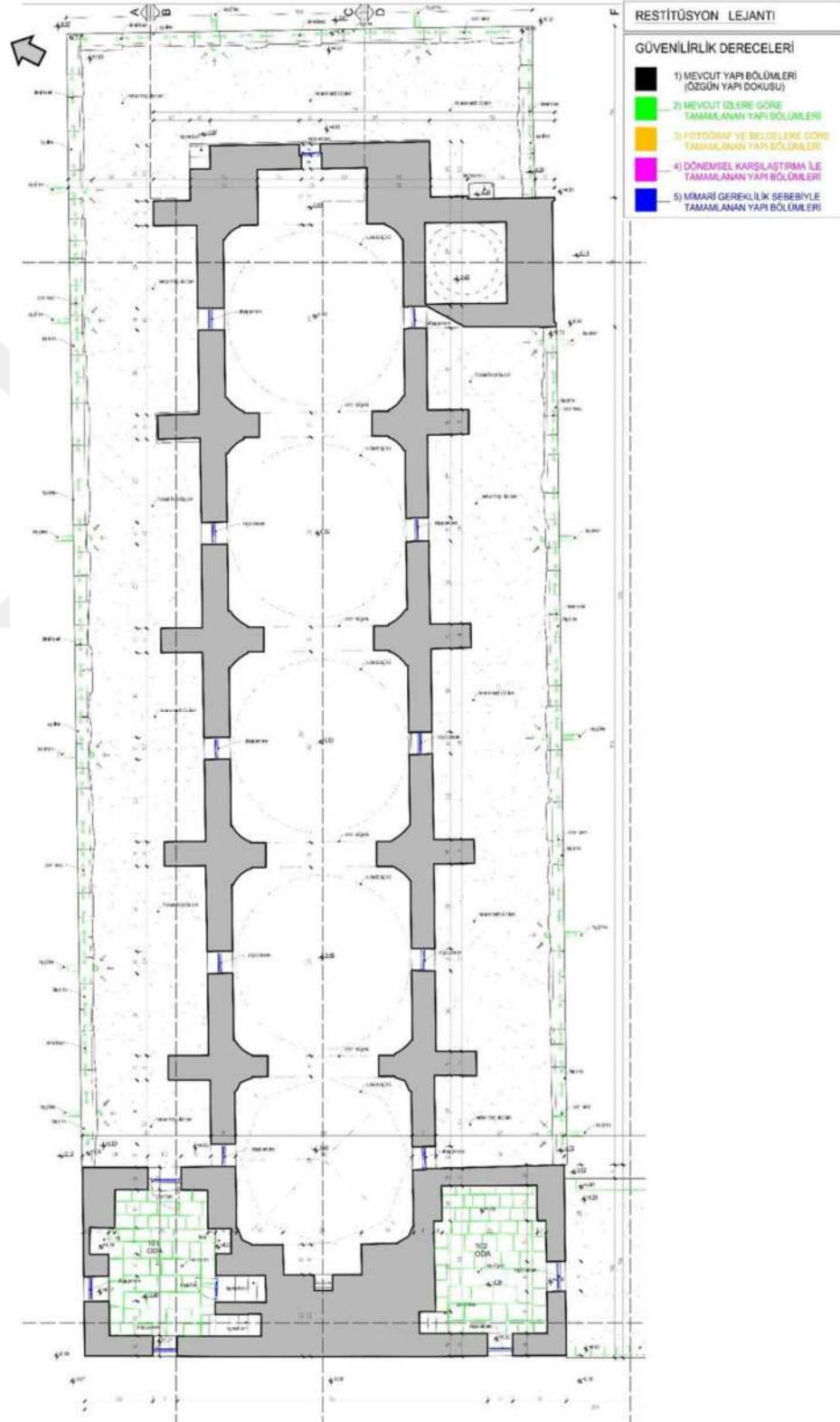
EK-5 Kırkkaşık bedesteni zemin kat restütüsyon projesi (2004) (Adana vakıflar bölge müdürlüğü)

EK-6 Kırkkâşık bedesteni tavan restütisyon projesi (2004) (Adana vakıflar bölge müdürlüğü)

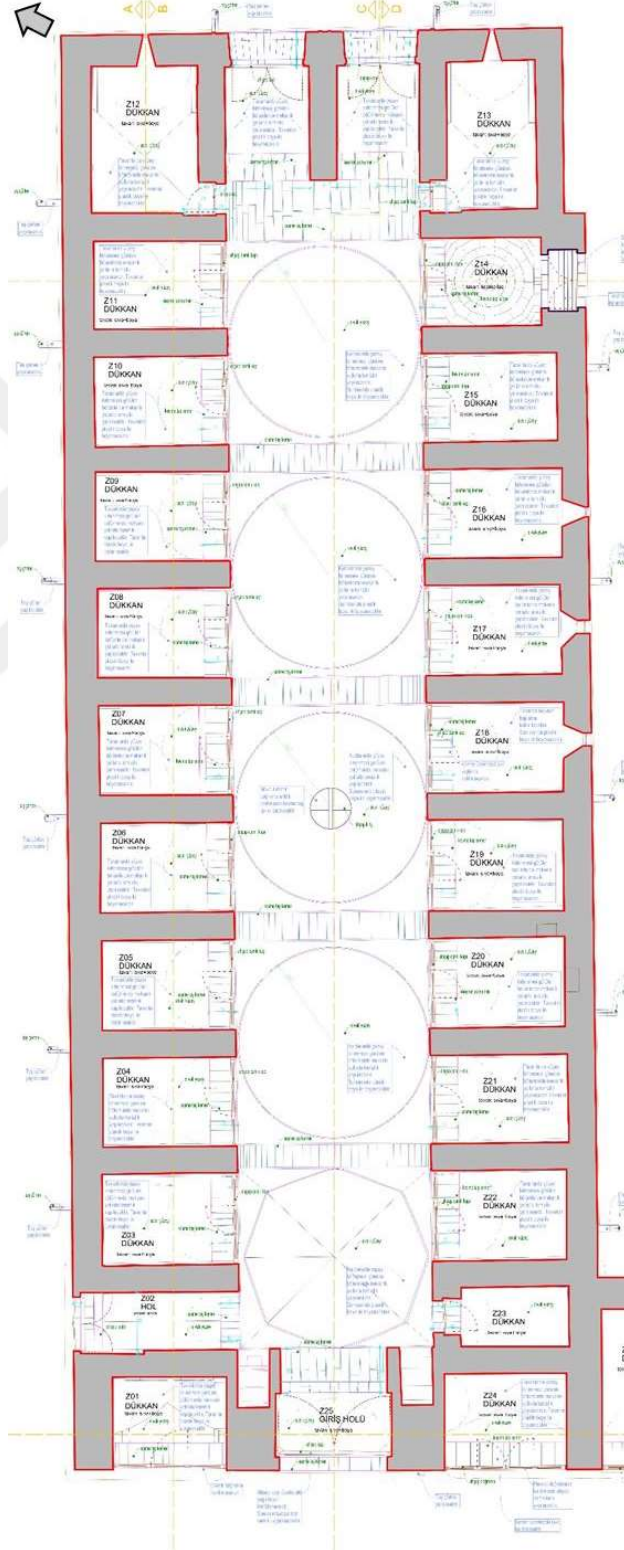
EK-7 Kırkkaşık bedesteni çatı restütüsyon projesi (2004) (Adana vakıflar bölge müdürlüğü)

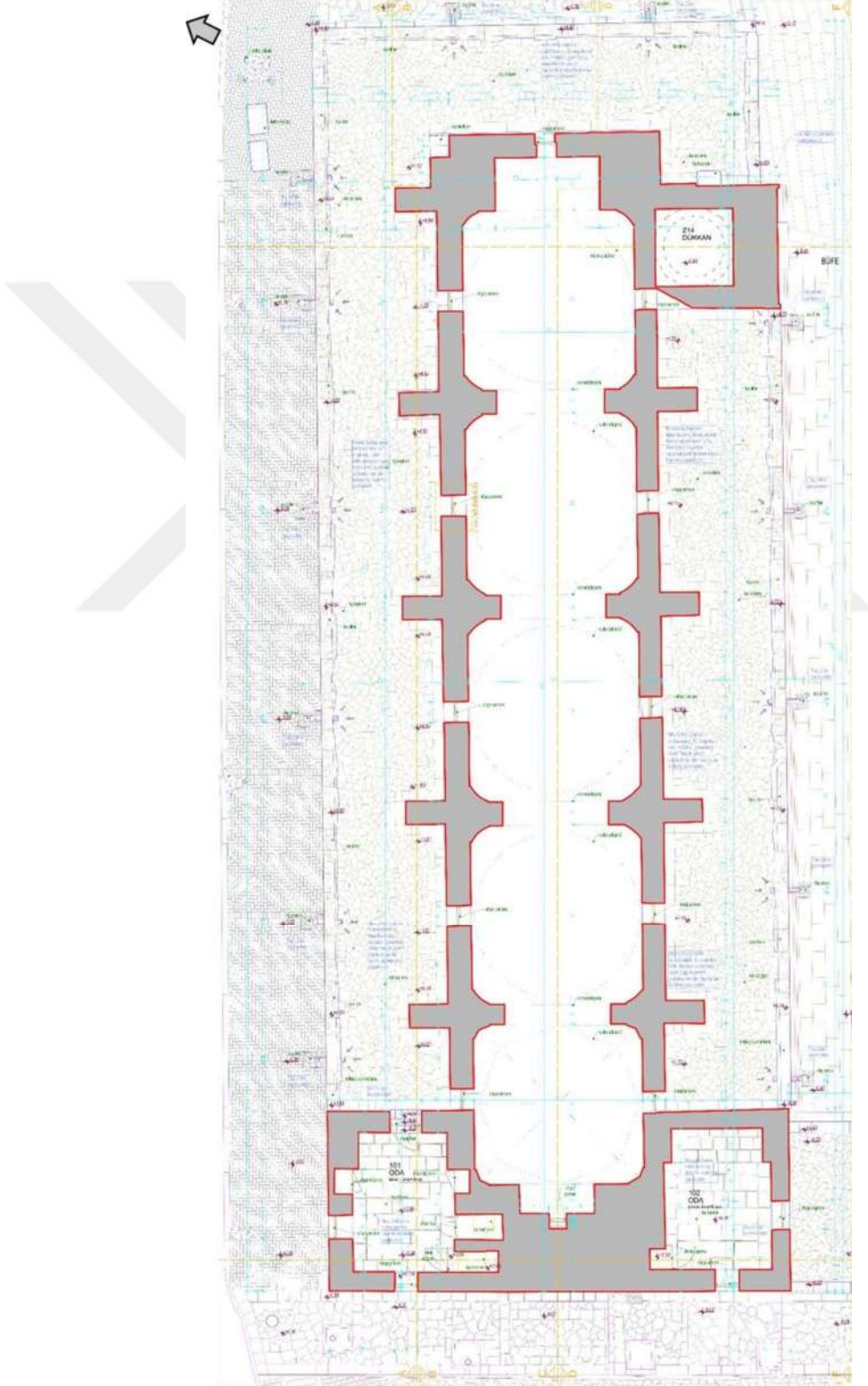
EK-8 Kırkkaşık bedesteni zemin kat restorasyon projesi (2004) (Adana vakıflar bölge müdürlüğü)

EK-9 Kırkkışık bedesteni tavan restorasyon projesi (2004) (Adana vakıflar bölge müdürlüğü)

EK-10 Kırkkaşık bedesteni çatı restorasyon projesi (2004) (Adana vakıflar bölge müdürlüğü)

EK-11 (Adana vakıflar bölge müdürlüğü)

T. C.
BAŞBAKANLIK
VAKIFLAR GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ABİDE VE YAPI İŞLERİ DAİRESİ
Vakıf Eski Eser Fişi

DOSYA NO. :
KİTAP NO. :
KÜTÜPHANE ve
ARŞİV FİŞ NO. :
İL : MERSİN
İLÇE : TARSUS
BUCAK :

Eserin Adı :
(Tarih Ad ve Şöhretleri) KIRK KASIK (Beyaz Cırası)
Bulunduğu Yer :
(Mahalle, Köy, Sokak, Kapı No.) Camii Nur Mahallesi
Yapıldığı Tarih / Devri : XVI.yy
Bânisi : Ramazanoğlu İbrahim bey
Vakıfı :
Mimar ve Usta :
Kitabesi :
(Varsa ayrıca fiş düzenlenecektir)
Mahalli Teşkilattaki Vakfiyesi : Defter No. Sayfa No.
Mimari Özellikleri : Düzgün kesme taştan yapılmış, dikdörtgen planlı bir yapıdır.
Doğuda .12, batıdan 1 kapı ile giriş sağlanmıştır. İç mekan güney ve kuzeyinde beşik tonozla örtülü küçük dükkanlar vardır. 5 kubbe ile örtülüdür. Ortadaki kubbeye aydınlık feneri bulunmaktadır. Orta kısım örtüsü yanlardakinden daha yüksektir ve bir transepti andırır. Kubbe taşayan kemerler sivri kemerdir. kubbeye geçip pendentiflerle sağlanmıştır. Dükkanlar yayvan kemerle orta mekana açılır. giriş kapılarının kemerleride yayvandır. Doğu kapılarını düz bir friz çevreler. kapıların kemerlerinin kilit taşlarında kaşık şeklinde taş süslemeler bulunmaktadır. Transept firizlerinde de sapsız kaşık motifleri görülür girişin iki yandaki yükseltilmiş mekanlarda kirpi saçak bulunmaktadır.
Onarıldığı Yıllar ve Onaranlar : 1954* de Tarsus Belediyesince onarılmıştır.
Bugünkü Durumu : Çarşı olarak kullanılmaktadır.
Tapu ve Kadastro Kaydı :
(Mümkün Olanların Cıpları da Konsakılır)
Çevresi ile İlgili Bilgiler :
(İsticmalik Konusu Varmıdır?)
Fotograf Sayısı :
Plan, Kesit, Cephe Sayısı :

Sonuç : Eski Eserdir.

Sabit TEKİN Şükran ÖZEL
Sanat Tarihçi Sanat Tarihçi

EK-12 Tarsus'ta taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilen bazı yapılar (tekel, 2012)

ESKİ SIRA NO.	YENİ SIRA NO.	ADI	ADRESİ	PAFTA	ADA	PARSEL
	57	Konut	153.Sokak No.2-2A	30L-IIIa	912	10
	58	Konut	151.Sokak No.33	30L-IIIa	912	9
9	59	Konut	Tabakhane Mah.	30L-IIIa	912	8
			151.Sokak No.35A			
11	60	Konut	Tabakhane Mah.	30L-IIIa	911	8-9
			151.Sokak No.2			
12	61	Konut (Eski Özel Tarsus Kol.)	Tabakhane Mah.	30L-IIIa	903	13
			149.Sokak No.25			
14	62	Yeni Hamam	Tabakhane Mah.	30L-IIId	913	6
16	63	Han Kalıntısı	177.Sokak ile 173.Sokağın kesiş- tiği yerde	30L-IIIa	583	1,2,6,7
7	64	Kırkkasık Bedes- teni (Beyaz Çarşı)	Şehit Kerim Mah.	30L-IIId	679	2,3,4,5, 6,7,8,9, 10,11,12
6	65	Ulu Cami	Şehit Kerim Mah.	30L-IIId	679	1
17	66	Bilali Habesi	Şehit Kerim Mah.	30L-IIId	898	16
		Makamı ve Mescidi				
18	67	Kilise	Cumhuriyet Mah.	30L-IIId	958	7
			141.Sokak No.39			
21	68	Konut	Camiinur Mah.Cengiz Topel Cad.No.43	30L-IIId	271	3
20	69	Misak-ı Milli İlkokulu	Camiinur Mah.GSzlü- kule Cad.No.17	30L-IIId	267	88
39	70	Kolej Lojmanı	Cengiz Topel Cad.	30L-IIId	268	19
22	71	Kolej	Cengiz Topel Cad.	30L-IIId	268	19
	72	Dua Tepe Türbesi	Dua Tepe İlkokulu- nun bahçesinde	30L-IIId	267	9
3	73	Kleopatra Kapısı		30L-IVc	628	1
	74	Adliye Binası	Atatürk Cad.	30L-IVb	901	1
13	75	Türbe	Tekke Mah.141.Sokak No.39	30L-IIId	843	11
	76	Çukurova San. Deposu	Çukurova San. Girişi	30L-IIId	224	47
2	77	Donuktaş (Dönüktaş)	Tekke Mah.	30L-IIIa, b, c, d.	895	3
40	78	GSzlükule		30L-IIId	-	-
4	79	Justinionus Köprüsü	Fevzi Çakmak Mah.	30L-IVa	-	-
	80	Eski Höyük	Adliye Binasının kuzeyinde.	30L-IVb	-	-

33.06/35

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
ADANA KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI
KORUMA BÖLGE KURULU

KARAR

TOPLANTI TARİHİ VE NO: 27.04.2007-72
KARAR TARİHİ VE NO : 27.04.2007-2657

TOPLANTI YERİ
ADANA

Mersin İli, Tarsus İlçesi, Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı içinde bulunan, Kırkkaşık Bedesteni bünyesindeki, özel mülkiyete ait, 679 ada, 2-3-4-5-6-7-8-9-10 parsellerdeki dükkanların Vakıflar Genel Müdürlüğünce kamulaştırılması istemine ilişkin, Adana Vakıflar Bölge Müdürlüğünün 09.04.2007 gün ve 760 sayılı yazısı, Kurul Müdürlüğü uzman raporu okundu, ekleri ve işlem dosyası incelendi, yapılan görüşmeler sonunda;

Mersin İli, Tarsus İlçesi, Kentsel Sit Alanı Koruma Amaçlı İmar Planı içinde bulunan, Kırkkaşık Bedesteni bünyesindeki, özel mülkiyete ait, 679 ada, 2-3-4-5-6-7-8-9-10 parsellerdeki dükkanların Vakıflar Genel Müdürlüğünce kamulaştırılmasında sakınca olmadığına (OLUMLU), Kırkkaşık Bedesteni bünyesinde yer alan söz konusu taşınmazların Koruma Amaçlı İmar Planına kültür varlığı olarak işaretlenerek bilgi için Kurulumuza sunulmasına karar verildi.

ASLI GİBİDİR

20 1 MAYIS 2007
İsmail SALMAN
Bölge Kurulu Müdürü

BAŞKAN
Prof.Dr. Tamer GÖK
imza

BAŞKAN YARDIMCISI
Doç.Dr. Cengiz CAN
imza

ÜYE
Yrd.Doç.Dr. YANARATEŞ BAŞ
(Didem)
imza

ÜYE
Yrd.Doç.Dr. DURUKAN (Murat)
imza

ÜYE
Yrd.Doç.Dr. RAMAZANOĞLU
(M. Gözde)
imza

ÜYE
Av. KUTLUBAY (Oğuzhan)
imza

ÜYE
KÖKDİL (Fevziye)
Tarsus Belediye Temsilcisi
imza

ÜYE
ÖZKUM (Osman)
Adana Vakıflar Bölge Müdürlüğü
Temsilcisi
imza

EK-15 Esnafa uygulanan anket

Tarsus Kırkkaşık Bedesteninin Sürdürülebilirlik Açısından İncelenmesi Anketi					
Aşağıdaki sorular yüksek lisans çalışması için hazırlanmıştır. Anketimizin amacı Tarihi Tarsus Kırkkaşık bedestenini kullanan esnaf ve yerel halkın bu yapı ile ilgili bilgilerini ölçmenin yanısıra yapının kullanımı değerinin sürdürülebilirlik açısından incelenmesidir. Sizden her maddeyi dikkatlice okumanız ve kendiniz için en doğru olan ifadenin üzerine (X) işaretini koymanız istenmektedir. Lütfen boş madde bırakmayınız ve her durum için bir işaretleme yapınız.					
Kişisel Bilgi					
Cinsiyet	Kadın() Erkek()				
Yaş	18-25() 25-40() 45-65() 65 ve üzeri()				
Eğitim Durumu	İlkokul() Lise() Üniversite() Y.L / Doktora()				
Yapıda Yaptığınız İş					
Yapıya Ulaşımı Nasıl Sağlıyorsunuz	Yaya() Özel Araç () Toplu Taşıma() Servis()				
Yapının Çevresel Boyutta İncelenmesi					
Yapıya Ulaşım Tespiti					
1	Toplu Taşımada Yapıya Yakın Durak Var Mı	()	()	()	()
2	Özel Araçla Ulaşımında Park Sorunu Var Mı	()	()	()	()
3	Yaya Yolu Ulaşımında Yaya Yolları Yeterli Mi	()	()	()	()
4	Yapı Çevresindeki Otopark Sayısı Yeterli Mi	()	()	()	()
Yapının Kentsel Odak Noktası Olarak Kullanımının Tespiti					
5	Yapıyı Yer Tarif Etmede Kullanıyorum	()	()	()	()
6	Yapıyı Buluşma Noktası Olarak Kullanıyorum	()	()	()	()
7	Yapıyı Kentin Tanıtımında Kullanıyorum	()	()	()	()
8	Sizce Bu Bina Ne Olarak Kullanılsaydı Daha Aktif Olurdu				
Yapının İşlevsel Boyutta İncelenmesi					
9	Mekanların Birbiriyle Olan İlişkisi İyidir	()	()	()	()
10	Yapı Mekansal Kurgusu İyidir	()	()	()	()
11	Mekan Ölçütleri (En/Boy) Mevcut Kullanıma Uygundur	()	()	()	()
12	Mekan Ölçütleri (Yükseklik) Mevcut Kullanıma Uygundur	()	()	()	()
13	Mekan Şekli Mevcut Kullanıma Uygundur	()	()	()	()
14	Yapının İşlevinde Mekansal Olarak Bir Eksiklik Var	()	()	()	()
15	Yapının İşlevi Bölgedeki Bir Eksikliği Tamamlamaktadır	()	()	()	()
16	Yapı İşlevi Dolayısıyla Turist Çekmektedir.	()	()	()	()
17	Yapı Kentin Ticari Ağına Katkı Sağlar	()	()	()	()
18	Yapı Yenilenirken Yapılan Değişiklikler Yeterlidir.	()	()	()	()
Yapının Kültürel Algı Boyutunun İncelenmesi					
19	Yapının Mevcut İşleviyle Kullanımı Tarsus Halkı Tarafından	()	()	()	()
20	BuYapıyı El Sanatları Çarşısı Olarak Tanıtıyorum	()	()	()	()
21	Bu Yapıyı Ulu Camii'nin Yanındaki Bedesten Olarak Tanıtıyorum	()	()	()	()
22	Yapının El Sanatları Çarşısı Olarak Kullanımı Eski Halini Unutturmıştır	()	()	()	()
23	Turistler Burayı Özel Olarak Görmeye Geliyor	()	()	()	()
24	Misafirlere Burayı Özel Olarak Gezdiriyorum	()	()	()	()
25	Yapının Tekrar Kullanıma Açılması Kente Kültürel Açından Yeni Pencere Açmıştır	()	()	()	()
26	Yapının Tarihsel Geçmişini Biliyor Musunuz	()	()	()	()

EK-15 (Devam) Esnafa uygulanan anket

27	Yapı Çevresiyle Bütünlük Sağlamaktadır	()	()	()	()	()
Yapının Kentsel Mekan Oluşumuna Etkisinin Tespiti		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılmıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
28	Yapının Önündeki Meydan Yapının Kullanımını Artırır	()	()	()	()	()
29	Yapının Yakın Çevresiyle Uyumu Vardır	()	()	()	()	()
30	Yapı Çevresine Yapılan Ziyaretler Yapı Ziyaretçi Sayısını Artırır	()	()	()	()	()
31	Yapının Batı Cephesindeki Lokantalar Yapı Ziyaretçi Sayısını Artırır	()	()	()	()	()
32	Yapı Çevresindeki Binalar Yapının Görünme Açısını Düşürmektedir	()	()	()	()	()
33	Yapının Restorasyonu Sonrası Peyzaj Alanlarıyla Olan Bağı	()	()	()	()	()
34	Yapı Yakın Çevresindeki Dinlenme Alanları Yeterlidir	()	()	()	()	()
35	Yapıda Satışı Yapılan Ürünler Yakın Çevre Kullanımını Artırmıştır	()	()	()	()	()
Yapının Yapısal Boyutta İncelenmesi						
36	Yapının Havalandırma Sistemi Yeterlidir	()	()	()	()	()
37	Yapının Doğal Aydınlatması Yeterlidir	()	()	()	()	()
38	Yapının Yapay Aydınlatması Yeterlidir	()	()	()	()	()
39	Yapının Yangın Güvenlik Sistemi Yeterlidir	()	()	()	()	()
40	Yapının Isıtma Soğutma Sistemi Yeterlidir	()	()	()	()	()
Yapının Finansal Boyutta İncelenmesi						
41	Yapmış Olduğunuz İşin Ekonomik Getirisi Uygun	()	()	()	()	()
42	Yapının Açmış Olduğu İş Kolları Bölgeye Uygun	()	()	()	()	()
43	Ekonomik Gelir Yapının Giderlerini Karşılıyor	()	()	()	()	()
44	Ürünleri İstedığınız Fiyata Satabiliyorum	()	()	()	()	()
45	Sizce Burası Ne Olarak Kullanılırsa Ekonomik Getirisi Daha Fazla	()	()	()	()	()
46	Bedestenin İçine Girince Ne Hissediyorsunuz	Otantik Bir Mekan () Lüks Bir Mekan () Tarihi Bir Mekan () Turistik Bir Mekan () Diğer:				
47	Niçin Burada Çalışıyorsunuz	Başka İş Yok () Deneyimli Olduğum İş Bu () Ekonomik Getirisi Yeterli () Sevdiğim Bir İş () Diğer:				

EK-16 Katılımcılara uygulanan anket

Tarsus Kırkkaşık Bedesteninin Sürdürülebilirlik Açısından İncelenmesi Anketi					
Aşağıdaki sorular yüksek lisans çalışması için hazırlanmıştır. Anketimizin amacı Tarihi Tarsus Kırkkaşık bedestenini kullanan esnaf ve yerel halkın bu yapı ile ilgili bilgilerini ölçmenin yanısıra yapının kullanım değerinin sürdürülebilirlik açısından incelenmesidir. Sizden her maddeyi dikkatlice okumanız ve kendiniz için en doğru olan ifadenin üzerine (X) işaretini koymanız istenmektedir. Lütfen boş madde bırakmayınız ve her durum için bir işaretleme yapınız.					
Kişisel Bilgiler					
Cinsiyet	Kadın() Erkek()				
Yaş	18-25() 25-40() 45-65() 65 ve üzeri()				
Eğitim Durumu	İlkokul() Lise() Üniversite() Y.L / Doktora()				
Yapıya Ulaşımı Nasıl Sağlıyorsunuz	Yaya() Özel Araç () Toplu Taşıma() Servis()				
Yapının Kullanım Amacı	Hayır	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Evet
1 Satılan Ürünler İçin Kullanıyorum	()	()	()	()	()
2 Geçiş Amaçlı Kullanıyorum	()	()	()	()	()
3 Yapı ve Çevresini Gezmek İçin Kullanıyorum	()	()	()	()	()
4 Toplanma Noktası Olarak Kullanıyorum	()	()	()	()	()
5 Kent Merkezinde Olduğu İçin Kullanıyorum	()	()	()	()	()
6 Diğer					
Yapının Çevresel Boyutta İncelenmesi					
Yapıya Ulaşım Tespiti					
7 Toplu Taşımada Yapıya Yakın Durak Var Mı	()	()	()	()	()
8 Özel Araçla Ulaşımında Park Sorunu Var Mı	()	()	()	()	()
9 Yaya Yolu Ulaşımında Yaya Yolları Yeterli Mi	()	()	()	()	()
10 Yapı Çevresindeki Otopark Sayısı Yeterli Mi	()	()	()	()	()
Yapının Kentsel Odak Noktası Olarak Kullanımının Tespiti					
11 Yapıyı Yer Tarif Etmede Kullanıyorum	()	()	()	()	()
12 Yapıyı Buluşma Noktası Olarak Kullanıyorum	()	()	()	()	()
13 Yapıyı Kentin Tanıtımında Kullanıyorum	()	()	()	()	()
14 Sizce Bu Bina Ne Olarak Kullanılsaydı Daha Aktif Olurdu					
Yapının Kültürel Algı Boyutunun İncelenmesi					
15 Yapının Mevcut İşleviyle Kullanımı Tarsus Halkı Tarafından	()	()	()	()	()
16 Bu Yapıyı Kırkkaşık Bedesteni Olarak Tanıtıyorum	()	()	()	()	()
17 BuYapıyı El Sanatları Çarşısı Olarak Tanıtıyorum	()	()	()	()	()
18 Bu Yapıyı Ulu Camii'nin Yanındaki Bedesten Olarak Tanıtıyorum	()	()	()	()	()
19 Yapının El Sanatları Çarşısı Olarak Kullanımı Eski Halini Unutturmıştır	()	()	()	()	()
20 Turistler Burayı Özel Olarak Görmeye Gelmektedir	()	()	()	()	()
21 Misafirlere Burayı Özel Olarak Gezdiriyorum	()	()	()	()	()
22 Yapının Tekrar Kullanıma Açılması Kente Kültürel Açından Yeni Pencere Açmıştır	()	()	()	()	()
23 Yapının Tarihsel Geçmişini Biliyor Musunuz	()	()	()	()	()
24 Yapı Çevresiyle Bütünlük Sağlamaktadır	()	()	()	()	()
Yapının İşlevsel Boyutta İncelenmesi					
25 Yapının İşlevinde Mekansal Olarak Bir Eksiklik Var Mı	()	()	()	()	()
26 Yapının İşlevi Bölgedeki Bir Eksikliği Tamamlamaktadır	()	()	()	()	()
27 Yapı İşlevi Dolayısıyla Turist Çekmektedir.	()	()	()	()	()
28 Yapı Kentin Ticari Ağına Katkı Sağlar	()	()	()	()	()

EK-16 (Devam) Katılımcılara uygulanan anket

29	Yapı Yenilenirken Yapılan Değişiklikler Yeterlidir.	()	()	()	()	()
Yapının Yapısal Boyutta İncelenmesi		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen Katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
30	Yapının Havalandırma Sistemi Yeterlidir	()	()	()	()	()
31	Yapının Doğal Aydınlatması Yeterlidir	()	()	()	()	()
32	Yapının Yapay Aydınlatması Yeterlidir	()	()	()	()	()
33	Yapının Yangın Güvenlik Sistemi Yeterlidir	()	()	()	()	()
34	Yapı Islak Hacim Mekanları Yeterlidir (WC,Mutfak vb)	()	()	()	()	()
35	Yapının Isıtma Soğutma Sistemi Yeterli	()	()	()	()	()
Yapının Kentsel Mekan Oluşumuna Etkisinin Tespiti						
36	Yapının Konumu Yapının Kullanımını Olumlu Etkilemektedir	()	()	()	()	()
37	Yapının Önündeki Meydan Yapının Kullanımını Artırır	()	()	()	()	()
38	Yapının Yakın Çevresiyle Uyumu Vardır	()	()	()	()	()
39	Yapı Çevresine Yapılan Ziyaretler Yapı Ziyaretçi Sayısını Artırır	()	()	()	()	()
40	Yapının Batı Cephesindeki Lokantalar Yapı Ziyaretçi Sayısını Artırır	()	()	()	()	()
41	Yapı Çevresindeki Binalar Yapının Görünme Açısını Düşürmektedir	()	()	()	()	()
42	Yapının Restorasyonu Sonrası Peyzaj Alanlarıyla Olan Bağı	()	()	()	()	()
43	Yapı Yakın Çevresindeki Dinlenme Alanları Yeterlidir	()	()	()	()	()
44	Restorasyon Sonrası Yapı ve Yakın Çevre Kullanımı Artmıştır	()	()	()	()	()
45	Yapıda Satışı Yapılan Ürünler Yakın Çevre Kullanımını Artırmıştır	()	()	()	()	()
46	Yapının Bulunduğu Bölgeyi Ne Olarak Kullanıyorsunuz	Buluşma Alanı () Alışveriş Yeri () Dinlenme Alanı () Geçiş Bölgesi ()				
47	Bedestenin İçine Girince Ne Hissediyorsunuz	Otantik Bir Mekan () Lüks Bir Mekan () Tarihi Bir Mekan () Turistik Bir Mekan () Diğer:				

EK-17 Etik kurulu izin belgesi

Eskişehir Teknik Üni. Evrak Tarih ve Sayısı: 08/04/2020-E.10063

T.C.
ESKİŞEHİR TEKNİK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı : 87914409-050.99
Konu : 31.03.2020 tarihli 10/10 sayılı Etik
Kurul Kararı

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 19/03/2020 tarihli ve 9195 sayılı yazı.

İlgi yazı ekinde Rektörlüğümüze gönderilen Doç. Dr. Hicran Hanım HALAÇ'ın' danışmanlığını yaptığı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Ruşen ERGÜN'ün "Tarihi Tarsus Kırkkasık Bedesteni'nin Sürdürülebilirlik Açısından İncelenmesi başlıklı yüksek lisans tez çalışmasına ilişkin Eskişehir Teknik Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu tarafından incelenmiş olup etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve uygulama dosyasının hazırlanmasında, ilgili kurumun, bulunması halinde Etik Kurulu Yönergesinin dikkate alınması konusunda gereğini rica ederim.

e-imzalıdır

Prof. Dr. Gürsoy ARSLAN
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve
Yayın Etiği Kurulu Başkanı

İki Eylül Kampüsü Tepebaşı/Eskişehir
Telefon No: +90 222 321 35 50/7453 Faks No: +90 222 335 36 16
E-Posta: gensek@eskisehir.edu.tr İnternet Adresi: gensek@eskisehir.edu.tr

Bilgi için: Fatma YAŞAR
Unvan: Büro Personeli

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

ORCID NO: 0000-0001-5253-3245

Adı Soyadı: Ruşen ERGÜN

Yabancı Dil: İngilizce

Doğum Yeri ve Yılı: İdil/1993

E posta: ergun.rusen93@gmail.com

Eğitim ve Meslek Geçmişi

Mustafa Kemal Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

Yayınları ve/veya Bilimsel/Sanatsal Faaliyetleri

Halaç, H. ve Ergün, R. (2018). Kültürel Miras Yönetiminde Halk Katılımı; Erdemli Örneği. *1. Uluslararası Erdemli Sempozyumu'na gönderilen özet*, Erdemli/Mersin

Halaç, H. ve Ergün, R. (2020). Anadolu Bedestenlerinin Mevcut Durumları Üzerine Bir İnceleme, *Kesit Akademi*, (23), 130-148.

Halaç, H. ve Ergün, R. (2020). Erdemli Halk Eğitim Merkezinde Eğitim Alan Kadınların Kültürel Miras Turizminde Algılarının Tespiti, *Smart Journal*, 6(32), 1135-1147